

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Tudás és hit. — Az istenitisztelel lényege és külső nyilatkozatai. (Folytatás.) — Az arab regevilág köréből. Várnai. (Vége.) — Régi énekeink. Kálmán Farkas. — Lapszemle. — Külföld. — Irodalom. — A világ folyása — Tárca. Az apa. (Rajz.) Gyarmathy Zsigmondnál. (Vége.) — Különfélék. — Körvények.

TUDÁS ÉS HIT.

Ó.-Kér, 1882 február 2-

I.

természettudományok mai előhaladottságán alapuló bölcészet és a katholicismus tanai azon közös pontban érintkeznek, hogy mindkettő többet vél tudni, mint a mennyit tudnia lehet. Midőn az első ékes szavakban azt akarja elhitetni velünk, hogy a mindenség titkait megfejtette, de e mellett a legmagasztosabb eszméket, halhatatlanságot, örökkévalóságot, Isten létét tagadja, épp úgy túlló a célón, mint a katholicismus, a mely az által, hogy a túlvilágot szentekkel népesíti meg, azt akarja behizonyítani, hogy a láthatatlan ország berendezése előtte teljesen ismeretes.

Midőn a protestántismus megfedekezvén édes auyjáról, a szabad vizsgálódásról, szintén e lejtős útra lépett Lessing intve fölszóalt: „Nem a má meg szerzett vagy megszerzettnek hitt igazság, hanem az annak föllelésére fordított fáradozás alkotja az ember becsét. Mert nem az igazság bírása, hanem az utána való törekvés neveli az ember erőt s mozdítja elő folyton gyarapodó tökéletességét. A kész igazság birtoka tétlenségre, restségre és fenhójjásra vezetne.“ Nemes hévvel mondja még: „Ha Isten jobbában tartana minden igazságot, baljában pedig

csupán az igazság keresésének élénk ösztönét, kapcsolatban bár azon föltétellel, hogy emezt követve örökké tévedni fogok, — és szólana hozzám: válassz! én alázattal borulnék baljára és ezt mondanám: Atyám add emezt; a tiszta igazság úgy is egyedül Teneked való.“

Úgy hiszem az ember semmi nagy hibát sem követne el, ha Lessing emez intését a mai materialistikus bölcészet figyelmébe is ajánlaná. Mintha báró Holbach környezetében keletkezett „Système de la Nature“ új és bővített kiadása lenne a mai materialistikus bölcészet, oly dühvel támadja meg mindazon évezredek által érlelt igazságokat, a melyek mindeddig az emberiség vezéresillagai voltak, hirdetvén, hogy azok jámbor mesék, hogy a végetlen mindenségben tiszteletré méltó titok nem létezik, hogy más rendeltetésünk nincsen, mint élvezni, meddig élveznünk lehet s aztán a megsemmisülés felé sietni.

Csoda-e, hogy ily tan aggodalmat keltett mindenemű positivisták körében. Különösen a tekintély és valóság örei gyűjtik hangyaszorgalommal a fegyvereket, hogy a veszedelmet visszaverjék. De tárgyilagosabb körökben is gondolkozásra adott okot eme bölcészeti irány. Közel egy éve, hogy a berlini „Protest. Kirchen Zeitung“ (múlt évi 9-ik szám) erre vonatkozólag Ritter H.-tól ily című értekezést hozott: „Die Religion und die Grenzen des menschlichen Wissens.“

Oly korban, mint a miénk, hol a létező bajoknak csalhatatlan gyógyszeréül egyfelől a feltétlen betűhit, másfelől pedig a rideg hitelenség tüntetve ajánlatit, nem lehet hiábavaló munka, a jelzett értekezés nyomán, tudásunk természete s vallásunk tartalma iránt tisztába jönni.

A mai nemzedék tudására büszke. Emelt fővel han-

goztatja, hogy tudománya a legtisztábban megismertettet vele minden létező dolgokat térben és időben. Ismeri általa az emberi test mesterséges szerkezetét s összműködésének eredményét: a lelket vagy szellemet. Útmutatásai folytán szolgálóivá tette az erőket s fékezni tudja a szilaj, romboló elemeket. Szóval a mai tudomány már közel áll a világalom legfelsőbb polczához, s nemzedékünk igen közelnek látja azt az időt, melyben a tudomány oly kedves lakhelyévé változtatja át a föld kerekességét, hogy az emberiségnek többé nem lesz szüksége menyországára várni. Világos, hogy ennek bebizonyítására érvek kívánthatnak. Ezért a tudomány mit sem ismer el igaznak tüzetes indokolás nélkül; abból ítél meg mindent életrevalóság tekintetében, vajjon kellőleg okadatolva van-e. Szent hely, hol kötelek volna sarút leoldani, előtte nem létezik. Munkáját azzal kezdi, hogy minden létezőt s minden hagyományost kétségbe von, kiméletlen bonczolás alá veszi s természeti összefüggéséből megmagyarázni törekszik. Így jár el a vallással is, a melynek őrei már rémegni kezdenek, nem lesz-e a vallás kénytelen, mint a sivatag fia, az előretörő cultura, a baladó tudomány lehellelte elől rejtett helyen menekvést keresni vagy éppen a megsemmisülés sirjába szállani? És valóban a tudomány ide vágó nyilatkozatai merészek. Ítélete szerint a biblia példái nem egyéb, mint a héber és görög nyelv és szellem okmányai; Isten az emberekkel közvetlenül soha sem érintkezett; Jézus csak ember volt; az örökkévalóság nem a siron túl veszi kezdetét, hanem keletkezése a világ eredetével összeesik; mi benne élünk, időnk csak annak parányi része, emberi fogalom és beosztás és folytatásától, a halálunk után bekövetkező jövőtől lényegileg nem különbözik semmiben.

Sőt még tovább megy a mai tudomány. Hogy miniket minden eszköztől, mely természetfeletti léttel összeköttetésbe hozhatna, megfosszon, azt állítja, miszerint lelkünk, szellemünk nem valami önálló erő, hanem testi szerveink összhangzatos működésének eredménye. Szellemi tehetségeink egyenként agyvelünk bizonyos részéhez kötve, agyvelő nélkül nincsen szellem, a szivben összetalálkozó vérkeringés nélkül nincsen érzés és érzelem. Netovábbját pedig abban véli elérni a mai tudomány, hogy jelzett okoskodását tovább fűzve és a mindenségre alkalmazva, kitagadja a világból az Istent s mindentudósági ábrándjában arcra borúl és imádja az anyagot és az erőt.

Szegény, gyarló emberi tudomány! Ismeretesek büszkeségének alapjai. Tudva van, hogy jelzett iránya a nagy Kant azon hypothesisén rágódik, mely szerint a világ — Isten nélkül — emigy keletkezhetett: Létezett egy nagy, több erővel bíró, viszonylagosan egymást vonzó és taszító parányokból álló, végtelen nagy golyóalakú s önmaga körül forgó anyag tömeg öröktől fogva. Ezen óriási nagy paránygömböktől a centrifugál erő következtében kisebb, még mindig óriási nagy tömegek váltak el, s ezek most a hátramaradt központi tömeg, mint központjuk körül, fo-

rogtak. Ezen körülkeringő paránytömegekből tömörülés folytán tűz, folyékony és szilárd — legalább felületükön — világtestek, a napok és plánéták fejlődtek ki. Tudva van továbbá, hogy Darwin ezen elméletet a „nemesbülés“ czimén a föld élő lényeiére applikálta, azt mondván, hogy minden létező, a teremtés koronájával, az emberrel együtt lett és fejlődött ki egy sejt csekséből. Ennélfogva az élet többé nem titok; vegyészeink kimutatják, miszerint a világ nem egyéb egy óriási nagy vegytani műhelynél. A teremtés többé nem titok: anyag és erő, a parányok vonzása és taszítása, ez a sark- és zárpont, melyre materialistáink utálnak, midőn állítják, hogy a világ lett és megvan — Isten nélkül.

Tudunk-e most már mindent kétségbevonhatatlanul és tisztán? Anyag és erő! Mik ezek? Hiszen az anyagról csak az által van tudomásunk, hogy ereje bizonyos befolyással van érzékeinkre; valami tért foglal el, s e térben belőle az erők bizonyos összege támadt. Az erőt csak mint az anyag hatását magyarázhatjuk meg. Igen, de anyag erő és erő anyag által megmagyarázva, nemde olyan valami, a mi megmagyarázva nincsen? Különbösen lassan! A természetbuvárok azt mondják, hogy az anyag a parányok bizonyos összege. Megengedjük! De mi a parány? Alkalmassint mindenekelőtt mégis csak anyagrészecske, tehát ismét csak anyag; mert különben billiomszor semmi anyag, csak billiomszor semmi sem volna. Ha pedig a parány is anyag, úgy ismét azon kérdés előtt állunk: mi az anyag? Bővebb felvilágosításul azt tudatják velünk, hogy igen is a parány anyagrészecske, de oszthatlan. Amde a mathesis tanítja, hogy minden testrészcseke végtelenre osztható, s így a parány is csak valami osztható oszthatatlan volna, tehát valami megfoghatatlan. Mondják továbbá, hogy a parányok vonzó és taszító erővel bírnak, és ez állítás ellen nem lehet kifogásunk. Kérdezzük azonban, mi ezen erőnek az oka? Miképp jut egy messze távolban keringő világtest azon képességhez, hogy a többek közt földünkkel éreztessen vonzó erejét. Bármerre nézünk, e kérdésre választ nem találunk sehol, de igen is látjuk, hogy az anyag, erő, parány, vonzás, eltasztás, egytől-egyig talányok s titkok kútforrásukra nézve; tapasztaljuk, hogy tudományuk gyarló.

Az istenitisztelet lényege s külső nyilatkozatai.

(Folytatás.)



ben áll éppen a vallásos élet leghathatósabb nyilatkozata: az istenitisztelet. A midőn az istenitiszteletben az egyéni szellemet ama feletteuralgó közszellem áthatja, a bensejében lévő vallásos életről tanúbizonyságot tesz annak alakot, kifejezést ad a külső nyilatkozatban: szóban és cselekedetben, ugyanakkor valamást tesz arról, hogy Isten fensége és magasztossága előtt meghódol, atyai jóságát egész lényé átadásával igyekszik

meghálalni, de egyszersmind a legbensőbb közösségbe igyekszik vele lépni s az Isten országa polgárai részére tett üdvigéreteknek részese akar lenni, azokat a maga számára biztosítja a közösségben, a melynek határain belől érhető el csak a vallásos élet rendeltetése. Az ember összeköttetésbe lép ama felette álló lényvel, végtelen szeretettel, e szeretetet megnyerni igyekszik, vallomást tesz bűnösségéről, kegyelméért esdeklék s midőn érzi a megnyugtató szót bensejében, hálákat ad jószágáért, fogadást tesz szent és vallásos életre, a melyben Isten akarata szerint igyekszik élni és meghalni.

Az istenitiszteleket ennél fogva benső. Célja az Isten és ember közt lévő benső viszony teljessé tétele, megerősítése az isteni kormányzatnak, az isteni akarat mindenben való munkásságának biztosítása, bizonyossá tétele. A vallásos kedély ebben kifejezi azt, hogy mindenben az isteni hatalom jelenlétét érzi, mint az ő szellemében, úgy a világban, ennek minden jelenségében az isteni akarat munkásságát látja, a minek következtében szellemi fensőségét, magasztosságát ismeri el. Természetesen a vallásos viszonyban nem tartja önmagát Istennel mintegy egyenlőnek, mert érzi Isten szellemi fenségét s a maga korlátoltságát, érzi annak végtelenségét a maga végességét, annak nagyságát s a maga kicsinységét. Ezért meghajol előtte s hódolatát a teljes önátadás által igyekszik kifejezni, sorsát, életét az ő kezeibe teszi le. Az istenitiszteleket, mint szó-kifejezést éppen ezen értelmet foglalja magában. Így alkatrészei az ima s az áldozat, mint a meghódolásnak szóban s tettben való nyilatkozatai.

Az ima, bármilyen fokozatán legyen is a vallás a szellemi fejlődésnek, hozzátartozik az istenitisztelethez, ennek lényeges alkateleme. S ha a legkezdetlegesebb vallásalakban megtaláljuk, természetesen érzéki elemekkel vegyesen az érzéki elem uralmához mérten, annyival inkább a keresztyénség kebelében, hol az Isten szellemi fensége lép előtérbe a véges világ s véges lény felett, a hol a szellemi nagyság inkább, mint valahol, ösztönzi az embert hódolatra. Itt nyilatkozik az ima is a maga tisztaságában, valóságában. Ebben az isteni szellem közvetlen jelenlétét érzi a vallásos kebel, a szív mélyébe merül s itt törekszik közeledni ahhoz, a ki neki atyja, a ki szeretettel halmozza el élte minden szakában. A szív mélyébe merül a világ változandóságai közepette, itt lép közvetlen összeköttetésbe Istennel, a mennyiben hozzá emelkedik fel akkor, a midőn magát teljesen alárendeli az isteni akaratnak. Midőn bűnössége érzetében csaknem a kétségbeeséssel küzd s az ez által okozott teher óriási súlylyal nehezedik rá: ide menekül a benső felbuzduláshoz, az imához, melyben Isten kegyelmét érzi s megkönnyebbülést nyer biztató szavaiban.

Az áldozat mindig cselekvényben nyilatkozik. Az ember birtoka egy részéről lemond, azt Istennek felajánlja, átadja, részint azért, hogy általa elismerje fenségét, részint, hogy kegyét, jóindulatát megnyerje vagy háláját fejezze ki jószágáért, részint váltságdíjjul bünei által okozott hibáiért, a melyek Isten büntetését vonnák maguk után.

Az áldozat azonban nem ilyen értelemben fordul elő a keresztyénség által magasztosított benső istenitiszteleben. Itt Isten fenségét nem az által ismerjük el, hogy vagyunk egy részéről lemondunk az ő részére; jóindulata megnyerésére nincs szükség külső javak átadására, mert hiszen ő atyánk, ki mint örök szeretet, örök kegyelem változhatlan, mindig, még bűnösségünkben is ugyanazon atyai szeretettel viseltetik irányunkban; váltságdíjról pedig szó sem lehet, mert hiszen bűneink sokasága oly nagy, hogy véges világból vett adományok által soha sem róhatnók le. Nem mi váltjuk meg magunkat, hanem ő fogad kegyelmébe a Krisztus által, kiből a váltság oly teljes és tökéletes mértékben jelentetett ki, a minél teljesebb és tökéletesebb nem is gondolható. Ő benne az isteni szeretet teljesen megvalósult, s e szeretetben érezzük mi a bűnösségünk alól való felmentést. Az áldozat azt jelenti, hogy szívünket adjuk át teljesen Istennek a maga tisztaságában, épségében, teljességében. Mondjunk le minden önzésről, engedelmes szívet adjunk Istennek, a melyben nincs más akarat, csak az, a mit az isteni akarat parancsol, az isteni akarat legyen mindenben a vezérlő, az ember pedig engedelmes szívvvel igyekezzék azt teljesíteni, megvalósítani. Az érzület tisztasága, kegyessége az, a mit az ember, mint áldozatot, önként, senkitől sem ösztönöztetve, egyedül benső vallásossága által indítatva nyújt Istennek.

(Folytatása következik.)

AZ ARAB REGEVILÁG KÖRÉBŐL.

(Vallástörténelmi tanulmány.)

(Vége.)



As alkalommal a kalifa divánja közepette ült, mudadamá-jától (istálló mestereitől) környezve, estéli mulatságul. Abu-Newwas még nem érkezett meg, s a kalifa éppen azon töré fejét, mikép büntesse őt meg késedelméért. Játékot rendezett tehát, melynek az volt szabálya, hogy mindenki, ki ugyanazt teszi, mit a kalifa, egy denárt kap, a ki pedig nem képes rá, az tizenkét pálczát.

Harun ekkor megparancsolta, hogy tojásokat hozzanak be, s egyet párnája alá rejtve, környezetének is ugyanazt rendelé. Alig fejezték be az előkészületeket, mikor a költő megérkezett. A kalifa kérve őt, hogy csatlakozzék a játékhoz, elkezdett tyúk módjára kotkodácsolni s felmutatta a tojást. Mindenik udvaronc követte példáját s a sor végre Abu-Newwasra került. Minden tekintet gúnyosan függött rajta, ő azonban egyszerre a szoba közepére ugrott, elkezdte karjait oldalához verni s hangosan kiáltani „Kikeriki!” — ezzel jelezvén, hogy ő mindannyiok közt a kakas. Leleményessége nem egyszer menté meg komolyabb következményektől is, mint a veréstől. Így a kalifa, ki maga is szeretette az ivást s egyéb a Koránnal ellenkező dolgokat, méltatlankodása egy pillanatában halálra ítélte őt. „Tenát meg akarsz öletni, kérdé a költő, csupa szeszölýből?” „Nem, válaszolt Harun-Al-Rasid, hanem mivel megérdemled.” „De

hiszen, könyörgött a szerencsétlen, a Mindenható előbb számadásra vonja a bűnösöket s aztán megkegyelmez nekik. Mikép érdemtelmem én meg a halált? „Azon versekért, melyekben így beszélsz:

„Adjatok bort a kezembe s valljátok be, nem titok,
Mért tagadni azt előttem, a mit úgy is tudhatok.“

„Hát aztán tudod-e, oh hívők fejedelme, ha adtak-e innom, és ittam-e?“ „Legalább gyanitom“, viszonzá a kalifa. „És megölnél-e pusztá gyanura, mikor a Korán azt mondja, hogy a gyanú nem bűn?“ „Egyebet is irtál, veté ellen a kalifa, a mi halált érdemel. Például amaz istentagadó verseket:

„Senki elmondani nem jöve,
„Égben, pokolban lakik-e?“

„És jött-e valaki vissza?“ kérdezé a költő. „Nem“, erősíté a fejedelem. „Akkor hát nem fogsz tán megölni az igazságért“, védekezik Abu-Newwás. „De mindezekon kívül, folytatá Harun, nem te irtad-e e káromló szavakat:

„Jövel, oh, Mahomed, kihez imádkozunk,
„Hisz az ég urát is logyütné két karunk.“

„Nos, kérdé Abu-Nawwás, hát megtettük-e?“ Nem tudom, mit tettél“, felelt a kalifa. „Úgy hát fölséged bizonyára nem fog megöletni olyanért, a mit nem tud.“ „Szűnj meg ostobaságaiddal“, kiáltott fel a kalifa végre, kijöven sodrából. „Ismétlem, oly dolgokat követtél el verseidben, melyekért megérdemled a halált.“ „Az Isten, felelé Abu-Nawwás, sokkal előbb tudott mindezek felől, mint fölséged s mégis azt mondja a Koránban A költőknek sajátos szelömeik vannak. Nem látod, hogyan járnak be minden völgyet s mondanak oly dolgokat, melyeket soha sem tesznek meg?“ „Ereszszétek el e ficzkót, parancsolá végre Harun, semmikép sem lehet megfogni.“

Gazdagoknál és fejedelmeknél a jó tonushoz tartozott bő jutalomban részesíteni a költőt egy-egy versért, vidám tréfáért vagy ötletért. Egyik költő egyszer egy verset olvasott fel valamely előkelő úr tiszteletére. A patronus azonban pénzbeli jutalom helyett egy szamár-nyereggel és kantárral ajándékozta meg, s a költő hazatérőben egy barátjának kérésére, hogy mit kapott, így válaszolt, trophaeumára mutatva: „Én legjobb művemmel magasztaltam az emirt, s ő saját legjobb ruhájába öltöztetett engem.“ Más alkalommal a szultán Kairo minden költőjét palotájába gyűjté, kik a mint sorba gyülekeztek, egy szegény ficzkóval találkozának, üres korszóval, melyet épen a Nilusra volt viendő megtöltés végett. Megtudván ez is czéljukat, mint a ki maga is némi ügyességgel birt a verselésben, követte őket a király elé, s maga is a tömeg közé vegyült, korszójával vállán, míg az uralkodó amazokat ajándékokkal halmozá el. Végre észrevétetvén a szultán által megkérdezettvén kiléte felől, következő impromptu-vel válaszolt:

„Látva messze tartományból erre hogy tolúl a nép,
„Jóságod kútjához én is korszócskával eljövök.“

A monarchának megtetszett ügyes felelete s megrendelé, hogy korszóját arannyal és ezüsttel töltsék meg. A parancs végre is lett hajtva, de a szegény ember szerencséje mámorában egész kincsét szétszórá a palota ajtajánál

ácsorgók között. A fejedelem hallván a történetekről, utána küldött s lehordá különöz esztelenségéért, mire a költő e szavakban vágott vissza:

„Hogy nemes úr tesz jót velem, nem egyszer megesik,
„De én ha egyszer jót teszek, megérzi mindenik.“

Feleletéért az elpazarolt összeget megtízszerezve kapta vissza.

A kalifák egyikének, Abu-Jafer-Mansurnak, oly kitűnő emlékezőtehetsége volt, hogy egyszeri hallásra ismételni tudott egy költeményt. Volt egy rabszolgája, ki ugyanezt kétszeri hallásra, s egy rabszolganője, ki háromszori hallásra volt képes megtenni. Fukarságáért a dawani ki (fillérgyűjtő) gúnynévet kapta. Hogy tehát kielégítse műélvágyát s egyszersmind kimélje erszényét, úgy egyezkedett a költőkkel, kik énekeket szerettek tiszteletére, hogy ha szerzeményeik nem eredetiek, sommit sem kapnak. Rendszerint a mint a szegény költő elszavalta versét, a kalifa kijelentette, hogy az nem eredeti s ennek bizonyosságául ismétlésére vállalkozott, sőt ugyanazt tette rabszolgájával s rabszolganőjével. Egy izben El-Asmai, a híres költő, tudós és nyelvész, ki egyike volt Mansur udvaroncainak s bizalmasainak, beduinak öltözött s engedelmet kért egy költemény elszavalására, melyet ő szerzett. Mansur megadta az engedélyt a szokásos föltételek alatt, hogy t. i. ha a vers nem eredeti, mitsem kap, ha ellenben eredeti, annak súlyát nyeri aranyban, a mire a vers írva volt. Különös! a költeményt oly nehéz volt megérteni is, telve lévén idegen szavakkal és czélzásokkal, hogy a kalifa hiában törte fejét, nem ismételhette, annyival kevésbbé szolgája s szolganője, s így kénytelen volt beösmerni eredetiségét. „Hozd be hát, rivall a kalifa, azt, a mire irtad, majd kifizetem megfelelő súlyát aranyban.“ „Uram, jegyzé meg az arab, szegényebb voltam, hogyszem egy iv papírt vásárolhattam volna, s így kénytelen voltam atyámnak egy régi törött márvány oszlopára karcolni fel, melynek úgy sem vettem egyéb hasznát.“ Mansurnak ki kellett volna fizetni az összeget, de nem volt annyi pénz a kincstárában — ekkor vevé észre, hogy El-Asmai leczkértette meg. S a leczke, mondják, nem is veszett kárba.

Várnai.

RÉGI ÉNEKEINK.

A múltkori ódonságok után — mivel épen napirenden van — szóljunk egy keveset a régi Cationálékban foglalt régi magyar ref. énekekről, mert, miként már több izben kifejeztem óhajtásomat, tartozó erkölcsi és nemzeti kötelességünk az elmúltak hibáit helyrehozni, miután az énekeskönyv megújításával itt van reá a jó alkalom.

Midőn ugyanis a magyarországi reformátusok e század elején énekesüket megújították, egy roppant hibát követtek el, a mennyiben a dallamokkal éppen semmit se gondoltak, hanem az alkalmi szöveg kedvéért

megtartottak olyan dallamokat, miknek semmi becsük s értékük nincs, nissim a gyarló szöveg miatt elhagytak sok oly nemzeti gyöngyöt, melyek eltemetése valóságos nemzeti bűn. És pedig olyan jól el voltak tometve, hogy a legújabb korig senki sem gondolt velük.

1859-ben a nagy zenetudós, Mátray Gábor próbált néhányat közülök fölélesztetni, ki abban az időben Budapesten több alkalommal köztetszésre elő is adatá, de azután a régiszép magyar énekek csillaga letűnt, mignem néhány évvel ez előtt, megmozdulván a Bethesda tava, én ismertetéim tüzetesen régi énekeinket a „Prot. egyh. és isk. Lap“-ban.

A magyarországihoz hasonló (vagy még talán nagyobb) hiba követtetett el Erdélyben 1837-ben hola a mostani énekes megújításával oly annyira megirtották a nemzeti dallamokat, hogy talán (a halottiak kivételével) egyetlen egy magyar dallam: a „Seregek hatalmas nagy királya“ dallamánál többet nem is hagytak.

Eddigi kutatásaimból úgy tudom, hogy a nagy emlékü Salamon József fáradozott legtöbbet az énekes megújításában, de valamint a magyarországiak mellett nem, úgy ő mellette sem volt zenész ember, ki legalább azt mondta volna: „ne bántuk, uram, ezeket az örök szép régi magyar énekeket, melyek a magyar reformáció bölcsőjében lermettek, ha d é n e k e l j e t o v á b b a m i n é p ű n k l e l k é n e k s z ű l e m é n y e i t; azt a Haydn-féle mise-éneket, meg a „Gott erhalte“-t hagyjuk a németeknek, ők szülték, énekeljék ők“ stb.; denique a nagy römölös itt is megtörtént s maradt régi magyar énekül (nem említve azokat, melyek a magyarországiakban benfoglaltatnak) egyetlen egy.

Már pedig régi magyar énekeink közt sok van olyan mikről a legjelesebb zenetudósok mondtak igen magasztaló dicséretet. Nézzük például ezt: „Dávid király, mint a nagy Goliáttal megvívott“, szerző Tinódi Sebestyén (Török Bálint udvari lantosa, miként magát a vorszókben nevezi) 1549-ben.

Siess ke-|rosztyén | lelki jót hal-|lani,
Ó törvény-|ből ha-|dakozni ta-|núlni,
Az igaz | hit mel-|lett mint kell bajt | vívni,
Krisztusban | bizni.

Azért irtam ki a cesurát, hogy — miután a dallamot nem adhatom, nem tudván, ha e t. lap rendelkezik-e kótabetűkkel — a dallam beosztása kitűnjék. Beosztása 11 és 5 tagú, a 11 mindenütt így van osztva: 3+2+4+2=11, az 5 így: 3+2=5.

Az egész beosztás különben teljesen egyezik Horatius e versével: „Integer vitae scelerisque purus“.

Ez ének dallamáról Mátray azt mondja, hogy ha Tinódi „semmi egyebet nem irt volna is, az utókor hálás méltánylását, sőt a művészet i k o s z o r ú t i s t e l j e s j o g g a l i g é n y b e v e h e t i.“ Ez ének dallama a XVI. századi magyarok között tündöklő csillagnak nevezhető, s azal méltán kérkedhetünk, ha szövege nem volna bibliai tárgyú, úgy azt a „Vive Henri quatre“ híres dallal lehetne rokonítani, de úgy, mint van, szent kegyelettel helyezzük azt az egyházas Chorálók közé, hol szintén méltó helyet foglal el.

És ez éneket a XVI. és XVII. században — miként az írott Cationálékból látom, folyvást énekelték a ref. templomokban — de miként a „Bártfai“ 1593-iki énekes ismertetésekor („Prot. egyh. és isk. Lap“ 1881 é. f. 33, 34, 35 sz.) megirtam, énekelték más világi dallamokat is, melyek mind egy szálíg magyar ref. termékek voltak!

Ott van azután a régi elhagyott énekeskönyvben 272 sz. a., de ott van a XVI. századi Gönczi Fabritzius György-féle gyűjteményben a 128 lapon a „Jeremiás próféta siralmas panaszkodásainak“ 5-ik része:

Emlékezzél | mi történék | uram mi raj-|tunk,
És tekintsd meg | mely nagy szida-|lomban mi va-|gyunk
Mint bűnünkért | uram tőled | ostorozta-|tunk;
Azért szükség | éjjel, nappal | hozzád kiált-|nunk!

Sora 13-as, beosztása rendszeren = 4+4+4+1=13.

Szerzője ismeretlen, ezért mondja róla Mátray: „nem lehet eléggé sajnálkozni, hogy e szép dallam szerzője nem hagyta fenn számunkra sem örök tiszteletreméltó nevét, sem a szerzés évszámát. E dal-zene, mely gyászos meneteivel oly pontosan megfelel a szövegnek, a mostani században is koszorúra méltathatná szerzőjét: annyival inkább mondhatjuk, hogy azzal a XVI. századi szerző megbecsülhetetlen kincset hagyott számunkra.“

És még mennyi van ilyen az énekeskönyvekben, miként azt a „Prot. egyh. és isk. Lap“ 1879 é. f. 22 sz. kimutatám.

Most tehát midőn nemcsak itt az idő, hanem kötelességünk is atyáink mulasztásait, hibáit helyreütni, azaz a feledeit s elhagyott igaz magyar gyöngyöket énekeskönyvünkbe visszavenni, nincs egyéb teendő, mint ama szép énekeket közzé tenni s a sz. poéták írjanak reá szöveget annak módja szerint.

Én tehát azzal a törhetetlen szeretettel, melylyel egyházamon és magyar nemzeti dallamainkon csüngök — ha a t. szerkesztőség megengedi — s a mi fő, ha kótabetűkkel rendelkezik, úgy az említett két éneket, mint más egyéb régi magyar gyöngyöket időnként közölni fogok, nagy bizalommal kérvén a hozzá értőket, kegyeskedjenek hozzájuk — a kijelölt alkalom szerint — szöveget írni, próbáljuk meg, mint lehetne visszaplántálni azokat a dallamokat, melyeken őseink oly nagy buzgósággal, oly nagy csodákat miveltek, s a melyek — mondhatnók — növesztették meg az evangéliumi mustár-magot!

Ne legyen, kérem, senkinek praediciumává az, hogy az alkalmat ki akarom jelölni; nagyon sokat irtam én már arról, hogy a dallamnak a szöveget (s viszont) teljesen karakterizálni kell! Mennyi mindenféle alkalomra irt ének meg például az erdélyi énekesben a „Nagy Isten téged imád“ német dallamra, s bizony mondom nem jól van ez így; hasonlóképp nagy baj az is, hogy például nekünk a magyarországi énekes szerint a 135 zsoltár örvendő dallamára kell énekelnünk az úr Jézus kinszenvedéséről.

Vegyük meg tehát a Sybilla hátra lévő könyveit, most itt az alkalom, mert bizony a tűzbe veti, ha most elmulasztjuk megvenni, azaz plántáljuk vissza az eltemetett régi magyar dallamokat!

Kálmán Farkas.

LAPSZEMLE.



„Sárospataki Lapok“ 5 és 6-ik számának „Lelkészválasztási törvényünk, a zsinati alkotások sorában“ feliratú vezércikkében a következőt írja Béki Sámuel:

A zsinat szabályozta s egyöntetűvé tette az egész ref. egyházra nézve a lelkészválasztást. Egy elvi kérdés sem keltett fel a zsinaton nagyobb harcot, mint éppen ez. De ez nem is csoda, miután egyháziak és világiak egyaránt a törvény helyes megalkotását tartották annak a sarkpontnak, a melyen áll és esik az egyházi élet jövő felvirágzásának oly fontos ügye. Czikkiró is ebben a nézetben van, de a kivitel módozataira nézve a zsinaton leszavazott kisebbséghez tartozik. Kétségtelen, hogy a zsinat többségét a legjobb szándék vezérelte a törvényerőre emelt főfelvek elfogadásában, valamint az is, hogy a zsinatnak a községek jóléte s a lelkészkar tekintélyének emelése volt egyedüli irányadója. De ha a kijelölés elve már elfogadtatott, mi szükség volt a 8 §-ra, a mely a mellett, hogy a gyülekezetek és lelkészek önérzetét a legérzékenyebben sérti s a gyűlölet termékeny magvát rejti magában, határozott ellentétben áll a legfelségesebb evangéliumi elvvel, az egyetemes papság elvével, a mely minden egyháztagra — tehát a lelkészekre nézve is — egyenlő jogélvezetet tételez fel. Ha a püspök első az egyenlők között és ha az alkotmánytörvény értelmében minden felszentelt pap megválasztható püspöknek, hogy lehetett a törvény egy másik fejezetében a lelkészek között második, harmadik, negyedik osztályzatot állapítani meg? Ez nem egyéb, mint a gyülekezetek szabad választási jogának megszorítása a gondviselés egyes kiválóbban kegyeltjeivel szemben.

A törvény 9 §-a az egyházak osztályzatát és a lelkészek minősítésére vonatkozó eljárást az egyházkerületekre bízta az egyházmegyék meghallgatásával.

Czikkiró az életnek hagyja fel az osztályozást és reméli, hogy az egyházkerületek és egyházmegyék a törvény szigora mellett oltalmazni fogják a gyülekezetek jogait és érdekeit, eleget tévén a törvénynek a kijelölés által, az egyházközségek érdekeinek pedig az által, hogy az ajánlatba hozott 2 vagy 3 lelkész közül a legérdemesebbet kijelölik mindig. De van a törvénynek jósága is, a melyet az végrehajtásában eredményezhet. Ilyen e törvénynek az a hatása, melyet a theol. ifjúságra gyakorolhat. Ugyanis komoly gondolkodású ifjú, ha tudja azt, hogy jövő jobbító sok tekintetben attól is függ, mennyiben tett eleget iskolai pályája kötelmeinek, bizonyára idejét és tehetségét tökélyesbitésére fordítja. Adja Isten, hogy a törvény áldásos hatása érvényesüljön legalább ebben az egyben.

KÜLFÖLD.

Anglia. A „furesz emberek“ czim alatt Angliában egy vallásfelekezet létezik, mely arról nevezetes, hogy betegség esetében a hivek orvosi segélyt igénybe nem vesznek és Is-

ten segélyében bíznak. Természetes, hogy ily módon sok haláleset fordul elő a „hivek“ között, mely talán elődázható lett volna, ha orvost hívnak. E miatt aztán összeütközések fordulnak elő az elhunytak hátramaradt rokonai és a halottkérek között. A felekezet hiveinek fanatizmusa oly nagymérvű, hogy pl. egy ily esetben a törvényszéknél kérdőre vevetván egy anya, hogy ha gyermeke karját törí el, akkor se hivat-e orvost, azt felelte, hogy míg Istenbe veti bizalmát, az nem fogja túrni, hogy gyermeke karját kitörje. Hanem a törvényszék az Istenben való nagy bizodalmat nem igen vette figyelembe és bűnösnek találta az anyát a gyermek gondatlanságból származott halála okozásában és szigorú ítéletet hozott.

Görögország. A legsajátosabb egyetem Európában kétségkívül az athéni. Egy tekintélyes német lap levelezője szerint a görögök főiskoláján a tanszabadság legtágabban értelmezett elve uralkodik, egyetemi polgár lehet, a ki akar. Elkép aztán van is a hallgatók közt mindig egész sereg pinczér, munkát nem találó iparos, sőt akárhány inas is, és ezek oly komolyan folytatják tanulmányaikat, mint más európai egyetemek hallgatói közül csak kevesen. Épen nem ritkaság, hogy az inas, ha elkészült házi teendőivel, — előveszi Homert. És e tanulók közül sokan föl is vergődnek, de viszont az a következménye is van a rendszernek, hogy Athénben, melynek lakossága alig ötvenezer lélek, ezerszámra van ügyvéd, orvos. Pört, beteg pedig nem kaphatván, folytatják előbbi mesterségöket s akárhány szakácsnak, inasnak, vargának stb. ott van a ládaiban az ügyvédi vagy orvosi diploma. Hogy az országnak haszna volna belőle, nem igen látszik.

Amerika. A házasság érvényessége az Egyesült-Államokban. Bizonyosan csak kevés európainak lesz tudomása arról, hogy az amerikai köztársaság legtöbb államában nemcsak a férfiú által egy nőnek tett pusztán házassági ígéret bir kötelező erővel az előbbire nézve, ha nem akar néhány évig fogházban ülni vagy pedig jelentékeny kárpótlási összeget fizetni a megcsalt nőnek, hanem hogy még az esküvő által meg nem előzött házasság is a törvény előtt érvénynyel bir, ha az illető férfiú egyszer a nőt, mint feleségét, bemutatja ismerősei előtt, vagy ha vele, mint feleségével, jelent meg a nyilvánosság előtt. Százakra rug Amerikában azon fiatal emberek száma, kik pajzanságból vagy tréfából házasságot ígértek egy nőnek s azután akarva, nem akarva, azt nőül venni kényszerültek, hacsak nem akarták tönkretenni magukat a fizetendő magas birság által. Sehol a világon nem részesülnek a nők oly jelentékeny ortalomban az állam részéről, mint Amerikában.

IRODALOM.

Mebner Vilmos kiadásában legújabbán megjelentek: „A föld és népei“ cz. nagy mű 53—56 füzetei. Ára 1 füzetnek 30 kr. Feleslegesnek tartjuk e művet egyébbel ajánlani, mint azzal, hogy e nemben egyedül áll a magyar

könyvpiacra, s hogy György Aladár jeles írónk szeretetteljes buzgalommal szerkeszti s állítja össze. A tősgyökeres magyarossággal, élvezetteljes iránylyal írott, száz meg száz képpel illusztrált népismertető füzeteket igazán nélkülözhetlenné teszi az, hogy különös tekintettel van a monarchiára s leginkább Magyarországra. Az egész mű több mint 600 képpel van diszítve. A jelen füzetek Kelet-Európával, továbbá Portugalia, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Nagy-Britannia, Irland, Svéd- és Norvégország viszonyainak beható ismertetésével foglalkoznak. Szerző tárgyilagosan méltatta mindenütt a legújabb eseményeket, politikai változásokat is.

Ugyancsak a fentebb említett lelkes kiadónál jelent meg a „Képes Világtörténet“ 63, 64, 65 füzete (IV költ.) E mű nagy keresletnek örvendett eddig s remélhető, hogy a magyar közönség részvétele ezután sem apad iránta, mert páratlanul áll nemcsak bősége s a feldolgozott anyag halmazánál fogva, hanem azért is, mert számtalan a szövegbe nyomott képpel, aztán műmellékletekkel van ellátva. Nemcsak világtörténelem ez, de kulturhistoria is, felölelve nagy vonásokban a művészet történelmét is. A most megjelent füzetek az angol történelem fellette érdekes korát (angolszász foglalás, a normannok) tartalmazzák; ezen kívül az utolsó Karolingiaiak (Németország) történetét. A 64 füzetben veszi kezdetét a „Honfoglalás és a magyar királyság megalapítása“ című fejezet. A szerző (dr. Molnár Antal egyetemi tanár) nagy buzgalommal hordott össze mindent, a mivel nemzetünk e szép korszakát megvilágíthatta. Ára egy füzetnek csak 30 kr. Mindkét mű megrendelhető Mehner Vilmos kiadónál (Budapest, papnövelde utca 8 sz. a.)

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —



Épviselőházunkban a költségvetés általános vitája október 25-én ért véget. A névszerinti szavazásnál a kormány mellett 73 szótöbbség nyilatkozott. A költségvetés elfogadása mellett szavazott 234, ellene 161, távol volt 50. A horvát képviselők nagyobb része nem szavazott. A szavazást megelőző két nap vitája nem volt érdektelen. A pártok előadói (Somsich és Eötvös Károly) beszéltek s 2 miniszter: Tisza és Szapáry. A költségvetés részletes tárgyalása ismét nagy viták közt indult meg. Az udvartartás költségeinél a függetlenségi párt szónokai felhózták, hogy magyar királyi udvartartás nincs, noha éppen annyi összeggel, ötödfél millióval, járulunk az udvartartás költségeihez, mint Ausztria. A miniszterelnökség költségvetésénél a rendelkezési alap (200,000 frt) keltett vitát. Ez összeget a miniszterelnök minden utólagos számolás nélkül arra fordíthatja, a mire tetszik: segélyezésekre, politikai czélokra. Herman Ottó itt a szászok ama lármájára hívta föl a figyelmet, melyet német lapokban oly régen üznek, rágalmazva a magyarokat és jajveszékelve, hogy a németek

helyzete elviselhetetlen Magyarországon. Erre nemzetiségi vita kerekedett. Gull és Zay, szász képviselők, két millió elnyomott német nevében emeltek szót es beszéltek erőszakos magyarosításról, a szászok jogainak elkobzásáról stb. Tisza Kálmán erőlesen szólta a szászok túlkapásairól és szavait a ház minden oldaláról megöljenezték. A miniszterelnökség költségvetésének megszavazása után a ház félbeszakította a tárgyalást és az üléseket. A legközelebbi ülés febr. 6-ikára van kitűzve. Addig a delegációk tanácskoznak Bécsben. — A delegációk január 28-án ismét összeültek Bécsben, s a közös kormány a megnyitó ülésben előterjesztette azokat a jelentéseket, melyekben nyolcz millió frtnyi összeget kér a déli szláv fölkelés elnyomására. A két delegáció jan. 28-án délután tartotta megnyitó ülését; az osztrák delegáció Schmerling elnöklte alatt, a magyar pedig Haynald bibornok elnöklte alatt. Mind a két elnök főlemlíté a déli vidéken kitört sajnálatra méltó eseményeket. Az osztrák delegációban gr. Kálnoky külügyminiszter, a magyarban Szlavay József közös pénzügyminiszter adta be a kormány előterjesztéseit. Az előterjesztések tárgyalását a bizottságok azonnal megkezdették. A déli szláv-lázadás elnyomása ugyancsak égető kérdéssé kezd válni, mert az tovább harapózik Hercegovinába, s onnan Boszniába. Katonáink az erősítések megérkeztéig sehol sem lépnek föl támadólag, miután bebizonyult, hogy a lázadás szereze van, s a rendelkezésre álló haderő nem elégséges. A mig az erősítések megérkeznek, a katonák csakis védelemre szoritkoznak. Így is gyakran történnek véres összeütközések, melyekben katonáink kissé nagyobb veszteséget szenvednek. Így a többek közt január 28-án reggel Moszt mellett (Hercegovina) a Schmerling-ezred két zászlóaljja a magaslatokon 500 főnyi fölkelő csapatot lepett meg, mely hirtelen futásnak eredt. A városnál a Trebinicska folyón átvezető hidnál azonban a fölkelők megálltak, hogy feltartóztassák az üldöző katonaságot. Ezek öldöklő tüzelést kezdtek, mire a keskeny hidon összeszorult fölkelők vad rendetlenségben kezdtek menekülni. A katonaság folytatta a tüzelést. Több mint 200 összetaposott és lelőtt fölkelő maradt ott, mig a többiek megfutottak. A katonaság vesztesége: egy tiszt könnyen sebesült, két katona súlyosan, hat könnyebben. A fölkelők közül többen fogságba jutottak s ezekre agyonlövés vár. — A végzetes lövés. Bálint Imre, bereczki (Háromszék) birtokos a napokban vadászni ment, s a mint az erdőbe ért, a bokrok mögött zörgést hallott. Oda lőtt s a lövésre rémes jajgatás felelt. Kétségbeesett sikoltozással rohant elő a bokrok mögül egy asszony, egyre kiáltozva: „Meglőtték gyermekemet!“ A szegény asszony 12 éves fiát éppen homlokán találta a golyó, a gyermek azonnal szörnyet halt. — Megégett ember. Szegedről írják, hogy Majsa mellett a szántóföldön munkálkodó emberek egy holttestet találtak, a mely egy cölöp mellé dróttal volt összefonva, s az egész test a fölismerhetlenségig megégetve. A hullát aztán Majsára szállították, hol az orvosok konstatálták, hogy a gyilkosság már régebb idő előtt követtetett el. A tettesek ismeretlenek, valamint a meggyilkolt is. — Kivégzés Budapesten!

Pánczél Gábornak, ki gr. Károlyi Viktorné öreg angol lovaszát Budapesten meggyilkolta, január utolsó napján hirdették ki, hogy ő felsége elutasította a kegyelmet és február első napján reggel 7 órakor a halálos ítélet rajta végre is hajtattott. — Mária Valeria főhercegnő fogadott leánya. Mária Valeria főhercegnő karácsonyi ajándékként azt kérte magának, hogy a bécsi színházézés folytán árván maradt egy leánygyermeket nevelhessen fel. A választás Kubak vésnök hat éves Berta nevű leánykájára esett. A kis Berta múlt hó 23-án mostoha-anyjával fölment a Burgba, hol a királyné lakosztályában fogadták. Mária Valeria főhercegnő barátságos mosolylyal közeledett a kis leányka felé, megölelte s így szólott hozzá: „Kedves gyermekem.“ A főhercegnő hosszabb ideig beszélt pártfogoltjával, bábut, ruhákat és fehérneműeket ajándékozott neki. A főhercegnő a leánykát távozása előtt megcsókolta s megígérte neki, hogy a jövőben is fog róla gondoskodni. — Külföld legnevezetesebb eseménye Gambetta bukása. Az általa tervbe vett alkotmányrevisiót u. i. a képviselőház megszavazta, s ezért ő az ülés után beadta lemondását. Az új francia miniszterium már meg is alakult Freycinet elnöke alatt. — Bismarck a parlamentben. A német birodalmi gyűlésben január 24-én oly jelenet folyt le, melynek alig akad párja a parlamentekben. A porosz király január 4-iki rendelete jött szóba és ekkor Bismarck ismét alkalmat nyert kimutatni, hogy a parlamentet semmibe sem veszi. A szavaira támadt ellenmondásra, zajra elhagyta helyét, oda rohant az ellenzék elé, s mint rabszolgákra rájok rivalt, hogy ki merészel püsszenni ő előtte. És nem mertek püsszenni; eltagadták, hogy valaki mondott volna valamit. Bismarck azután egy csomó gorombasággal halmozta el a parlamentet s megleckéztette az ellenzékét,

mint valami fölharagított iskolamester. — Garibaldi súlyosan beteg s Nápolyba vitték, hol egy tengerparti vilkban lakik. Állapota nagy aggodalmakra ad okot. — Irországból folyvást komoly és aggasztó hírek érkeznek. Londoni tudósítások szerint Forster irországi államtitkár oly iratok birtokába jutott, melyekből kitűnik, hogy egy titkos szövetség működik Irországnak Angliától elszakításán. A kormány kémek segítségével hirt kapott egy messze elágazó veszélyes összeesküvésről, melynek tagjai különösen a klarki, limericki és corki grófságokban fejtenek ki tevékenységet. Ez megmagyarázza az Irországnak elhelyezett csapatoknak nem rég történt megszaportását. — Guiteaura, ki az északamerikai egyesült államok elnöke, Garfield, ellen halálos kimenetű merényletet követett el, a washingtoni esküdtsek január 25-én végre kimondta a vétkeket. Az esküdték ítéletét viharos tetszéssel fogadta a közönség. Guiteau fölkiáltott: „Isten boszút fog állani az erőszakosságért!“ Mikor pedig elvezették, így szólott: „A törvényszék meg fogja semmisíteni ezt az ítéletet.“ A törvényszéki épületen kívül álló közönség füttökkel és gúnyos kiabálással fogadta őt; az úton is folyton gyalázták. Mikor visszatért a börtönbe, így fakadt ki: „Bűnösnek mondtak ki, de majd megújítom a pört s megdöntetem ezt az ítéletet.“ — A czár, mint favágó. Az orvosok tanácsára III-ik Sándor czár jelenleg naponként másfél óra hosszúig fát vág Gacsinában. A testgyakorlaton rendesen csak a kis trónörökös van jelen, hasonló öltözkében, mint atyja, és pedig orosz nemzeti öltözetben: vörös ingben, magas csizmákkal, bő nadrágban, prémes hajtókájú kabátban, melyet őv szorít össze, s ebben könnyű kézi baltával. A pétervári társaság a czári favágásra a következő megjegyzést tette: „Mialatt a czár fát vág, miniszterei üres szalmát csépelnek.“

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

A Z A P A.

(Rajz.)

Gyarmathy Zsigmondnéól.

(Folytatása és vége.)



zt mondom, de azt mondja különösen a feleségem, hogy még minden jóra fordulhatott volna, ha a házasságával el nem rontja a dolgot. Még jogász volt, mikor elvett egy városi lányt. Már miért nem várakozhatott, míg bejut valami megyei hivatalba? Hadd szemeltünk volna ki számára egy olyan magunk fajta egyszerű falusi nemes leányt, a ki meg tudja fogni a dolog végét, ismeri az orsót és matollát, a mellett uri asszony is tud lenni, ha úgy kívántatik. Azt mondják az emberek, hogy nem választhattunk volna senkit, a ki annyit és olyan szépen tudjon tűrni, mint az én menyem; az igaz szelid természetű, jámbor kis fehérnép, de hát a feleségem tudja, hogy nem volt a mi fiúnkhoz való, s nem is bocsátja meg

neki soha, hogy olyan hamar bolondította el és házasságra csábította szegényt. Én már megbocsátottam a gyámoltalannak, s hogy a nagy csapás után még egyszer kezdtem talpra áldogálni, mindjárt meglátogattam. Úgy történt, hogy az uraság sertéseit éppen behajtottam a városba a tavaszi nagy vásárra, mikor útra keltem, a feleségem így szólott hozzám: „Aztán izenj oda ahhoz az asszonyhoz, hogy a nagyobb fiút (mert csak azt tudom szivelni, az szakasztott az édes apja, a kicsit ki nem álhatom, úgy néz az emberre, mint az anyja) rögtön küldje hozzád, s te jól betakargatva hozd haza, most már magunknál tarthatjuk, míg a kollegiumba küldjük de te be se lépj a fiúnk megrontójának a hajlékába, érted?“ És én mégis beléptem. Isten látja a lelkeket, nem rossz indulatú titoktartásból hallgatok ezzel odahaza de hát szegény feleségemet annyi bánat érte már, miért szomorgatnám én is! Azt pedig, hogy a vásárok alkalmával meg ne látogassam azt a gyámoltalan menyemet, azt nem tehettem! igazán nem tehettem, mert

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 6 számához.

hát akárhogy s mint, nagyon szerette a fiamat, ezt világosan kimutatta akkor igen akkor, a mikor oh, én édes Istenem!

Itt az öreg, megtört embernek az emlékek súlya oly nehéz lett, hogy feje meghajolt alatta a theás eszébe felett, csaknem az abroszig; gyér hajának fehér szálaira szabadon omlott a lámpa világa s ezüstös fényvel vonta be a szegény bús fejet. De már azt, hogy megvörösödött szembéjai alatt nehéz könnycseppek rezegnek, nem láthatta senki, és mégis mindnyájan érezték, még az asztal végén ülő kis fiú is. Nehány percnyi csend után, az öreg felemelte fejét, s fátyolozott hangon folytatta:

— Mikor éppen az örvény szélére jutott, akkor nem volt módomban kiragadni a szegényből nem segíhettem előttem merült alá! De azt nem hiszem, nem hishetem oh, Istenem, hogy is lehetett volna az, hogy ő azt a finom, szép irását — melylyel oly szívhez szóló leveleket tudott írni az édes anyjának — hamisításokra, árvák megrontására fordította volna? Ha tett valamit, azt jó hiszemben tette, azon reménnyel, hogy én annak idejében helyre tudom hozni nem tudtam, nem segíhettem rajta, mikor legnagyobb szüksége volt rám! De Isten látja a lelkemet, akkor nekem sem volt hová hajtanom gyámoltalan fejemet. Mindent megpróbáltam, mindenre ajánkoztam, már a milyen egyszerű falusi gazdatól kitelhetett volna. Nem akadt semmi. S nem is kárhoztathatok senkit, ha azt vetette szememre, hogy a ki nem tudott a magáéban gazdálkodni és tönkre ment, mit akar az a máséban? Most mái hála Istennek jobbra fordult a sorsom; s a miért az ispánságomról azt mondják, hogy más uraságnál még a béresnek is jobb fizetése van, nem zúgolódom; elgondolom, hogy azok a más uraságok nem bíztak meg bennem, csak ez az egy hitte el, hogy hasznára lehetek, áldja meg az Isten érette!

Lehet, hogy hajdan talán én sem tudtam volna ennyiből kijöni. De hát míg fiatal az ember, követelőbb, most kevéssel beérem; már fiatal koromban megkívánta a természetem nemcsak a reggelit, de még a vacsorát is. Most talán aludni sem tudnék, ha vacsorával terhelném magamat. (Az igaz, hogy ma este jól vacsoráltam, de ez csak azért van, mert úton vagyok!) Így meg tudok annyit takarítani, hogy Kálmánkát taníttathatom a kollegiumban. S mozdhatom, nemcsak az arca, a göndör haja olyan, mint az apjám volt, hanem éppen úgy első eminens, mint a szegény fiam volt. A kicsi Györgyöt sem látta a feleségem ama szomorú nap óta no azóta, hogy fél éves volt, ha azért nem nézte meg addig, mert akkor az anyjához hasonlított, úgy ne nézze meg most sem, hiszen most szakasztott az édes anyja. De rám hiában néz az anyja szemével, mikor térdemet átfogja és azt mondja: „édes nagyapa“, én érzem, hogy éppen úgy öl s olyan hangon szól, mint az én fiam tette ennyi idős korában. Szegény egyetlen fiam! milyen kedves, szép, reményteljes gyermek vol-

tál Milyen nagyon szeretttünk és mi lett a véged? Hol kellett meghalnod?

Mikor ezt tudni nagyon nehéz, egyszerre csak arra gondolok, hogy az Úr bölcsessége azért mérhette rád e nagy szenvedést, mivel úgy akarta, hogy e földön lakolj meg mindenekért, hogy másik életed boldogabb legyen. Igen, így kell annak lenni! S én hiszem, hogy mi még látni fogjuk egymást, akkor te megbocsátod atyádnak, hogy nem tudott megmenteni. A két kis fiúért fogsz megbocsátani nekem. Azokat — no meg a szegény anyjokat — nem fogom elhagyni soha!

És az öreg már nem hajtotta le fejét, felnézett, bizva s kérő, de nem szenvedő tekintetében szelid megnyugvás tükröződött. Vajjon ha a kételylyel vagy a tudással (a mit egyébiránt éppen úgy lehetne a nem tudásnak nevezni), elvennétek a hitét e szegény sorsüldözött, megtört öregnek, mit tudnátok helyébe adni, hogy össze ne roskadjon a szenvedések és öregség terhe alatt?

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1882 febr. 4 én.

— Főt. püspökünk, gyöngélkedés okán, nem vett részt a gondnokok s püspökök közös tanácskozásában Budapestben.

— Tanodai kórház. Kolozsvári főtanodánk előljárósága elhatározta, hogy még ez év folytán a tanoda közelében egy kórház fölépítése által egy régóta érzett szükségnek eleget tesz. Az adakozások e célra eddig szép eredménnyel folytak s 1000 frtnyi összeget tüntetnek föl. Az előljáróság reméli, hogy az építés tényleges megkezdése alkalmul fog szolgálni arra, hogy a tanoda hajdani növendékei a tanoda iránt táplált hálájukat az áldozatkészség által rónják le.

— Kisdedővó intézetek felállítása érdekében igen élénk mozgalom indult meg Brassóban s a tervezők, Kóós Ferencz tanfelügyelővel élükön, a megyei főispánt kéri fel a mozgalom vezetésére. Mindenesetre érdemes a feljegyzésre, hogy Brassóban egyetlen tisztességes kisdedővó sincs, holott e városban rendkívül nagy a gyermek-halandóság, melyet részben a várost környező erdők elhanyagolása, részben csatornázás hiánya s más efféle okoz. Nemzetiségi tekintetben is nagy fontosságú az ily kisdedővók tömegesebb felállítása s azért e mozgalmat teljesen helyeseljük s sikert kívánunk hozzá.

— Az erdélyi szászok orsz. consistoriuma kérvényt nyújtott be az országgyűléshez, melyben nem kevesebbet kíván, mint hogy az országgyűlés ne vegye részletes tárgyalás alá a középiskolai törvényjavaslatot. A javaslat t. i. jogokat sért, culturát pusztít, súlyos szorongatást, elnyomást tervez az erdélyi szászok ellen. Mindez ékesen meg van írva a kérvényben.

— Molnár Aladár emléksobrára gyűjtést indított meg a balatonfelvidéki néptanítóegylet s adakozásra hívja

fel, főképp a tanférniakat. Az eszme a tanítók körében már többször felmerült, de az egyesület érezte hivatásának, hogy felszólaljon, nem csak azért, mert a boldogult tiszteleti tagja volt, de mivel az egyesület székhelyén, Balatonfüreden, van eltemetve s itt van működésének egyik legfényesebb jele a balatonfüredi szeretotház. A felhívást mi is melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Egyenesen is lehet adományokat küldeni Sváb Lajos balatonfüredi tanító s egyesületi pénztárnok nevére czimezve, ki gyűjtőivekkel szolgál.

— A középiskolai tankönyvek használása tárgyában a közoktatási miniszter körrendeletben tudatja, hogy a közoktatási tanács abbéli határozatát helybenhagyta, mely szerint ezentúl csupán oly tankönyvek engedélyezését fogja indítványozni, illetőleg csupán azoknak végleges bírálatát eszközölni, melyek valamely tanfolyamot egész teljességben tárgyalnak, miután már eddigelő is sok alkalmatlanságot okozott az, hogy időközben beérkezett folytatás kevésbé, vagy éppen nem felelt meg azon igényeknek, melyeket az előbbi füzetek vagy kötetek engedélyezése következtében szem előtt kellett tartani.

— A vallás- és közoktatási miniszter múlt évi decz. 21-ről egy nagy súlyú fölhívást intézett a gör. kel. román egyház főhatóságaihoz. U. i. ez egyháznak ő Felsőge által is jóváhagyott szervezési szabályzatai értelmében tanítókul alkalmazhatók az oly papnövendékek is, kik a hit-tud. paedagogiai tanfolyamból vizsgát tettek. Hogy az ily papnövendékek, mint tanítók, megfelelhessenek az 1879. évi 18. t. cz. követelményeinek, a miniszter ur már előbb elrendelte, hogy az illető papnövendékekben a magyar nyelv megfelelő óraszámmal taníttassék; ez alkalommal pedig ugy a nevezett egyház főhatóságaival, valamint a kir. tanfelügyelőkkel is tudatta, hogy az 1882. évi jun. 30-tól kezdve oly papjelöltek többé tanítókul ne alkalmaztassanak, kik igazolni nem tudják, hogy a magyar nyelvet beszélni és írásban annyira elsajátították, hogy azt a népiskolákban tanítani képesek.

— Az Eötvös-alap gyűjtő bizottsága febr. 1-én tartotta ünnepélyes közgyűlését budapesti egyleti helyiségben. Miután a képezdoi tanoda felsőbb osztályú növendékei elénekelték a Hymnust, Péterffy Sándor hosszabb emelkedett beszédben ismertette az alap jelenlegi állását, mely méltán kielégítő. Majd Luttenberger titkár számbeli adatai után tudatta az elnök, hogy a közoktatási miniszter által adományozott 1200 forintra együtt ez évben 2500 forint lesz kiosztható az alap céljaira s a pályázatok ezek: egy 200, hat 100 forintos ösztöndíj egyetemi polgárok, tizenkét 100 forintos ösztöndíj középiskolai tanulók, végre két 100 forintos és hat 50 forintos ösztöndíj keresetképtelen tanítók vagy ezek özvegyei számára. Az ösztöndíjak és segélyek nemzetiség és felekezeti különbség nélkül fognak f. é. május 28-án oda ítélteni, s a folyamodványok legalább május 1-ig küldendők Péterffy elnökhez Budapest, (gyár-utca 1. sz.)

FÖTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK UR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudású! és megtartású!

100—1882. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága folyó év és hó 13-án 25. eln. sz. a. kelt átiratában arról értesít, hogy „Magyarországi illetőségű egyének részére, a birodalmi tanácsban képviselt országokban vagy külföldön köttetni szándékolt házasság czéljából kizárólag azon miniszterium által jogérvényesen kiállitható bizonyítványok 1 frtos bélyeggel levén ellátandók: ezentúl ily bizonyítvány kiadására czélzó minden folyamodványhoz, akár 1 frtos magyar bélyeg, akár az annak megfelelő érték készpénzben lesz csatolandó.“

Köröztetnek.

97—A sepsii egyházmegyében az erőszentváryi lelkesi állomás. Fizetése minden képező családtól 3 kal. ősz, 3 kal. tavasz kepe, mi jelenben 76 kalongya ősz és ugyanannyi tavasz gabonára megy; 11 h. szántó, 1 h. 800 □ öl kaszáló haszonélvezete; 20 tereh fa, értéke 20 frt, és a község erdejében erdőlési jog; stola és oszpora mintegy 7 frt; 35 frt kegyhagyomány kamatja; tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel. A megválasztott köteles a községi iskolában szükség esetében vallást tanítani és a templomban is, mivel kántor nincs, énekelni; Továbbá a gyámintézetnek és egyházmegyei könyvtárnak rendes fizetés mellett tagjává lenni. Pályázati határidő márczius 10. Folyamodványok t. Csizsér Gábor esperes afiához Egerpatakra (u. p. Nagy-Borosnyó) küldendők.

120—1882. A marosi egyházmegyében az erdőszentgyörgyi kántortanítói állomás. Fizetése 302 frt és 10 kr. Pályázati határidő márczius 20. Folyamodványok t. Vályi Pál esp. aához (u. p. Ákosfalva) Ny.-Szt. Benedek küldendők.

143—1882. A sz.-szolnoki egyházmegyében a nagy-moni kántortanítói állomás. Fizetése 25 v. elegendő búza, 25 véka kukorica a magtárból, melyet aug. 15 és decz. 15-ig a gondnok fizet ki; minden gazdától egy veder must és fél szekér fa; jelenleg 40—44 veder must és 20—22 szekér fa; 1 köblös belső telek évenkénti használata; mivel az egyházközség, vető magot a tanító ad bele; az ő és új temető fűvének haszonélvezete; két fordulón 20—20 vékás szántó föld, melyből évenként váltólag 10—10 vékányi használható, műveli a tanító; 20 frt. tandíj; minden harmadik vasárnap köteles prédikálni, miért a lelkes évenként 10 frtot fizet. Pályázati határnap márcz 10. Folyamodványok t. Szabó Pál esp. afiához Diósdra küldendők.

92—1882. A nagy-nyedi e.-m.-ben az egerberbogyi kántortanítói állomás. Fizetése az e. község pénztárából 47 frt. 74 kr., az iskolából 100 frt.; minden gazdától, kinek legalább 25 k. búzája terem, 1 kal. búza; a kinek nem terem ennyi, attól 23 liter, 16 kupás v. búza vagy török-búza; az özvegyek félhért fizetnek; a ref. cigányok egy napszámot tesznek; a napi renden levő tagosítás befejeztével a tanító részére 27 h. 1067 □-öl terület fog kiszakíttatni. Ezen kívül egy káposztás és egy burgonyás föld s 4 szekér szénát termő hely; 10 szekér tűzifa, hazaszállítva; temetésért 20 kr. Ha a megválasztott nő, neje tartozik az iskolába járó leánygyermekeket a kellő népies női munkákra hetenkint 4 órán tartani. Pályázati határidő márczius 10. Folyamodványok t. Hegedűs Lajos esperes afiához (u. p. Gyéres) Gerendre küldendők.

Kolozsvártt, 1882. jan. 28.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere kr. Bélyegdíj minden beíratás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ES KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Tudás és hit. II. — Az istenitisztelet lényege és külső nyilatkozatai. (Folytatás.) Vén Mihály — A zsinat által alkotott s ő felségéhez felterjesztett törvények kísérő levele. — A kisdédovács ügyének törvényes rendezése. György Aladár. — Irodalom. Baló Sándor. — A világ folyása. — Tárcaza Ének átírás. — Id. Kis Áron. — Különfélék.

TUDÁS ÉS HIT.

Ó.-Kér, 1882 február 2.

II.



E hirtelenkezdünk ítéletünkkel! A természettudósok még magasabbra vezetnek bennünket. Mondják: létezett már valami még mielőtt a parányok megvoltak, és ez a sejtecs, melyről a felfézés az, hogy abból, mint a legegyszerűbb dologból, fejlődött ki a világ — Isten nélkül — mozgás által. De eltekintve attól, hogy Darwin szerint minden egyes sejtecsben millió és millió magcsira van, melyek mindegyike bizonyos körülmények közt kifejlésre jut, s hogy ennél fogva a sejtecs is valami végtelenül összetett dolog: itt is a kételkedésnek egy új kérdése merül fel. Ugyanis, ha nincs, azaz nem volt teremtő, honnan származott egyszerre, végtelen tétlenség után, a mozgás? Avagy talán eme mozgás meg volt öröktől fogva? Hiszen akkor a világ a legegyszerűbb állapothól öröktől fogva fejlődött ki egy összetett egészzé, mi annyit jelentene, hogy ama keresett legegyszerűbb állapot soha nem is létezett. Ezenfelül minden dolognak tökéletes ismerete feltételezi, hogy ismerjük annak összes az időben és hiánytalan részét a térben. Miután azonban minden dolog az időben az okok és okozatok végtelen láncolatára visszamutat, közvetve vagy

közvetlenül a végtelen térben létező minden dologgal összefüggésben áll és végtelen sok részre osztható ismeretünk egy oly végtelen nagy feladat előtt áll, hogy annak megoldásától, bármennyire is közelítse meg, örökké oly távol marad, mint a játszó gyermek az ég boltozatától. Mi emberek ugyanis valami dolgot csak mint tagot, egy bármily nagyon kiterjedett, de mindig véges láncolatban foghatunk fel, s azt csak mint eme véges láncolatnak szükséges tagját, azaz természeti módon magyarázhatjuk meg. Ellenben soha sem vagyunk képesek valamely dolgot olyannak, a milyennek lennie kell, mint a végtelen mindenség tárgyát a végtelen időben és végtelen térben felfogni s tüzetesen megmagyarázni. Ez ama soha el nem háriható ok, mely miatt minden dolognak természet szerű megmagyarázása mindig egy végtelen és soha meg nem oldható X-et vagy kérdést hagy maga után. Ez annak az oka, hogy ismeretünk akármily új magyarázgatás alá is veszi a dolgokat, mégis mindig a véges lét partján áll, buslakodó alázatossággal beismervén, hogy tudományunk gyarló.

Igen, de ha tudományunk a külső lét tekintetében már nem lehet végtelen és mindentudó, talán részesülhet e diadalkoszorúban a bellét, lelki életünkre vonatkozólag? Nem illik előre mondani, hogy hiú ábránd volna, ha ezt vélnők. Hanem keresünk egy pár példát, melyek nyomán talán megközelíthetjük az igazságot. A színek számára ugyanis bizonyos színek, a zeneképteleure bizonyos hangok vagy hangváltozatok még a csodálatos mikrophon daczára sem léteznek. És a bölcselkedés ezen tapasztalati igazságra állapítja azon tételét, hogy azon fogalmaink, melyekkel a létező tárgyakról birunk, nemcsak azoknak tulajdonságaiktól, hanem érzékeink minőségétől is függnék,

s hogy így az, a mit mi a tárgyakról megismerünk, nem maguk a dolgok, hanem csupán azoknak képei, tehát nem egyebek, mint a tárgyak photographiái s nem azoknak teljes benső lényege. Ebből is az következik, hogy mi bárhol hiába keressük az egyszerűt, mert ez annyit tesz, mint keresni a végtelen összetettben a bensőt. Valamint tehát fentebb láttuk, hogy hiába kérdezzük, mi az anyag, mi az erő? úgy itt is be kell vallanunk, hogy az élet örökké való titok fog maradni, mert ez nem egyéb, mint egy kiterjedett különféleségnek összefoglalása egy magasabb láthatatlan egységben rejlő bensővé.

A materialismusnak az a gyenge oldala van, hogy apostolai még soha sem tudták megmagyarázni, mikép támad bennünk csak egyetlen egy érzés vagy észretevés is. Alkalmassint azért, mert az érzés és észretevés szellemünk oly tehetségei, melyek a külső dolgokat bensőkké változtatják át. Azon hypothesisök sem segít rajtuk, hogy a hang légrézégés, a világosság aetherrezgés, miután azon kérdésre, hogy eme rezgések fülünkben és szemünkben át, mint a hangnak és világosságnak érzései mikép jutnak öntudatunkra agyvelőnkben? eddig tűzetes választ adni képesek nem voltak. Itt ők is megfejthetetlen titok előtt állanak. Az emberi szellem lényege reájok nézve sem más, mint örök talány.

Ime, bárhol keressük fel a tudományt végeredményeivel, tapasztaljuk, hogy hézagos, hogy az élet jelenségeknél, a véges lét határainál kénytelen láradtan megpihenni s mint Mózes az ígéret földjére, epedve néz a végtelenség tengerébe, átengedve azt a vallásnak, hogy ez magasabb világosság mellett keressé abban azt, a ki nemcsak kútforrása minden létezőnek, hanem kiben egyszersmind minden parányok nyugosznak és hatnak; kinek érverését érezzük minden természeti erő érverésében, minden sejt léleketében, minden parány rezgésében; kiben élünk, vagyunk és leszünk. Mert a vallás nincsen a végeshez kötve, felülemelkedik a csillagok milliói fölé, az örökkévalóhoz, az Istenhez!

Igen, de a hány vallás, annyi út az örökkévalóhoz és annyi felfogása az örökkévalónak s az egyes vallási igazságoknak. Melyik az egyedül helyes út? az egyedül tiszta felfogás? az egyedül megtámadhatlan igazság? A körülbelül 1280 millió földi lakók közül 760 millió pogány, 370 millió keresztyén, 140 millió Mohamedán. Hová forduljunk, hogy a homályból a világosság országába jusjunk? Miután a vallásban is az Isten és a világ keletkezéséről való nézetek az egész vallásos meggyőződésre a döntők, tekintsük meg legalább futólagosan eme nézeteket a különféle vallásoknál, a legrégebb időktől fogva.

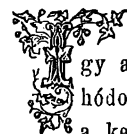
Az indek, kik az „árjákknak“, azaz a „tisztáknak“ nevezik magukat, azt vallják, hogy létezik egy örökkévaló isteni lény, mely a látható világgal érintkezésbe nem jön; neve: „P a r a b r a h m a“. Ezen lény kifolyását képezi azon hármas istenség, mely a viláгурalmat gyakorolja, u. m. „Brahma“ a teremtő, „Vischnu“, a megtartó és „Schivá“, az ítélő Isten, s ezek képezik a „Trimurti“-t vagyis az ind szentháromságot. Azon hitregék, melyek az indek-

nél úgy az Istenek, mind a világ teremtéséhez fűzvék, nagyon fantastikusak. Kezdetben „Parabrahma“ csak egyedül létezett s lakozott a vizek felett. De egykor elhatározá magát, hogy saját gyönyörűségére világot fog teremteni. E czélból egy falevelet dobott a vízbe, melyből „Tamara“ virág fejlődött ki, ezen virágból született „Brahma“. Brahma most a mindenség teremtéséhez fogott s teremtett benne 14 világot, melyek elseje a mennyég felett van elhelyezve és mindenikben élő lények vannak. A mindenségnek van 4 korszaka; az első 1.728,000, a második 1.292,000 és a harmadik 864,000 évig tartott. A negyedik korszak tartamát senki sem ismeri, mert az életnek ezer változása Brahma előtt annyi, mint egy nap, a mi már kiderül onnan is, hogy Brahma az ind számítás szerinti 1639-ik évben csak 51, mond ötvenegy éves életkort számlált.

Azonban „Brahma“ világteremtése nem sikerült a legjobban. Hogy fenmaradjon, kénytelen beleavatkozni „Vischnu“, ki alakját kilencszer megváltoztatá. Midőn a „Merouva“ hegy a tengerbe dobatik, s a világ annak súlyától már elsüllyedőben van, Vischnu, mint „Kourma“ — teknős béka — hátára veszi s megmenti. Később özönvíz fenyegeti a világot, ekkor Vischnu a jámbor „Manus“-nak megparancsolja, hogy hajót építsen s abba hét más jámbor embert, többféle állat-párt s különemű magvakat vigyen be. Vischnu maga kormányozza a hajót, s miután az özönvíz elapadt, a hajó „Himaván“ hegyen megállapodik, Manus kiszáll s egy erkölcsösebb nemzedék alapítója lesz. De a világ még mindig a kárhozatnak van kitéve, hogy megváltassék, Vischnu, mint „Krischna“ emberi szülőtől jön világra. Atyja „Mandu“, királya, „Vasudevas“, anyja, ennek neje „Devaki“, ki fija születése után is szűz marad. „Krischna“ felnöve sok és nagy csodát visz véghez, de „Berem“, egy gonosz szellem által egy fához köttetik s nyállal agyonlövetik. Kilenczedszer Vischnu megjelent, mint „Bölcs“, a mindnek azonban csak a Buddhisták tisztelik. Végre a harmadik istenségnek, „Schivá“-nak vagy az ítélő Istennek körülbelől hasonló szerepe van, mint a keresztyén „Szentléleknek“.

Az istenisztelet lényege s külső nyilatkozatai.

(Folytatás.)



gy az ima, valamint az áldozat Isten iránti teljes hódolatot, önátadást foglalnak magokban. Mondhatni a kettő együvé tartozik szorosan. Mert midőn az imában a vallásos kedély mélyébe merült kebel Istenhez emelkedik fel; hozzá küldi fel mély hódolatának érzetét; elismeri atyai intézkedéseit, változhatlan akaratát; védelmét, oltalmát kéri a véges világ nyomasztóságaival szemben; bűnösségről foházkodik: ezt nem teheti másképpen, csak úgy, ha tiszta szívvél, az érzület önzetlenségével közeledik hozzá, ha távol van tőle minden, mi azt megzavarná, szep-lőtlenségére homályt vethetne, ártatlanságára károsan hatna.

És a midőn az ima a tiszta szív áldozatával közeledik Istenhez; midőn távol van minden földi szenvedély, csak az isteni él a bensőben; midőn a szeretet Isten iránt, az önátadással kapcsolatban a hódolat hatja át úgy, hogy ebben minden salak elenyészik; midőn a bűnösség érzetében a kegyelem boldogító, felmentő hangja nyilatkozik úgy, hogy nemcsak szájjal valljuk, hanem mélyen érezzük, hogy fiak-ká fogadtattunk, midőn e sok jótéteményeiért a menyei atyának forró hálákat adunk: akkor megnyugvást érzünk szívünkben, érezzük Isten közellétét, érezzük azt a hatalmas erőt, hogy az, ki egy ily lényvel áll összeköttetésben, nem félhet semmitől; kin az atyai karok nyugosznak, az meg nem tántorodhatik, az oiy biztos alapra van helyezve, mely nem inog alatta meg soha, támadjon bár vész és vihar ellene, meg vagyunk győződve, hogy az, ki Istenbe vetette bizodalját, ha meghal is, él. E megnyugvás a legboldogítóbb birtokunk, melyet összes szellemi s anyagi javaink ki nem pótolhatnak, mert ebben biztosítva látjuk üdvünket s mi lehetne magasabb cél előttünk, mint épen üdvünknek megvalósítása, elérése. E megnyugzásban mélyen érezzük, hogy törekvésünk nem hiába való, hogy az élet nem pusztán szenvedések hazája minden cél nélkül, nem siralom völgye, mely a halálban véget ér, nem látszat, árnyék, melytől minél hamarabb menekülni kell, hanem valóságos létezés a végre, hogy itt munkáljunk egy jobb jövő reményében és a fölől való meggyőződésben, a melyben mindenki eléri rendeltetését, célját, üdvét. Ez nem enged kétségbe esni a jövő felett, nem enged elcsüggedni a véges világ által okozott nyomasztó helyzetekben, hanem felemel, megvigasztal, az isteni szeretet erejével s hatalmával biztat és tőrésre tanít. Ekkor Istenben békességünk van önmagunkkal s a világgal!

Ez az istenitisztelel lényege önmagában. Benső élet-erő, mely a megnyugzásban, a békében nyilatkozik, a szív tisztaságát hozza magával. Erejét és hatalmát önmagában hagyja, a midőn a teljes békét eredményezi s érzelmeinket, gondolatainkat, cselekedeteinket, szóval egész valónkat magasztosítja, felemeli s az Istenhez való viszony mogerősítésére, a fiúság minél teljesebb megvalósítására, üdvünk elérésére ösztönöz.

Az istenitisztelel azonban nem marad benső csupán. Átmeqy a külső nyilvánulásba, cselekvényeket veszen fél segédeszközül, szóval eredménye a vallásos gyakorlat. Ez az egyházban, az egyház által végrehajtott cselekvényekben és szóban nyer kifejezést.

A vallás, mint szellemi jelenség, valóságot a községben nyer, a benső istenitisztelelben nyilvánul, a mely azonban még csak a közös szellem hatása alatt álló egyéni szellem által van meghatározva. Külső alakhoz úgy a közösség, mint az istenitisztelel az egyházban jut, mely a Krisztus szelleme által fentartva az üdvre törekvő, vallásos életből származó közösségen alapszik és épül fel. Az egyház külső közösség, melyben külső törvények által meghatározott rend uralkodik, s a melyen a vallásos közösség organisatiót nyer

Alapja mindenesetre a vallásos életel, célja ezen életelvet, a mint az Krisztusban teljesen megvalósítva lett, minél inkább elsajátítani s ez által annak megvalósulását eszközölni.

Isten országa nemcsak a kovászhoz hasonló, mely el-lenállhatatlanul hatja át a sziveket, hanem a mustármaghoz is, mely ugyan kicsiny, „de mikor felnevekedik, a fűvek közt a legnagyobb és végre fa nevekedik belőle, annyira, hogy az égi madarak reá szálljanak és fészket rakjanak ágain.“ (Máté 13, 32). Tehát külsőleg is mind hatalmasabban növekedik ez ország, a midőn a keresztyénség elvőtől áthatott egyének egyesülnek egy közös szellem hatása alatt Isten országa megvalósítására. Így áll elő az egyház, melynek egységét a közszellemtől származó egyöntetű intézmények, rendeletek adják meg. Az így származó község a közös hitélet kifejezésére törekszik, s célja a benső mellett egyszersmind az is, hogy e hitéletet a maga egységében előadja, közölje, fentartsa, annak megvalósítását előmozdítsa, fejlessze.

Az egyház ezen célját az istenitisztelel által éri el, a mennyiben ebben igyekszik a vallásos üdvélet elvét a szó és cselekvények által kifejezni, azt világossá tenni, másfelől ezek által törekszik a hitélet gyarapítására, erősítésére, élénkséqben tartására. Az istenitisztelelnek alapjául a vallásos elv szolgál; miután azonban az általános az egész emberiségnek javára szolgáló elv, a mely a legáltalánosabbak közé tartozik, a közös istenitisztelel annyival inkább követeli. Itt nyer alakot a községtudat által meghatározott egyéni öntudat, midőn az a szó által kifejezést nyer; de itt tűnik ki az is, hogy e kettőnek egymást át kell hatnia, egymással kölcsönös viszonyban kell lennie, a midőn a községtudatnak az egyéni alá lesz rendelve, de amaz ez által nemesítve, fejlesztve.

E szerint az istenitisztelelben, mint a vallásos életnek a községben való nyilvánulásában, a legfőbb helyet, a központot, isten igéjének a szó által való hirdetése: a prédikáció foglalja el. Hogy az igehirdetés oly lényeges alkatrésze az istenitisztelelnek, a dolog természetéből önként következik. A vallás, mint minden más szellemi jelenség, nem marad csak magában a szellemben, hanem kifelé tör, kifejezésre igyekszik jutni; a mély szellemi értehez önkénytelenül csatlakozik a gondolatok ezer meg ezer száma, a mi által ösztönözve érzi magát arra, hogy átmenjen a szóba, a mely éppen a gondolatot, érzelmet tolmácsolja. Itt lép a vallásos élet általános s egyéni oldala a maga valódi viszonyába, a mennyiben itt jönnek tudomásra az üdv feltételei, ez által gyarapíttatik a községben, melyet az egyesek alkotnak a lankadatlan törekvés a vallásos élet minél teljesebb megvalósítására. Azon evangélium, melyet egykoron vallásunk alapítója fenkölt szellemmel hirdetett a Jordán partján, a melyről azonban nemcsak szóval tett tanúbizonyságot, hanem a melyet életében, szenvedéseiben, halálában megvalósított, úgy lesz ma is soknak éltető kenyeré, ha hirdelve van, ha az erre olhivott szellemek a mély tartalom kifejezése által igyekeznek hatni, felébreszteni a szunnyadót szellemi álmából, levenni a hályogot a szellem

vakok szeméről, megrázni a kétkedők szívét, hogy hitetlenekből hívőkbe legyenek, erősíteni a kis hitűt, vigasztalni a szenvedőt, gyámolítani azt, kinek erre szüksége van. Ime, ebben tűnik ki az igehirdetés fontossága, a mi bár benső tartalom, emberi közvetítés által történik. Az a kérdés már most, ha az igehirdetés ennyire nevezetes szerepet játszik az istenitisztelésben, mi legyen annak tartalma, mi tegye tárgyát?

(Folytatása következik.)

Vén Mihály.

A zsinat által alkotott törvények következő kísérő levél mellett terjesztettek fel:

Császári és Királyi Apostoli Felség!
Legkegyelmesebb urunk!



z evangélium szerint reformált magyarországi keresztény egyház országos zsinata, Felséged legmagasabb engedélye alapján, folyó évi október 31-ik napján Debreczen sz. kir. városban megkezdvén működését s e hó 24-ik napjáig ülésezvén, eddig elvégzett munkája után, mindenekelőtt legbensőbb érzett hálájának s legmélyebb hódolatának ad kifejezést Felséged magas színe előtt, hogy mint alkotmányos fejedelem, kinek kormánya alatt élő népek és hitfelekezetek alkotmányos szabadságot s annak sértetlen joggyakorlatát élvezik: hitfelekezetünket is megajándékozta azon bizalommal, hogy országos törvényekben gyökeredző zsinattarthatási jogát szabadon és függetlenül gyakorolhassa.

Császári és királyi apostoli felség! a legkegyelmesebb királyi engedély alapján 3 évre terjedő hatáskörrel felruházott ezen országos zsinat, üléseinek első szakában a következő törvényeket alkotta meg és terjeszti fel a legfelsőbb jóváhagyás alá, mely törvényeknek életbeléptetésétől, ekképpen Felséged legkegyelmesebb jóakarattól függ — meggyőződésünk szerint — a legnagyobb mérvben egyetemes magyar ref. egyházunk organikus egysége, valódi jóléte és biztos fenmaradhatása.

Ezen országos zsinat által megalkotott alkotmányos szervezetnek

I. Fő részét képezi az egyházalkotmány, mely távolról sem új egyházszervezet, hanem csak szabatos formulázása és megállapítása azon elveknek, eljárási módzatoknak, melyek ref. egyházunk kebelében az életben s gyakorlatban az egyház szervezésére és kormányzására nézve az idők folyamában kifejlődtek; mindössze a következő új és fontos mozzanatok emelhetők ki abból:

Egyik az, hogy most már törvényhatóságilag megvan állapítva a magyar ref. egyház egysége, a mennyiben az erdélyi kerület is a magyarországi ref. egyház egyeteméhez tartozik, mint annak alkotó része azon egyetlen különbséggel, hogy azon közjogi állapotot, melyet annak kétoldalú szerződés és törvények biztosítottak, továbbra is megtartotta.

Másik új jellemző vonása ezen egyházalkotmánynak, hogy az egyetemes konvent, mint szerves egyházi hatóság, van beillesztve az alkotmányba, nem pusztán mint értekezlet, hanem meghatározott jogkörrel intézkedő hatóság.

Az egész egyházalkotmány pedig zsinat-presbyteri elveken nyugodván, megállapított, hogy a zsinat rendszert minden 10-dik évben tartatik; azonban az egyházkerületek közóhaja folytán az egyetemes konvent által előbb is összehívható.

Továbbá az egyházalkotmányba tartozván az egyház tisztviselőinek működési és jog-körét megatárzó törvények megalkotása: egyházi tisztviselőink és hivatalnokainkra vonatkozólag is megállapítottak a szükséges törvények, hogy eljárásuk biztosan ellenőrizhető legyen.

De szintén az egyházalkotmányi törvények között foglalnak helyet, a lelkészválasztást, országos segélyezési közalapot és az egyházi adózást szabályozó törvények is.

A lelkészválasztási törvények megalkotásánál, több egyházkerületben eddig követett és gyakorlatban volt eljárási módzatoktól eltérőleg: kiváló figyelem fordított a segéd és rendes lelkészek képzettségére és szolgálati érdemeikre, hogy azok kellőleg méltányoltassanak és figyelembe vétessenek a választásoknál.

Az országos reformált egyházi közalap létrehozása, mely a hitfelekezet tagjainak önkéntes hozzájárulásán alapszik, ismét oly magas célok és ügyek előbbvitelével van szoros kapcsolatban, hogy annak létesítése egyetemes egyházunknak kiváló érdekében van, a mely célok pedig csak egyesített erő által érhetők el: éppen azért egyházi törvény által kell annak is szabályoztatni.

Az egyházi adózás biztos megoldása szintén nagy fontosságú egyházunk és egyházi tisztviselőink anyagi érdekei szempontjából s annak határozott törvény által szabályozása azért is kívánatos, mert ekkor a polgári hatóságokkal szemben nem fordulhat többé elő annyi félreértés, midőn t. i. egyházi testületeink a dolog természete szerint a politikai hatóságok segítségét és közreműködését igénybe veszik.

Az alkotmányos szervezetnek 2-dik fő részét képezik a II. Köznevelést és oktatást szabályozó törvények.

A magyar ref. egyház élve azon joggal, melyet neki békekötések s országos törvények biztosítanak, felölelte mindazon intézeteket, melyekkel jelenleg bir s melyeket, ha anyagi ereje engedi, fölláttani törekszik. A népnevelés és oktatásról szóló törvényekkel azon alapra állt, melyen az országos népiskolai törvény is nyugoszik, tehát azzal lényegben teljesen megegyezik.

A középiskoláknál meghatározta azon tantárgyakat, melyeket a gymnasium céljainak és feladatának megfejtésére szükségeseknek látott, meghatározta az évfolyamokat, osztályok tanárai számát; intézkedett a vizsgákról, tanárok minősítéséről. Felállította az iskolai hatóságokat, melyek részint a főfelügyeletet, részint a közvetlen kormányzást gyakorolják s kimondotta ezekkel összefüggésben, mik teendői

az állam legfőbb felügyelete szempontjából a törvény és gyakorlat szerint.

A főiskoláknál biztosította a tanulási és tanítási szabadságot, melyek nélkül valódi tudományos szakoktatás nem képzelhető.

III. Az egyházi törvénykezelés szervezete.

Fegyelmi törvények nélkül rendezett egyházi társadalom nem állhatván fenn, ezek megalkotásánál a zsinat az evangéliumokban lefektetett elveket az eddig gyakorlatban volt patriarchalis módot és eljárást, ennek következtében az egyszerűséget, gyorsaságot tartotta szem előtt, hogy a törvények egyfelől bizalmat ébreszsenek, de az egyházi hatóság tekintélyét is fontartsák és biztossá és végre, hogy a törvénykezési eljárás túlságos költségekkel ne járjon.

Felséges császári és királyi legkegyelmesebb urunk! Ezen törvényeknek, melyek együtt a magyar ref. egyház alkotmányos szervezetét alkotják, megerősítését s legkegyelmesebb jóváhagyását kéri az országos alkotmányozó zsinat s teljes bizalommal és édes reménységgel van, hogy a legmagasabb helyen örökös királyi kegyelem és jóakarát reformált egyházunk nagy szükségeit látva kegyelmesen elősegíteni kész lesz a nemes törekvést és jóakaratot, melyek a zsinatot a törvények megalkotásánál vezérelték. S úgy van meggyőződve, hogy miként a múltban a magyar ref. egyház vallási és iskolai szabadsága, mint a nemzeti közszabadságnak is igen lényeges tényezője volt: tehát a nemzeti közérdek ellen sem vét, sőt annak érdekében működik közre, midőn a ref. egyházközségek és iskolák szervezetét biztos alapokra fektetve biztosítani akarja, hogy azok az országos nemes versenyben helyüket, miként a múltban, úgy a jövőben is megállhassák.

Magyar ref. egyházunk legszentebb ügyét Felséged atyai bölcsességébe és legkegyelmesebb jóakarátába ajánlva legmélyebb hódolattal öröklünk.

Debreczen, 1881 év november hónap 24-ik napján.

Császári és királyi apostoli Felség Legkegyelmesebb urunknak alázatos szolgálataiban a magyarországi reformált egyház országos zsinata, annak nevében és megbízásából:

Nagy Péter, *Id. br. Vay Miklós,*
erdélyi ev. ref. püspök, a tiszáninneni hely. hitv. egyház-
mint elnök. kerület főgondnoka, mint elnök.

Tóth Sámuel, *Véghely Dezső,*
a zsinat egyik egyh. jegyzője. a zsinat egyik világi jegyzője.

Külső czim: Dicsőségesen uralkodó Első Ferencz József ő császári és apostoli királyi felségéhez legalázatosabb esedezése a magyarországi ref. egyház országos zsinatának, az általa alkotott egyházi törvények legkegyelmesebb jóváhagyása és megerősítése tárgyában.

A kisededóvás ügyének törvényes rendezése.

A nyitramegyei tanító-egylet újból napirendre hozta a kisededóvás ügye törvényes rendezésének kérdését. Kérvényt intézett a képviselőházhoz: útasítsa a vallás- és köz-

oktatásügyi minisztert, hogy oly értelmű javaslatot terjesszen a képviselőház elé, mely a kisededóvaszt képzett óvók által törvényileg kötelezőnek mondja ki. Egyuttal ugyanez az egylet körlevélben felszólította a hazai tanító-egyleteket, hogy ez ügyet pártfogolják. A képviselőház a kérvényt kiadja a vallás- és közoktatásügyi miniszternek „tanulmányozás“ végett, a hazai tanító-egyletek nagy része közönyösen veszi az ügyet, némelyek még azt is állítják, hogy a kérdés időszertlenül s a kisededóvással foglalkozó mintegy száz egylet közül egy sem kel védelmére.

Csakugyan időszertlenül, avagy éppen közönyös tárgy-e a kérdés?

Anny tény, hogy régebben nem tartották közönyösnek. Eötvös József báró, ki a közoktatásügy minden ága iránt oly meleg érdeklődést tanúsított, hires népoktatásügyi törvényjavaslatának keretébe a kisededóvas ügyét is felvette s onnan főképp Csengery elhalasztó indítványára szorult ki; Molnár Aladár javaslatára a kisededóvók is bevételtek a nyugdíjtörvénybe, s P. Szathmáry Károly 1876-ban benyújtott indítványára az országgyűlés maga mondta ki ily törvény létesítésének szükségét. De nemcsak a magas körökben érdeklődtek ez ügy iránt. Nem említem Rapos József s a kisededóvas egyletnek sürgetéseit, csak azt hozom fel, hogy a harmadik egyetemes tanitógyűlés 1878-ban egyhangúlag elfogadta a törvény létesítésének eszméjét, s több más javaslaton kívül legközelebb az egyetemes tanitógyűlés 50-es bizottsága azok közé a sürgős teendőkhöz sorolta ezt is, melyeket az első képviselői alapon múlt augusztus hóban összegyűlt országos tanitógyűlésnek sürgetni s előkészíteni kellett volna.

S ime most akadnak mégis tanítók, kik ez ügyet időszertlenül tartják, és sok oldalról kell azt tapasztalunk, hogy az ügybuzgó egyének közönyösen fogadják. Oly anynyira megváltozott volna-e az idők járása?

1873-ban P. Szathmáry Károly lakásán Várady Gáborral s Molnár Aladárral négyen megalapítottuk egy új egyesület tervezetét, mely előbb „kisededóvó“, majd „országos kisededóvó egyesület“ neve alatt azóta nagy tevékenységet fejt ki s ugyanekkor megkezdők az agitációt a kisededóvas törvényes rendezése érdekében. Sokan vannak, s méltó okoskodásuk, hogy a kisededóvas ügye azóta hatalmas lendületet vett. Komjáthy György, Peregriny Elek s mindenekfelett P. Szathmáry Károly körűta az ország különböző részeiben nagy társadalmi forrongást ilézett elő ez ügyben. S mindannak daczára mi az eredmény? 1868-ban Rapos József „A közalapnevelésügy múltja és jelene hazánkban“ című művében 173 az ideig felállított s 92 tervben levő*) kisededóvó intézetet számított fel. Tudvalevő dolog, hogy a közoktatásügy éppen ez időtől fogva minden téren rohamosan fejlődött s új virágzásnak indult. S a kisededóvas ügye? A vallás- és közoktatásügyi miniszter legutóbbi jelentése szerint a kisededóvó intézetek száma hazánkban 278, s ebből 39 esik a fővárosra, s az egész számból 2 állami s 49 községi.***) Tehát a szaporodás már számra nézve is jelentékeny. Jelentékeny, ha tekintetbe vesszük, hogy az ország községeinek száma 12,814 s a városi elem újabb időben oly feltűnően gyarapodott, hogy jelenleg közel száz városunk van, melynek lakossága a 10,000-et meghaladja.

De talán a benső élet lett virágzóbbá.

Készséggel elismerjük, hogy az országos kisededóvó-egylet, mely másfél százezernyi vagyonával az ország legtekintélyesebb egyleteihez tartozik, sokat tett s különösen

*) De csak képzeletben.

**) Ismeretes, hogy ez adatok megbízhatlanok; az óvodák száma a 300-at megközelíti, ha fölül nem mülja.

képzőintézete a múlttal összehasonlítva óriásit haladott; elismerjük, hogy a fővárosban s némely nagyobb községekben mintaszerű intézetek vannak, minők azelőtt (Álmosdon, Dobsinán stb.) a kivételek közé tartoztak, de lehetetlen szemet hunynunk a nagymérvű ziláltság és sok hiány miatt, mely még mindenütt mutatkozik. Csak egy pár adatot sorolunk fel. A kisednevelők országos egyesülete, míg a néptanítók egyletei virágoznak, közel egy évtized óta folytonosan anyagi és szellemi bajokkal küzd; az 1880-iki összeírás szerint ez országban létezett 419 kiseddóvó közül alig egy tizedrészt érdeklődött tetteleg iránta. A kiseddóvók közel felerészének (182) oklevele még most sincs, s megválasztásuk és elbocsátásuk az intézeteket fentartó magán-egyesületek sokszor szeszélyeskedő eljárásától függ. A fizetési minimum nincs megállapítva s külön alku tárgyát képezi, s ennek következtében megtörténik oly eset is, mint most a királyutcai kiseddóvó intézetben, mely egykor az ország legnevezetesebb kiseddóvói közé tartozott, hogy a nevelőnőnek 30, mond harmincz forintot adnak havonként, s megtörténik oly eset, közvetlen az országos kiseddóvó-egylet szomszédságában, hogy a nevelőt ok nélkül elbocsátják. (?) Az egyesületek működését nem ellenőrzi senki. Tehetetlen, elaggot egyének tarthatnak kiseddóvó intézeteket s hogy a szülők kegyét még jobban megnyerjék, a gyermekeket a paedagogia elvei ellenére elemi ismeretekre is tanítják, felekezeti intézetekben (s ezek száma 58) gyakran germanizáló vagy panszláv irányokat pártolnak s nincs senki, ki ez ellen hatással felszólalhasson.

A kiseddóvás ügye törvényes rendezésére szükség van s szükség mindennekefelett ez ügy terjesztésére. S kitudná egyetlen szóval indokolni, hogy a mozgalom megindítása időszerűtlen. Nem hallottam egy józan szót sem e mellett s nem is hiszem, hogy valaki képes volna ilyesmit felhozni. Hogy az országos tanítógyűlés létesítése miatt egyes egyének közt perlekedés foly, ez nem tartozik a dologra s nem ok, hogy az ügy elhagyatva legyen. De másrésről van sok fontos s lényeges ok, mely e mozgalom megindítását időszerűvé teszi.

Nem akarok lényegtelen dolgokkal előállani. Még azt sem hozom fel, hogy a kiseddóvás terjesztésének élén jelenleg Tisza Kálmánné áll, oly nő kinek ügyhuzgalma s tapintata magas állásától különválasztva is országos elismerést vívott ki s ki e mellett egy ily törvényjavaslat létesítését határozottan képes lenne előmozdítani; nem említem azt sem, hogy pár év mulva az országos kiseddóvó-egyletbe olvadt nagy egylet s képzőintézet fenállásának félszázados jubileuma következik azt nagyobb eseménynyel kell megünnepelni; mellőzők más fontos okokat, csak egy ténny emelek ki, mely nézetem szerint e tárgyban döntő hatású, s ez a magyarosodás eszméjének új életre ébredése.

Nem ámitok senkit, megmondom nyíltan, hogy én ezt divatnak tartom. Nem becsmérlem ez által a dolgot, csak jellemzem. Divat volt egykor a népnevelés ügyének felkarolása, divat a hazai ipar ápolása s kegyeletes ünnepek tartása: mindez szép és nemes dolog volt, habár — mint mindnyájan tudjuk, csak divat. Ily divat most a magyarosodás. A névváltoztatások rohamosan indultak meg, a sajtó és közvélemény élénken üldözi a germanizáló törekvéseket, Bánó József magyarosításra törekszik s nemzeti létünk minden ágában megindult a mozgalom; gyáva s önérdékét mellőző kiseddóvó az, ki a kor e divatját fel nem használja. A magyarosodás terjedése egyik legtekintélyesebb eszköznek tartották hajdan a kiseddóvó intézeteket, s tarthatja józanul mindenki, e szempontból ajánlották azt országgyűlésen, megye-termekben és sajtókban. S most midőn a magyarosodás eszméje diadalt üli látszik, mellőzzük-e ezt az időt

s tétlenül maradjunk? Bizony méltány róhatja meg a kiseddóvókat az utókor, ha ezt az időt összetett kézzel élnek át.

A kiseddóvás ügyének törvény útján rendezése ma nemcsak lehető, de könnyebben is lehető, mint máskor. Ne hagyjuk figyelmen kívül a nyitremegyei tanítók szavát. Szóvaljunk fel mindenütt, hol ezt előmozdítani lehet. Az országos kiseddóvó-egyletnek s a kisednevelők egyletének első sorban kötelessége ez, de kötelessége minden tanító-egyletnek s tanítóbarátnak. Ha akarjuk és teszünk, nem mulik el egy év, s a kiseddóvást törvény fogja e hazában biztosítani.

György Aladár.

IRODALOM.

A Hit Temploma. Egy házi beszédek, C. H. Spurgeon nyomán írta Könyves Tóth Kálmán.
II-ik kötet.

Spurgeonnak („van-e lelkeszeink között, ki e nevet nem ismeri?) harmincznyolcz beszédét hozza e kötet, nem egyszerűen lefordítva, hanem átdolgozva akként, hogy — nem ugyan az eredetivel való összehasonlítás után, mert erre nincsen alkalmunk, hanem Spurgeon számos beszédei ismerete alapján — merjük állítani, hogy az átdolgozás által az eredetinek sem szelleme általában megmásvitva, sem a beszédek egészében és részleteiben nyilatkozó erő és szépség elejtve nincsenek; habár az átdolgozó az eredetit, mint egészen újat adja vissza, miután azt saját szellemén átszűrte, sőt teljesen asszimilálta. Spurgeon szól tehát e kötetben hozzánk, és pedig nemcsak hogy saját nyelvünkön, de alkalmazkodva saját viszonyainkhoz; tehát e beszédek méltán vannak így jelezve: „Spurgeon nyomán írta K. Tóth Kálmán.“ Úgy hisszük, ezt elmondhatni az I-ső kötetről is, következtetve a kezeink között lévő II-ik kötetről; (amazit, gyorsan történt elárusítása miatt, sehogy sem tudtuk megszerezni) Spurgeon, csaknem általános elismerés szerint, Isten egyházának a legszorgalmasabb, legerősebb és legsikeresebb építő munkása az újabb időben. Harmincz évvel ezelőtt, még gyöngye gyermekül, mint egy második Jeremiás, alig tizenhat éves korában lépett, mint tanítóés prédikátor, Krisztus harcosai közé; és azóta megszámlálhatatlan ezerek előtt tett erős és lelkesült meggyőződéssel bizonyosságot ő róla, meggyőzve hallgatói legnagyobb részét; ezereket ébresztett fel a közöny álmából, szállított le a valláscsufolók székéről. A diadal, melylyel győzelmet nyert, röppant széles körben, a maga világában, az ő hite vala. (1. Ján. 5, 4.) Hite, az ő tiszta, egyszerű, hamisítatlan bibliai hite. Ennek lángja éleszté föl lelkesedését, edző meg erejét; ennek tüzenél készült csatafegyvere, mely elhat a tagok egybekötetése- és a velők oszlásokig. (Zsid. 4, 12.)

És e hit, mint mondám, hamisítatlan bibliai hit. E szerint Isten, mint az emberiség teremtője, szerető édes atyja, bölcs nevelője és mint az anyagi világ és az erkölcsi élet ezernyi ezer ellentétéinek, általunk — kik az ellentéteknek csak egymást kizáró éles szembenállását látjuk —

soha egészen meg nem érthető, felsőbb rendű, csodálatos egysége: míg egyfelől bünt büntető igazságánál fogva a szabadságával visszaélt embert pusztulásra, kárhozatra ítélte, másfelől irgalmánál fogva megszabadítását határozta el. Ennek megvalósítása végett megbizta időnként támasztott követjeit, hogy az embereket, közelebbről pedig választott népét tanításuk, életpéldájuk s az Istentőlkiadott törvények fegyelme által a bűn pusztító elemétől mind inkább megtisztítván, a tökéletes szabadító, megváltó elfogadására előkészítsék, ennek mintegy úttörői legyenek. Végre az idők teljességében megjelent a szabadító isten-ember. Megváltónkká lett ő az örök igazságok hirdetője, főszerű élet-példája, személyiségének ellenállhatatlan varázsa s mindenekfölött végetlen szeretetből történt, a szoros igazság követelését kielégítő áldozati halála által. Váltásunk, megigazolásunk tehát Isten szabad kegyelméből, Jézus áldozatának érdeméért történik, és legkevésbé sem saját érdemünk következménye, miután közülünk senki sem dicsekedhetik bár a legparányibb érdemmel sem — magunk csupán annyiban lévén megigazolásunk tényezői, a mennyiben megigazolásunk Krisztusba vetett hitünk feltételétől van függővé téve; de a hit is végelemzésben Isten adománya. Az erkölcsi világ e főszerű ökonomiáját, ezt az evangéliumot, a mint az az ó-testamentum törvényei, symbolumai és próféciái által előkészítették, az evangelisták, apostolok s kivált Pál apostol által, bár nem tudós rendszerben, de eléggé érthetően előadott és hirdettetett; mely a keresztelés első századainak klasszikus időszakában, bár nehéz küzdelmek után, de az egészséges népszellem segítségével, az igazságnak megfelelő formulázást nyert; és a mely később a középkori pagánizmus mázától vonatott ugyan be, de a reformátorok eszének és lelkiismeretének tüzetől újra visszanyerte ősi fényét és tisztaságát, hogy örök időkre az emberi élet vezérsillaga legyen; ezt az evangéliumot, a szigorú igazság és mérhetetlen szeretet evangéliumát hirdeti Spurgeon állandóan, következetesen, a legerősebb meggyőződés és lelkesedés hangján. És minthogy sokan vannak, a kik ma is, mint Pál apostol idejében, a Krisztus kereszt-haláláról, ennek büntető érdeméről szóló evangéliumot botránynak és esztelenségnek tartják, Spurgeon beszédei számos helyen apologiai irányt vesznek, meggyőzőleg demonstrálván amaz evangéliumnak, a keresztényi hitzikkéknek lélektani igazságát, speculativ mélységét és az erkölcsi élet magasabb rendű követelésével való összhangját. Különbféle változatban fejtegeti Spurgeon, hogy az embereknek, a közöttük lévő solidaritásnál, testvériségnél fogva jóban és rosszban osztozni kellett, erkölcsi rendeltetésünkhöz tartozik szenvedni, nemcsak saját speczialis, hanem embertársaink hibáiért is; hogy mentől magasabb fokán áll valaki az erkölcsi fejlettségnek, annál többekért és annál többet kell szenvednie, néha egynek ezerekért és milliókért; hogy ennél fogva annak, ki az emberi élet csúcspontján állott, lehetett és kellett is az egész világ bűnéért szenvednie; hogy ezen szenvedésben mily megváltó erő rejlik, sokkal több, mint bármily dorgálásban, erkölcsi leczkértetésben és

törvények általi fegyelmezésben; hogy e helyettes szenvedésben nincs semmi igazságtalanság — bár azt hiszik némelyek — mert a másokért való szenvedés nyomába megfelelő jutalma lép a lelkiismeret éles, helybenhagyó szavának; és hogy a legfőbb helyettes szenvedőnek, a Krisztusnak érdemében kizárólag, hitünk, szívünk, lelkünk teljes ő hozzá való tapadása részesít, nem pedig jó cselekedeteink, hisz' különben hiábavalóvá tételnék a Krisztus keresztje, egyszersmind tágas kapu nyitnának az önmagunk általi megigazolásnak kevélységre, felfuvalkodásra és így erkölcsi romlásra vezető tévelygésre, mindazonáltal nem lévén tagadható, sőt teljes mértékben kiemelendő a jó cselekedetek becse és szükséges volta, lévén azok a hitélet következménye, drága gyümölcsei, és így a hitélet meglétének biztos mutatói.

Ez evangéliumi igazságokat prédikálja Spurgeon; gondolatait egyszerű, népies irmodorban, minden mesterséges körmondatoságot kerülő, rövid mondatokban fejezvé ki. Invenctója kimeríthetetlen, képzelme mutat és jelent egyszerre átfogó, a jelen és régmúlt népet legmélyebb mélységéig leható, ezek tengeréből a legdrágább kincseket hozva felszínre. Teljes rendelkezésére állanak a bibliának eszme kincsei, ez örökbecsű orientális gyöngyök. Észjárásában, az eszmék fölkeresése és alkalmazásában, bizonyítékainak felhozásában, a felvetett kérdések tárgyalása- és beszédei- nek szerkezetében, mint minden lángelme, úgy ő is egészen eredeti és sajátos; a hagyományos úton járó homiléta által talán kifogásolható, de azért a hallgató vagy akár az olvasó figyelmét teljesen megragadó.

A kezünk alatti füzetben bár átdolgozva jelennek meg Spurgeon beszédei, de — mint már jelzém — azok szellemének, irányának, sőt tárgyalási modorának hű szem előtt tartásával. Az átdolgozó saját viszonyainkhoz akart és tudott alkalmazkodni, a nélkül, hogy a lényegét bántotta volna. E czélból — mint ez azonnal feltűnhetik bárki előtt, a ki Spurgeont csak némileg is ismeri — az átdolgozó beszédeket rövidebbre vonta, kerekébbé tette; a kezéhez került drága gyöngyöket kissé másként fűzte, mint eredetileg fűzve valának, gondolván, hogy így a magyar Sion leánya könnyebben megködvelvén azokat, örömebb fogja fejének és karjainak ökitésére használni. Ugyancsak alkalmazkodási czélból, átdolgozásra inkább gyakorlati irányú, mint dogmatizáló beszédeket vett föl — mint előszavában maga az átdolgozó is felemlíti — jól tudván azt, hogy népünket, nemcsak theologusainknak, de általában tudósaink és írónknak nagyobb része annyira gyakorlativá, alias: felületessé tette, annyira fölbresztett benne minden mélyrehatóbb theorikus munka iránti irtózást, hogy egyelőre csak teljes éteket lehet nekie nyújtani; koményebb ételeknek elfogadásában csak majd évtizedek után fog gyomra a brit gyomorral versenyezhetni Midőn tehát az átdolgozó alkalmazkodott, de akként, hogy a lényegét meg nem sértette — igen jó, és hisszük, hogy áldásos munkát teljesített, melynek különben is általa már megígért folytatását szívünk mélyéből óhajtuk és várjuk. Még csak azt akarjuk megemlíteni, hogy az

átdolgozott beszédekhez egy eredeti is sorakozik, „Vagyon-e Szt. Lélek?” czim alatt, melyről legyen elég annyit reflectálnunk, hogy az átdolgozottakhoz méltán sorakozik, és azon óhajtt kelti fel bennünk, vajha e „hit tőploma” III-ik kőtetében az átdolgozónak mentől több ily szép, tartalmas és építő eredeti beszédeivel is találkozunk.

A kiállítás Légrádi testvérek nyomdájából, csinos. A munka a szerző tulajdona. Ára 2 frt. 20 kr.

Baló Sándor.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —



Ózsef főherczeg és családja e hó első napja óta Fiumében időz, egy villában. Ő fenségeik nem élnek visszavonultan, mi a városnak nemcsak társadalmi, de politikai életére is érezhető hatást gyakorol. A napoklan több magas vendéget vártak. A főherczeg már is nagyban dolgoztat kertjében s a különböző nyelvű munkások mindegyikével saját nyelvén beszél. — A delegációk Bécsben bevégezték e hó 6-án a tárgyalásokat és megszavazták a déli szláv lázadás elnyomására kért 8 millió forintot, kikötve, hogy ha újabb költségekre lesz szükség, a delegációk ismét összehivassanak. — A déli szlávok lázadása a folyvást terjed. Csapataink késlekednek az erélyes föllépéssel; csak kis csatározásokba bocsátkoznak. A fölkéltőknek idejük van, hogy apró csapatjaikat egyesíthessék. A nyugtalanságok színhelyéről érkező hírek nagyon komoran hangzanak. A lázadók általában jó fegyverrel vannak ellátva és ágyuk fölött is rendelkeznek. A felső-herczegovinai fölkéltők szilárdul megvetették lábukat a határhegységekben, jó vezetésnek örvendenek s apró bandákat küldöttek ki Boszniába a még nyugodtan maradt népesség föllázítása végett. Ismételve megerősítik, hogy a mohamedánok távol állanak az ellenszegülőtől. A déli szlávok lázadásával együtt gyanus mozgalmak jelentkeznek az egész Balkán-félszigeten. Az orosz ágensek és katonatisztek mindenfelé járnak-ke'nek. Oroszországból érkező tudósítások semmi kétséget sem hagynak fenn arról, hogy onnan gyámolítják a lázadást. A fölkéltők napról-napra bátrabbak. Apróbb csapatokban harangolják be most már még Boszniát is és erősen háborognak. A bandák soraiban számos montenegróit lehet szemlélni. A katonák dolga nem könnyű. A hegyszakadékok fölkutatása súlyos fáradsággal jár s mégis többnyire eredménytelen. — Gyönyörű meteor hullott le f. hó 3-án Magyarország fölött délkeleti irányban. A meteor Gyulatelkén esett le, s több darabját be is hozták Kolozsvárra. — Egy magyar birtokos és volt képviselő, mint orosz izgató. Lembergben, panszláv agitáció miatt, elfogták Dobrzanszky Adolf volt magyar országgyűlési képviselőt, ki a felvidéken eléggé ismeretes orosz érzelmeiről. Dobrzanszky Adolf a Bach-uradalom alatt magyar helytartósági tanácsos volt s mint ilyen nyugdíjat kap a magyar állampénztárból. Sűrű összeköttetésben áll

Oroszországgal, s mondják, hogy levelezésben áll Ignatiev tábornokkal s vendégeinek dicsekedve szolgált kitűnő theával, melyet az orosz udvartól kapott. Lembergbe nem rég költözött s ott folytonos összeköttetésben állt a panszláv ifjúsággal s a rubének közt a lengyelek ellen izgatott. — Baján Paskus Ignác, 38 éves gabnaügynök száztizezer frt. elsikkasztása és nagy összegű tartozás (kifizetetlen gabna ára) után eltűnt, s mint a jelek mutatják, a Dunába ölte magát, de megvan a gyanú, hogy megszökött. A sikkasztást számos bukás követte. — Nagy rablás. Baja város leggazdagabb bankárjától, Fischer Márktól, január 31-én este 6 órakor 271,365 fitot raboltak el a legfurfangosabb módon. Az elrablott pénzt ugyanaz nap éjjelkor megtalálták Mélykuton. Engländer Sámuel és Mak András rablóknál volt, kiket a legnagyobb erélyvel és ügyességgel keritettek kézre. Nem rendes módon bántak el a rablók a megtámadott bankárral, kit kényszeríteni akartak, hogy öngyilkossá legyen. De számításukban csalódtak, mert a bankárt sikerült életben tartani. — Hoszter Fülöpöt, ki Várpalotán nem rég egy egész családot legyilkolt, hogy pénzhez jusson, a sz.-fehérvári törvényszék, hosszas tárgyalás után, halálra ítélte, annak daczára, hogy tettét makacsul tagadta. — Külföld. Az új francia kormány e hó 1-ső napján adta elő a képviselőházban programját. A kormány egyszersmind visszavonta az előbbi kormány által előterjesztett alkotmánymódosító javaslatokat, Say pénzügyminiszter pedig az elődje által beadott költségvetést, hogy azon változtatásokat tegyen. Az új kormányt a közvélemény általában jól fogadja. — Merénylet a montenegrói fejedelem ellen. Czetinyében e hó 4-én délután egy Theodorovics Mihály nevű egyén revolverrel rálőtt az épen kilovagló Nikita fejedelemre, a nélkül azonban, hogy a lövés talált volna. A fejedelem hadsegédje azonnal a merénylőre rohant. Daczára a merénylő szokási kísérleteinek, sikerült őt elfogni. Mikor kihallgatták, azt adta elő, hogy nem volt szándékában a fejedelemre löni, hanem csak a fejedelem feje fölött repülő kőszáli sasra czélzott. A mint kiderült, a merénylő csakugyan egy madárra lőtt, s csak a fejedelem környozete képzelte a bűnös szándékot. A merénylőt már szabadon is bocsátották. — Londonban nagy népgyűlés volt a lordmayor (polgármester elnöke) alatt, mely az oroszországi zsidóüldözések miatt fejezte ki fölháborodását. Nagy tömeg és sok előkelőség jelent meg. — Vasuti szerencsétlenség történt Angliában január 28-án Old-Ford állomás közelében. Tíz óra után este a szones waggonok közül néhány kisiklott és eltört. Mielőtt a szétzúzott waggonokat a sinekről elvihették, egy személyvonat a lehető gyorsasággal előrerontott. A másik perczben már meg volt a roppant összeütkezés. A mozdony kisiklott, oda vágódott egy kőhid oldalához, egy harwadosztályú kocsit is úgy vágott össze, hogy több útas azonnal halva maradt. A sötétség még inkább növelte a bajt s megnehezítette a mentő munkálatokat. Őt ember szörnyet halt s számosan megsebesültek. — A párisi krach az osztrák-magyar fejedelmi családot 30 mil-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 7 számához.

lió frank erejéig károsította meg. Az Union Generale-nál helyezték el pénzüket nagyrészt a Franciaországból kiutasított szerzetesek is. — Hogy Oroszország teljesen a monarchiánk ellen fellázadt szlávokkal rokonszenvez, azt élénken bizonyítja Skobelev orosz tábornok felköszönése, melyet egy lakomán mondott a délen szabadságért küzdő szlávokra. Hir szerint Skobelev, az őszinte nyilatkozat következtében, szabadságidőt kapott. E toasztban a következő kifejezés is bennfoglaltatik: „Ugyanabban az időben, midőn mi itt vidáman együtt mulatunk, ott az Adria partján, a

mi törzsfeleinket, kik hitökért és nemzetségökért küzdenek, „rablók“-nak nevezik s a szerint is bánnak velök! Ott a velünk fajrokon szláv földön német-magyar fegyverek szegzvék vallásbeli testvéreink melléne! — Hatszáz halász a hullámok közt. Oroszországból, a Kaspi-tenger partjairól, nagy szerencsétlenségről érkezett hir. Hatszáz halász szállt bárkákra a Volga torkolatánál, s kiveztek a nyílt tengerre, hol egyszerre nagy vihar támadta meg őket. A halászok a vihar multával nem voltak sehol. Eddig még egyről sem érkezett tudósítás, hogy megmenekült volna.

A „PROTESTÁNS KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

ÉNEK-ÁTIRÁS.



megindult az énekügyi mozgalom; az uniált magyar ref. egyház, daczára az első próbák gyengeségének és némelyek ellenzésének, egy harmoniában akar énekelni. Látom, hogy több egyházi lapjaink között a „Prot. Közlöny“ is megnyitotta a mozgalom előtt becses „tárczáját.“ Ennélfogva én is, támaszkodva az énekügyi bizottság kolozsvári jegyzőkönyve 6-ik számára, bátorkodom itten bemutatni egy régi erdélyi ének átírását. Dallama szép, s bár nem volt felvéve a magyarországi új énekeskönyvbe, ma is éneklék ottan több helyütt. Szövege szinte kiváló; kétségkívül egy a legrégebb magyar énekek közül, a többi karácsonyi énekektől sokban eltérő eredetiséggel és hangulattal. Néhol azonban bárki előtt is okvetlenül változtatandónak mutatkozik. Közlő épen e változtatásokat kísérelte meg, midőn ez éneket igyekezett oly kimélettel átírni, hogy bár mind nyelvi, mind verselési tekintetben rajta némi javításokat tett, sorait metszetekre vette, rajta az ódon zamatot, az eredeti orthodoxiát lehetőleg megtartotta. Különben az átírás csak kísérlet. Bírálják meg az eredeti szöveget jól ismerő ítések, im itt következik:

Karácsoni ének.

(Erdélyi énekes könyv. CI-ik dicséret átírása.)

Szívünk ma vig kedvvel betölt,
Mert ígéret szerint felkölt
Istenfélők számára
Az igazság fényes napja,
Új szövetség felkent papja
Eljött, kit sok szent vára,
Csillag villog, már fent ragyog, mint a látnok látta
Fénylik, mint szép nap az égen.

Megszáná az Úr estünket,
Felöltözte portestünket —
Szent kegyelme mily drága! —

Győzelmei már megszűnnek
A kárhozszerző bűnnek,
Törvénynek nem sújt átka.
Mérge, féрге a pokolnak megromolnak ma végképen,
Nem árthatnak nekünk épen.

Mester, kinek nincsen mássa,
Jött hozzánk, hogy népét lássa,
Tanítsa, jól vezesse.
A főpap jött, hogy áldozzon,
Tiszta szive, lelkét adjon,
Világ bűnét elvegye,
Eljött, ez lőt a szenteknek, felkenteknek fejedelme,
Királya, fősegedelme.

Szelidség volt minden dolga,
Önként leve értünk szolgál,
Megalázta önmagát;
Földi fényt, hirt nem kergete,
Szerény, munkás volt élete
S vérén szerző birtokát.
De épp e szép bizonyosága, hogy országa lelki, belső,
Királysága égi, első.

E szegény nem ismert szálló,
Kinek helyül csak istálló,
S jászolban jutott bölcső,
Hogy minket felvinne égre
Megtanított szerénységre,
Mert kegyelmes és bölcs ő.
Nekünk szókünk menyben léssen, helyünk készon dicsőségben,

Azért jött ily szegénységben.

Néred Jézus, oh, mit adjak,
Hogy mást mindent megtagadjak?
Azt kívántad csak tőlem,
Hogy hál'adó pohárt töltsék,
Imádjalak, mint a bölcsék,

Ne menj hát el előlem ;
Hálás szállást adok néked, szívem széked, nyugodjál ott,
Hozzám jobb vendég nem szállott.

Kis Bethlehem sokkal felér,
Mert onnan jött e fővezér,
Ott a lelki eledel;
Ott mosolyg az égi manna,
A kin a vén Simon és Anna
Szent örömmel töltök el
Ezt vedd, ezt add kegyes lélek, én is élek e kenyérrel,
A megtartó testtel, vérrel.

Születésed nekünk kedves,
Érted szemünk már nem nodves,
Mint a régi korban volt ;
Lelkünkre csak vigság árad,
Búban szívünk el nem fárad,
Mégéled, a ki megholt ;
Itten Isten kegyelmének, szerelmének vig ideje
Eljött áldott esztendeje.

Jézus, engedd hozzád mennem,
Éljek benned, te én bennem,
Ha te hozzánk eljöttél,
Adjad legyen igaz hived,
Oh, essék meg rajtam szived,
Ha kegyedbe bevettél,
Mert nincs más kincs, mely hivekkel, bús szivekkel
jót tehetne,
Boldogságot szerezhethne.

Adjunk hálát azért neki,
Mert üdvünket ő küzdé ki,
Járjunk nyomán e szentnek ;
Mint Bethlehem pásztorai
Zengjék e hű nép ajkai :
Dicsőség az Istennek,
Mert nincs más kincs, mely hivekkel, bús szivekkel
jót tehetne,
Boldogságot szerezhethne.

Id. Kis Áron.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 febr. 11-én.

— A helybeli szegény tanulókat segélyező egyesület f. hó 9-én újabb 32 gyermeket öltöztetett föl s így összesen eddigelő e tény folytán nem kevesebbet mint 112-öt. Ez üdvös egyesület nemes példája — a mint értesülünk — több oldalról keltett méltó figyelmet s utánzásra talál. Így a többek közt Keszthely, Ungmegye, Máramaros-Sziget stb. az egylet alapszabályainak közlését kérte. Az elnökség (dr. Jenő Viktor) szívesen szolgál e tárgyban felvilágosítással s útasítással.

A közegészségügyi tanács tegnap tartott ülésében elhatározta, hogy a nagy mérvben föllépett himlőjárvány okán városunkban az összes népoktatási tanintézetekben a tanítás, további intézkedésig, megszüntetendő.

— Gyászhir. Szolga Miklós, királyi táblai bíró, ki 1862—66-ig sz.-udvarhelyi főtanodánknál jogi tudományokat adott elő s különben is, mint jeles író, költő, fedhetlen jellemű s uemes szívű férfiú országszerte általános tiszteletnek s közbecsülésnek örvendett, mint vásárhelyi levelezőnk értesít, élete 62-ik évében, f. hó 9-én, hosszas szenvedés után, jobb létre szenderült. Nyugodjanak csöndesen a derék ember hamvai !

— A protestáns két testvérfelekezet közös értekezlete f. hó 5-én tartatott meg Budapesten. A főgondnokokon s püspökökön kívül részt vettek benne még a reformátusok részéről Hegedüs László és Tóth Sámuel, a lutheranusok részéről Győri Elek. A tanácskozás tárgyát az országgyűléshez közösen benyújtandó emlékirat képezte, mely a két felekezetnek a középtanodai törvényjavaslat egyes pontjaival szemben elfoglalt álláspontját körvonalozza s ezen kívül kiterjeszkedik jelzésére azon sérelmeknek, melyeknek orvoslását a mult törvényhozási ciklus folyamata alatt minden siker nélkül sürgette a két felekezet. Az emlékirat szövege Tóth Sámuel tollából került ki.

— A közoktatásügyi albizottság már két ízben tartott ülést, de eddigelő nagyon kevésre haladott. Utólagosan a katolikus s unitárius felekezetek is felszólítottak bizalmi férfiak küldésére; az előbbi Haynald Lajos bibornokot, az utóbbi Kővári László főgondnokot jelölte ki. Az első ülésben Haynald bejelentvén, hogy az idő rövidsége miatt az általa előterjesztendő emlékiratot részleteiben még nem készítette el, a kérdés tárgyalása elhalasztatott. Az erdélyrészi róm. kath. status is terjesztett be egy memorandumot, mely iskoláinak s iskolai alapjainak s alapítványainak autonómiáját, azoknak a közoktatásügyi minisztertől független kezelését és annak „rendreutastása s közvetlen vezetése alatt nem állását“ hangsúlyozza. A bizottság második ülését 10-én tartotta s megkezdte a törvényjavaslat pontonkénti tárgyalását A 1. §-nál br. Radvánszky Antal azt kívánta, hogy a protestáns iskolaügy külön fejezetbe vétessék fel. Haynald Lajos bibornok ugyanazt kívánja a katolikus iskolaügyre nézve. Kívánja az 1. §-ba egy külön pont felvételét, mely a katolikus egyház iskoláinak jogállását biztosítja; már az első §. 1. és 2. pontjába, félreértések kikerülése végett, felvételni kéri, hogy a miniszter rendelkezése és közvetlen vezetése alatt álló állami, vagy (2. kikezdés) azon kath. középtanodák, melyek a kormány kezelése alatt álló kath. tanulmányi alaphól vagy szerzetes rendek által tartatnak fenn, az apostoli király, mint legfőbb védur által behelyezett kath. tanulmányi bizottság közvetlen vezetése és a közoktatási miniszter felügyelete alatt állanak. Ezután jönne a javaslat 2. pontja, mint 3. pont. Zay, Hegedüs László és Boros azt ajánlják, hogy a megjelent egyházférfiak és tanférfiak az összes kérdésekre nézve sorban hallgattassanak ki. Azután pedig Zay tudni akarja, hogy Haynald főntebbi indítványára vonatkozólag, mi a kormány álláspontja, s czél-szerű-e e kérdésben a határozathozatal a kormány nyilatkozása előtt? Szász Károly min. tanácsos kijelenti, hogy a memorandumról még nem értekezhetett a miniszterrel. A kormány nyilatkozata az albizottságra nézve nem kötelező, úgy viszont az albizottság megállapodása sem praejudicálhat a kormány álláspontjára nézve. Zaynak azon kérdésére, vajjon a kormány csak a gymnasium, vagy a reáliskola két nemét akarja-e nálunk fentartani, Szász azt feleli, hogy a jelen javaslat csak ezekről szól, de más középiskolák fenn-tartását ki nem zárja. Haynald bibornok azt hiszi, hogy mivel a jövőre akarnak törvényt hozni, nem logikus a mult álláspontot fentartani a javaslatban. Több apróbb felszólalás után a bizottság a tárgyalást és szavazást a közelebbi ülésre hagyta.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Az evang és ref. egyházak emlékirata a középtanodai törvényjavaslat tárgyában. — Tudás és hit. III. Bierbrunner Gusztáv. — Az istenitisztelek lényege és külső nyilatkozatai. (Folytatás.) Vén Mihály. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Külföld. — A világ folyása. — Tárca Luther a spanyol, költészetben. I. Szemerjai Béla. — Különfélek.

Az evang. és ref. egyházak EMLEKIRATA

a középtanodai törvényjavaslat tárgyában.

Tisztelt közoktatásügyi Albizottság! A gymnasiumi s reáliskolai oktatásról legújabbán előterjesztett törvényjavaslatra vonatkozólag, nyilatkozattételre szólíttatván fel: a helyét és ágostai hitv. evang. egyházak nevében következőkben terjesztjük elő nyilatkozatunkat.

A magyarhoni helvét és ágostai hitv. evang. egyházak mindannyiszor, valahányszor a középtanodai oktatás törvényes rendezése szőnyegre került, teljes önérzettel hivatkoztak arra, hogy midőn azt egyházuk jogi állásának, benső életének s közművelődési céljai nélkülözhetlen feltételeinek szempontjából veszik vizsgálat alá, ezt egyszersmind azon meggyőződésben teszik, hogy a magyar protestáns egyházak céljai s érdekei, hazánk közművelődési érdekeivel azonosok.

Valahányszor a középtanodai oktatásról törvényjavaslat terjesztetett elő, a hazai két protestáns egyház nyiltan és határozottan kifejtette és kiemelte azon sarkalatos elveket, melyeknek sértésébe vagy mellőzésébe semmi körülmények között bele nem nyughatnak; és ráutalt a törvényjavaslatok azon intézkedéseire, melyek e sarkalatos elvekbe ütköztek.

Jelen alkalommal is első sorban azon főelveket emeljük ki, melyek a helvét és ágostai hitv. evang. egyházak-

nak ezen kérdésben megingathatlan szilárd jogi alapját képezik s iskoláinknak ebből folyólag külön szempont alá helyezését követelik.

A magyarhoni mindkét hitvallású evangélikusok iskolai autonóm szabadságának s az államhoz való viszonyának törvényes alapjai, nemzetközi szerződések erejével bíró békekötésekben, az ezek becikkelyezésével s az 1790/1. 26. törvényekkel alaptörvényekben vannak lerakva. — Ezekben a mindkét hitvallású evangélikusoknak, tanügy terén, teljes és tökéletes autonomia, azaz semmi feltételhez nem kötött szabadság van biztosítva. Kimondatik határozottan, hogy: „rationem, normam et ordinem docendi atque discendi ordinare futuris semper temporibus liceat evangelicis, ludimagistros, professores, rectores, subrectores vocare et dimittere, numerum eorum augere vel minuire; nec non Directores seu Curatores scholarum quarumvis tam locales, quam superiores et supremos, e suae confessionis hominibus eligere futuris semper temporibus liceat.”

E tanügyi autonómiát is szabadságot nem csorbitja a coordinatio literariae institutionis kiterjesztésének elrendelése, mert ennek a minden jövőendő időre a fennebbieket szerint biztosított intézkedési jogok mellett, más alkalmazása iskoláinkra lehetetlen, mint az, hogy a minden hazai iskolára törvényben megszabandó tantárgyakat a protestánsok is felvegyék; az, a mi ismételt feliratokban kiemeltetett: hogy az államnak joga van törvényben kijelölni a célt, melyet az iskoláknak el kell érniök, tehát az adandó képzettség minimumát, de hogy ez mily mód és eszközök által éréssek el, abba az állam nem avatkozik.

Hogy az 1790/1. 26. t. cikkben említett coordinatio literariae, institutionis-nak más értelme a biztosított autonomia mellett nem lehet, mutatja a budai zsinatnak, melyen sokan voltak jelen az 1790/1-iki országgyűlés tagjai közül, következő jegyvőkönyvi tétele: „ha csak a nevelésre szükséges tudományoknak neveit fogja az országos küldöttség meghatározni, azoknak pedig taníttatásuk módja, a szükséges könyveknek választása s egyéb ilyféle rendelkezések a mi hatalmunkban maradnak — a mint ez iránt az illető

törvényezik kétkedni sem hagy — a szerint nekünk abból semmi sértésünk sem következik.“

Igazolja ezt továbbá, az iskolai rendszer kidolgozásával megbízott említett küldöttségnek azon kívánsága is, hogy a prot. iskolák csak a tantárgyakra nézve alkalmazkodjanak a közoktatási rendszerhez. „Evangélici autem augusztanae et helveticae confessioni addicti, iniis, que pure sunt literaria studiorum argumentis, huic normae sese conformare debeant.“

Biztos alapon és a tanügy tekintetében is kétségbevonhatlan autonómiánk e sérhetlensége elismertett az 1843/4 országgyűlésen is, midőn az alsó tábla, a vallásügyben a főrendekhez intézett üzenetében azt nyilvánította, hogy a békekötések a közérkölciség paizsa alatt állanak, melyeknek tehát érvénye és kötelező volta felüláll az időnként változható politikai nézeteken és pártárgyalatok fel fogásain.

Tanügyi autonómiánk s a középiskolai ügy rendezésének kérdése egyébként önmagában is szoros és elválatlan kapcsolatban van a protestáns egyház életével, e kérdésnél a protestáns egyházak életéről és biztos fennmaradásáról van szó. Vannak hitfelekezetek, melyeknek vallási szabadságuk nem érintetik a középiskolák rendezése által, míg a magyarhoni prot. egyházak életfija gyökerében támasztatik meg, ha elvonatik tőle szabadsága éltető levegője.

Mert bizonyára nem a pusztá esetlegesség szüleménye, hanem a belső összefüggés és öntudatos tevékenység tanúbizonysága, hogy a magyar protestáns egyház 30 fő és 27 nem teljes gymnasiumot, 13 hittani intézetet s ugyanannyi tanítóképezdét és 6 jogakadémiát tart fenn önerejéből, az állam legkisebb megterhelése nélkül. Vérről szerzett szent erősségek ezek, melyekre önérettel tekinthet a két prot. felekezet, mert nagy feladatot teljesítettek azok és kétségtelen érdemök van magyar nemzetiségi tekintetben is. A szabad szellem- és szabad eszméknek voltak azok menhelyei s igen sokszor az alkotmányos szabadságnak s igaz hazafiságnak védvái.

Igazolták tanintézeteik által a protestánsok, hogy a teljes szabadságot, melyet a tanügy terén biztosítottak számukra békekötések és törvények: hasznosítani s értékesíteni tudták. Nem volt áldozat nagy és drága, melyet ennek érdekében meghozni ne siettek volna.

Mutatják e tények azt is, hogy őseink az autonómiát épen nem valami szűkkeblű felekezeti szempontból, hanem a nemzeti művelődés szempontjából fogták fel s annak érdekében használták.

Egyház s iskola a legbelsőbb és elválatlan kapcsolatban voltak a hazai két protestáns egyháznál és kell hogy legyenek jövőre is, ha biztosan fennmaradni s élni akar. Ez együvé tartozást igazolta az 1790/1. országgyűlés is, mely a prot. autonómiáról s államjogi viszonyairól is tüzetesen szóló törvényeziknek czimélül elfogadta: „de negotio religionis“ s az 1848. 20. t. cz., melynek czime egyszerűen: „a vallás dolgában.“

A magyarhoni protestáns egyházak teljes autonóm jogaik mellett, természetesen mindenkor elismerték és tiszteletben tartották az állam legfőbb felügyeleti jogát, de viszont azt mindig természetes jelentősége és tartalma szerint fogták fel.

Az autonomia valódi jelentősége és fogalma mellett, ez nem lehet más, mint közvetett ellenőrzési jog és hatalom, mely fogalmilag kizár magából minden pozitív intézkedést, mert nem volna mire ügyelni, mit inspiciálni, ha szabad cselekvési tért nem engedne, hanem rendelkezni

a helyett, beavatkoznék annak cselekvési körébe, kit a működés megillett. A felügyelet ily módon átlépné körét s az autonomia illusoriusává tétetnék.

A legfelsőbb felügyeletnek a múltban is, s a hosszas gyakorlat által folytonosan ezen értelem adatott, s annak egyedül ez azon jelentősége, mely a tanügy terén is az autonóm szabadsággal megfér.

Előadtuk ezekben és tüzetesen kifejtettük azon alapelveket, melyekhez a középtanodai oktatás rendezése kérdésében mindenkor szilárdan ragaszkodunk.

És ha már most tekintjük, hogy a legutóbb előterjesztett törvényjavaslatban mennyiben vétettek ezen sérhetlen törvényes alapok figyelembe, mennyiben teljesültek azon kívánalmak, melyeket ezen elvek alapján, a hazai helv. és ágostai hitv. evang. egyházak, a korábbi hasontárgyú törvényjavaslatok alkalmával kifejeztek és részben formuláltak is: ki kell jelentenünk azon sajnos tapasztalatunkat, hogy a javaslat azokat ismét sérelmesen mellőzte.

A magyarországi helvét és ágost. hitv. egyházakat illetőleg, a javaslat intézkedései a felebb előadottakkal legnagyobb mértékben elváltak. Ugyanazért nem is tekinthetjük helyén valónak és feladatunknak, hogy a javaslattal szomben részletekbe bocsátkozzunk, hanem még csak némely ily elvi ellentétben álló s a protestáns egyházak ismételt felszólalásai daczára fentartott intézkedéseknek főbb vonásokban való megjelölésére szoritkozunk.

Igy ki kell emelnünk, hogy mellőztetett a magyarországi helvét és ágost. hitvallású evang. egyházak történelmileg kifejtett, békekötések s alaptörvények által biztosított jogi állásának követelménye, hogy középtanodáinkról a fennebb megjelölt alapokon külön fejezetben rendelkezzen a törvény.

Autonómiánk érintetlen megőrzése s ennek a törvényben való kifejezése és további valóstítása nem felekezeti kiváltság, hanem jogfolytonosság követelménye, s ehhez ragaszkodni a protestáns egyházaknak önfentartási jogukból folyó kötelessége, mert fájdalom, hazánkban a felekezetek közti jogegyenlőség és viszonyosság nagy elve még testet nem öltött. Míg legalább tényleg gyakorlatban létezik uralkodó vallás, mely hatalmas intőző karjait társadalmi életünk minden rétegében a törvényhozás asztalától kezdve kiterjesztheti, addig a létért való küzdelemmel nem nélkülözhetjük azon palladiumunkat, melyet kivívott jogaink törvényes biztosításában birunk.

A törvényjavaslatban egy vonalba helyeztetnek iskoláink és sok tekintetben egyenlő intézkedések alá vonatnak, még magánosok által állított iskolákkal is.

Középiskolák felállítására, melyre az 1790/1-ik évi 26. t. k. feltétlen jogot biztosít, feltételekhez köttetni terveztetik.

Az egész javaslaton keresztül vonúl bizonyos egyenlősítési irány és oly részletezés, melyek mindegyike a haladást biztosító szabad verseny és a szabad fejlődés kárára van.

Törvény általi megszorítás és korlátozás terveztetik, így p. o. a tanárképzési vizsgákra, osztályösszevonásokra, tanárok és tanórak számára és még több oly tárgyra nézve, melyben egyházainknak szerzett s minden jövőendő időre biztosított joga a szabad rendelkezés.

A főfelügyeleti jog kivéve valódi értelméből, rendelkezéssé és közvetlen intézkedéssé alakittatik át.

Több intézkedésnél pedig kapcsolatba hozva a részletekig menő határozmányokkal, p. o. tantermek, felszerelésre vonatkozókkal, ezen önmagában sérelmes és helytelen

korlátozásckhoz, még a beavatkozás és surlódás veszélyét csatolja.

Különösen ki kell emelnünk, hogy még e javaslat is fentartja a nyilvánosság elvonását, holott a nyilvánossági joggal a protestáns egyházak minden tanintézete a biztosított autonómia alapján feltétlenül bir és attól kormányi intézkedés útján meg nem fosztható és sarkalatos jogok egyenes csorbitása nélkül, magánintézetek sorába semmi körülmények közt nem helyezhető.

Hasonlóképp tiltakoznunk kell a törvényjavaslatban nyilvánuló minden oly törekvés ellen, mely alapítványaink tekintetében bárminő intézkedési jogot adna a kormánynak, valamint azt sem ismerhetjük el, hogy a bezárt iskolák vagyona felett a rendelkezési jog nem magát az autonóm prot. egyházat illetné, mert az 1791: 23 t. cz. Ó Felségét, mint legfőbb patronust említi, ez pedig csak a kath. egyházra vonatkozik.

Ily intézkedéseket s általában olyanokat, melyek jelen nyilatkozatunk elején kifejtett elvi álláspontunkkal ellenkező alapokon nyugszanak, a magyarországi helvét és ágostai hitv. evang. egyházak mindenkor elleneztek s elleneznek és soha megnyugvással fogadniok nem lehet.

Ugyanazért szilárdan ragaszkodva az említett, egyházunknak korábbi előterjesztéseiben is folytonosan fentartott és megőrzött álláspontjához és sarkalatos elveihez, azon reménnyel és kéréssel zárjuk be jelen nyilatkozatunkat, hogy a biztosított jogok sértetlen fentartása, a közművelődés sikeres előmozdítására szükséges szabadságunk érdekében és megemlékezve azon szolgálatokról, melyeket tanügyi szabadságunk alapján alkotott tanintézeteink a hazának tettek, az egyházaink novében előadottak figyelembe vételét s a törvényjavaslatnak azokhoz alkalmazását a mélyen tisztelt képviselőháznak ajánlani méltóztassék. Budapest, 1882. február 4.

A magyarországi helvét és ágostai hitvallású evang. egyházak nevében és megbízásából:

Id. br. Vay Miklós,
főgondnok.

B. Radvánszky Antal,
egyetemes felügyelő.

TUDÁS ÉS HIT.

Ó.-Kér, 1882 feb ruár 14.

III.



asonló hitregék, mint az indekuel, léteznek a medusok és perzsák vallásában is, csak hogy ennek sajátságát a dualistikus világnézet képezi. Itt az öslény neve: „Zeruane-Akerene“, az örök idő, melyből a jó Isten „Ormusd“ és a rossz Isten „Ariman“ támadott. A kettő között létező harcban a közvetítő Istenség, a „Mithra“, a napisten, kinek rendeltetése békét hozni a világra s minden nyomornak véget vetni. Szüztől nyerte életét egy barlangban. Jellemző, mert a római katakombákban talált s Jézus születését ábrázoló képek Máriát egy barlangban ülve, fia fejét sugárkoronától környezve tüntetik föl. Ezen napistenséggel Egyiptomban is találkoztunk Osiris név alatt, kit a gonosz Isten, Typhon üldöz, míg Osiris fia, „Horus“ által legyőzetik.

A zsidók „Logos“ fogalma pedig szintén az egyiptomi „Thath-Hermes“ istenségekről szóló tanból veszi eredetét. Ezen Logos minden létezőt a „semmiből“ hoz

elő. A zsidó népszellem az egyiptomi vallásnézeteket saját izlése szerint változtatta át s későbbben Pythagoras bölcsészeti tanaival ékítette fel és ezen alakjában alapul szolgált a keresztyén vallásnak, még pedig olyképen, hogy a görög mythologia segítségével keletkezett a görög-keleti keresztyénség, a római istentan pedig előképül szolgált a katholicismus megszámlálhatlan sok szentjeinek.

Egyet most már tudunk: azt, hogy minden felsorolt vallások egy közös és általános vallási mythoson alapulnak, melynek főtartalma az, hogy a mindenség egy szellemi fölény műve, de ennek tudatára az ember csakis egy közbenjáró Isten segítségével juthat. Annyit természetesen be kell vallani, hogy a keresztyén vallásnak minden más ó-kori vallás felett, melyek mégis csak többnyire természetvallások voltak, azon előnye van, hogy a népeket elkülönítő korlátokat lerontotta, s mert az Isten és ember iránti szeretetet tanította, azon hivatással bir, hogy az emberiségnek közös vallása legyen.

Fájdalom, ennek daczára a különböző keresztyén felekezetek maguk sincsenek tisztában a fölött, hogy melyek a vallásnak megtámadhatlan igazságai. S úgy, mint az ő s pogány germán azt tartotta, hogy a geismári szent tölgy kidőlésével vallása is halomra dőlt, vagy mint a muzulmán vallását a mekkai szent Kaabával azonosítja: úgy él a jámbor katolikus is azon ábrándban, hogy vallásának egész mivolta rejlik eme szavakban „pápai csalhatatlanság és Róma.“ Hát még a protestánsok, kiknél gondolkodás és szabad vizsgálódás vallási dolgokban nem bűn, hanem szent kötelesség és elv? Egy tarka egyveleg tárul föl itt is szemünk előtt. A hitű protestáns vallását keresi a hitvallási okmányokban; a közvetítő irányú emez okmányok főtanáiban, melyeknek kiválasztása felett azonban a nézetek kimondhatlanul szétágaznak; végre a haladó protestáns azt hangoztatja, hogy itt egyedül a lelki vagy szellemi értelem lehet az irányadó és döntő, mert a vallás lélek és élet. Épen úgy vagyunk a szentírással is. Némelyek az egészet tartják a vallás csalhatatlan kútforrásának, mások csak az újszövetséget, ismét mások csak Jézus mondásait és tetteit. Ámde magát Jézust is mily egészen másképpen képzei magának egy Schleiermacher, egy Hengstenberg, egy Strausz. Hátha még felvilágosítást kérnénk a vallástól eme kérdések felett: „Hol és miképpen kezdődött a látható világ? hol határos az a láthatatlan világgal? A látható tüneményeknek van-e nyoma az örökkévalóságban? Oly felvilágosítást, mely minden tépelődést és kételkedést kizár, tüzetesen adni nem képes, és a mit ad, az nem itészeti, hanem csak hitérveken alapuló. Melyik tehát ama vallás, mely minket a tiszta igazsághoz vezérelhet, midőn az igazságtudásból és nem hitből merithető.

De nem, a vallási igazságok más természetűek, mint a tapasztalatiak. A tulajdonképeni énünk szívünk érzelme és ez minden tüneményeken túl felkeresi és megtalálja saját lényegének kútforrását, a végtelen Ént, az Istent. Ezen érzelem megmondja nekünk, hogy örökkévalóságról gondolkodni csak oly lény képes, mely lé-

nyegében szintén örökkévaló. Ezen tulajdonságunk a valósi képességünk, mely Istennel és örökérettel foglalkozik, velünk született s nem kívülről, nevelés és tanítás által lelkünkbe plántált szellemi sajátunk, melyet, bár hitnek neveztessek, meg kell különböztetni mind a tudástól, mind a logikus hittől, mert ez utóbbi annyiban képez ellentétet tudásunkkal, a mennyiben oly valószínűséget képvisel, mely tökéletes bizonyosságon alapul. Ezen logikai hit válhatik tudássá, mert nem alapszik feltevéseken vagy bizonyításokon, hanem közvetlenül lelki meggyőződésünkből, szellemi lényegünkből ered.

Azonban ezek folytán is be kell ismernünk, hogy vallásunk mégis csak hit. Olyan hit, igaz, mely főtárgyait minden körülmények között kétségbevonhatlan igazságoknak tartja. Ez azonban nem teszi azt, hogy az emberi szellem fejlődésének akadályul szolgálni joga van. Nem! Az igazi vallás, kötve lévén a mindenkori világnézlethez, párhuzamosan halad előre a fejlődő tudománnyal, mert eszméi ez által folyvást magaszatosabbakká lesznek és kifejezési formái mindinkább tisztulnak. Ilyen a keresztyén vallás, mely legközelebbi rokonságba helyezte az embert a végtelen Énnel; mely képesekké tett minket visszatekinteni minden időn és téren át a létező dolgok kútforrásáig, megnyugvással követni lelkiismeretünk útasi-tásait; reményteljesen emelni fel szívünket az ég felé, hol menyei atyánk hajlékát keressük s a tudománytól nem féltjük, mert nem áll, hogy ez a mindenható trónusát már feldöntötte. Ezen Istene a hívő lélek annál is inkább gyermeki odaadással bizza jövőjét, mert lényegéről tiszta tudomással bír a Jézus által, ki leghivebb hasonmása a mindenhatónak. Eme Jézus szívén tehát a végtelen szeretet érverését legtisztábban érezzük meg s általa megtudjuk, hogy e látható világ nemcsak keserű szenvedésekkel telt küzdő, hanem egyszersmind a boldog létnek, a menynek előcsarnoka is. Így, ha csak hit által is, a végtelen benső világ mégis boldogító és örökkévaló örömöknek országa.

Valóban nagyszerű és isteni a keresztyénség alapeszméiben. Ily vallásnak nincsen oka küszöbéről a tudományt elutasítani, mert elismeri, hogy az ész megkérdezheti a szívet: mit hiszel és miért hiszel úgy és nem másképpen? Sőt kívánja, hogy a tudomány valamint vizsgálja és tisztítja fogalmainkat az érzéki világra vonatkozólag, úgy a benső világról való meggyőződéseinket is nemesbitse és rendezze. De valamint csak a feltétlenül tagadó tudomány vonhatja kétségbe az érzéki világot, úgy semmiféle irányú tudomány sem képes szívünkből a végtelenbe áthatoló belvilágot annak békéjével és vigasztalásával kitépni, mert előbb kénytelen gondolkodásunkat és érzelmünket megsemmisíteni, hitünket kioltani és minket vadállatokká változtatni át.

Ezt pedig sem a valódi tudomány, sem az igazi vallás nem akarhatja. A valódi tudomány nem mondja a vallásnak: mit tökéletesen bobizonyítani nem tudsz, azt ne hidd! De igenis mondhatja neki: légy igaz és járj a

szellem útain! Az igazi vallás nem taszítja el magától a tudományt, de igenis intheti: légy alázatos, mert nem vagy mindentudó! Mindkettő boldogíthatja az emberiséget úgy, ha karöltve halad előre s az igazság keresésében egymást őszintén támogatja, ha a tudomány érzi, hogy gyarló s a vallás tudja, hogy hit.

Bierbrunner Gusztáv.

Az istenitisztelel lényege s külső nyilatkozatai.

(Folytatás.)



z egyházi beszéd, mint ilyen, külső alakjában bizonyos szabályoknak van alávetve, a melyeket megírásában, felosztásában, tárgyalásában, kivitelében követnie kell. Ezen szabályok, mint szem előtt tartandók, mintegy megkötőleg állanak előtte s ennél fogva azon beszédek sorába tartozónak tünik fel, a melyek a mindennapi élet hatására, egyes körülményei következtében jönnek létre. Úgy itt, mint ott a beszélő a hatásra törekszik. Sajnos azonban, hogy nagyon sokan összevették a kettőt s mint itt a külső berendezés, csin, nagy szavak, hangzatos kifejezések által akarnak hatni, úgy az egyházi beszédnél is ezt tartják főcélzának és erre irányozzák a főtörekvést. A prédikáció hatását nem ez adja meg, legalább nem ennek kell megadnia. A fő nem a külső, hanem a belső tartalom. A keresztyén egyházi beszédnek pedig tartalma nem lehet egyéb, mint maga a keresztyén elv, s minthogy a keresztyén elv Krisztusban a maga teljességében kijelentve és megvalósítva lett: a Krisztus maga. És éppen abban különbözik a prédikáció minden más beszédétől, hogy tartalma mélyebb, szellemibb. Ezt nem az egyes körülmények által adott tárgyak határozzák meg, a beszélő nem saját maga számára igyekszik megnyerni a hallgatót, hanem egy örök elvet hirdet, mely elévülhetetlen, nem egyesek jólétére vonatkozik, hanem az emberiség üdvére, s a melynek birtokában egyedül érzi magát a vallásos lény biztosítva a felől, hogy ő az isteni örök szeretetnek tárgya, kegyelmének részese s rendeltetésének, az istenfűség megvalósításának útja és mólja meg van adva neki, nincs elzárva előle. A tartalom tehát mély és örök, csak azon prédikáció valódi, a mely ennek szolgálatában áll, a melynek minden eszméjében ez nyilvánul. Kiben a keresztyén elv a maga mély tartalmával uralkodik, kit ez lelkesít, az annak hirdetését is tartja szem előtt nem lesz prédikációja dogmatikai tételek halmazza, pietistikus érzélgések tömege vagy száraz racionalistikus erkölcsi parancsok rendszere, hanem életető beszéd, mert a tartalom a mély elv, s e mély elv a hatást külső segédeszközök segítségével vétele nélkül önmagában bírja.

Ily tartalom mellett a prédikátor szabadságot élvez, a mennyiben annak hirdetésében nincs, nem is lehet külső szabályok által megkötve, mert hiszen vezérelve saját benseje, szellemi valója úgy, a mint ebben a Krisztus kijelentését, a keresztyén elvnek élénk lánggal való lobogását

érzi közvetlenül, s a mint ettől indítva érzi magát úgy kifejezésre hozni, hogy a mint önmagában létezik: úgy másokban is felbressze, fejleszse, erősítse a vallásos szellemet, szóval hasson. A tartalom magával hozza a megfelelő külső alakot is. Nem szabja magát a beszélő meghatározott időhöz, nem köti meg kezeit szabályok halmaza, iskolai rendszer, a melyeknek, ha külsőleg nem felel meg beszéde, már elvetendőnek ítéltetik, hanem abban vezérelvül szolgál a benső tartalom, mely megköveteli, hogy teljesen kifejtve, neki megtelelőleg megmagyarázva legyen, a melyhez többet adni, belőle elvonni ne lehessen s mindenki megtalálja benne azt, a mi vallásos követelményeinek megfelel.

De honnan merithető a vallásos tartalom? A szentírásból. A keresztyén elvet a maga eredetiségében innen láthatjuk, a szentírásból győződhetünk meg arról, miben határozódik meg ez elv. A szentírásban szemléltethetjük, miképpen hirdette Jézus ez elvet, miképpen valósította meg ezt életében úgy, mint halálában. S minthogy a prédikáció tartalmát éppen a keresztyén elv vagyis Krisztus hirdetése teszi, ez pedig a szentírásban, mint eredeti kútfőben foglaltatik benne: látnivaló, hogy a prédikáció tartalmát illetőleg vezérül a szentírás szolgál. Ez a prédikációnak egy másik előnyére van a szabadság mellett. Ez előny a gazdagság, melyet tartalom tekintetében a szentírás nyújt az egyházi beszédnek. A keresztyén elv s vele együtt a szentírás, mely ezen épül fel, oly gazdag vallásos-erkölcsi tartalomban, hogy mindig újabb alkalmat ad a megmagyarázásra, a felvilágosításra, ezen tartalomnak az egyéni életbe való átültetésére. E kettő: szabadság és gazdagság adja meg erejét az egyházi beszédnek. A mennyiben a szellem mélyében gyökeredzik, onnan hozza elő, mint kincstárból, a kincseket, a mely szellem azonban a keresztyén elv a Krisztus által van meghatározva, annyiban felel meg a prédikáció rendeltetésének, annyiban lesz hatásos, építő.

Az egyházi beszédben éppen ilyen természeténél fogva az istenitüszteleti mozzanatok egyesülnek. Az érzelem közvetlensége éppen úgy szerepel benne, mint a gondolat és akarat közvetítése. Minthogy azonban az érzelem, a benső mégis inkább közvetve nyilatkozik benne s így inkább a vallásos életnek felfejtése, kiegészítőül sorakozik hozzá az ima.

Az ima jogosságát keresztyén szempontból sokan megátamadták. Azt állították ugyanis, hogy a keresztyén istenfogalommal semmiképpen össze nem egyeztethető. Isten változhatatlan, erkölcsi, mint üdvrendjében határozott törvények szerint munkás, annyival inkább a természeti világrendben, hol a törvényszerűségről, czélszerűségről érzéki tapasztalat útján szerezhethetünk magunknak tudomást, meggyőződést. S mit akarunk mi az ima által? Azt, hogy Isten kivételt tegyen értünk, kérjük őt, hogy egy vagy más tekintetben változtasson a már kiszabott örök rendben mindenhatósága által s teljesítse be kívánságunkat. Az így gondolkodók csalúton járnak s az ima fogalmával nincsenek tisztában. A keresztyén ima szelleme nem abban határozódik meg, hogy általa Istenre igyekezzünk hatni s ez

által természeti, erkölcsi, mint üdvrendjében megváltoztassuk, mert Isten változhatatlan. Az imára nem Istennek van szüksége, hanem minékünk. Ebben nyilatkozik közvetlen érzelmünk Isten iránt, a midőn mindenben tapasztalva munkásságát, érezve jóságát, szeretetét, kegyelmét azon javakért, melyekkel elhalmozott, hálánkat fejezzük ki, önzetlenséggel, a tisztaság érzületével közeledünk hozzá s engedelmességgel hódolunk meg előtte, midőn önmagunkat teljesen átadjuk. Éppen ezért a keresztyén ima legfőképpen mint hálaadó ima nyilvánul. A hála teszi annak szellemét, a melyben a vallásos egyén a maga akaratát az isteninek alárendeli, az előtt meghódol. Azonban az imában a hála mellett kérés is fordul elő! kérés is, de nem azon czélból, hogy Isten értünk csodát tegyen, hanem kérés szellemi javakért: kérése szeretetének, kegyelmének, bűneink bocsánatának, midőn azokat őszintén megvalljuk és megbánást fogadunk. Erőt és segédelmet kérünk szent fogadásainkban a kivitelre, üdvünk megvalósíthatására. Ez által az ima közvetlen összeköttetésbe hoz Istennel, a mi azon hatást eredményezi, hogy az ő hatalmában érezve magunkat, meg lévén győződve a vele való szoros viszonyról, bátorságot érzünk magunkban szembeszállani minden rosszal, minden oly akadálylyal, a mely Istenhez útunkat elállja, ellentálandani minden kísértésnek, mely tőle elvonni akar. Ily értelemben az ima egyik multhatatlan követelménye a vallásos kedélynek, mely háláját Isten iránt csakis ebben fejezheti ki s ebből merit magának erőt a küzdelemre, bizalmat a csüggedés közepette, itt érzi magát olyannak, ki az atyai szeretet tárgya, ki felett atyai szemek őrködnek s a kit atyai karok vezérelnék élte útján.

(Folytatása következik.)

Vén Mihály.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

A Mikó-tanoda ünnepélye.

Sepsi-Szentgyörgy, 1882 február 14.

A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. székely Mikó-tanodának f. hó 14-én nagyfontosságú és szép ünnepélye volt.

A tanoda két ifjú rendes tanára, Benke István és Bodor Domokos urak tanszékeiket ünnepélyes szaktanári értekezéssel foglalták el.

A diszes nagytermet a tanodai ifjúság, az összes tanári és tanítói kar, a tanodai előljáróság, a városról és vidékről összesereglett szakférjak, szülők és tanúgybarátok, az értelmiség köréből számos nő zsufolásig töltötték meg.

Az ünnepély d. e. 10 órakor vette kezdetét.

A Zajzon Farkas által vezetett ifjúsági mű énekkar összhangzó éneke után, kilyéni méltóságos Székely Gergely úr, mint idősebb főgondnok, nyitotta meg az ünnepélyt. Meleg szavakban tekintett vissza tanodánk multjára, jelölte a tanodának nagyfontosságú missioját, a nemzeti, erkölcs-vallásos közművelődés érdekében; jelezve e tanodánál a tanároknak más tanintézetektől s más tanári állomásoktól eltérő kiváló szép, de igen terhes hivatását.

Főgondnok úr megnyitó beszéde után felolvastatott az erdélyi ev. ref. egyházkerület mélt. áll. ig. tanácsának ez ünnepélyt elrendelő leirata. Főgondnok felhívására Benke István, az ó-classica litteratura rendes tanára foglalta el székét.

Székfoglaló beszédében legelőször jelezte álláspontját, mint szaktanár, Jellemző erős vonásokban tekintett vissza az ó-classica litteratura fejlődésének történetére. Különös szakfőfényű előszeretettel mutatta ki a római class. litteraturának társadalmi életünkre vonatkozó befolyását, döntő hatalmát. Megragadó lelkesedéssel szólt; — szaktudománya mellett fényes apológiát tartott. A középtanodai gymnasiumi nevelést — mint biztos alapra — az ó-classicai litteraturára kívánja jövőre is alapítani. Szakértekezéseinek fénypontjai: midőn elragadtatással tekint vissza a római irodalom tavaszára, Ciceróra és társaira; különösen ennek nyarára, a Virgilius, Horatius, Ovidius, Juvenalis és Tacitus stb. által a legmagasabb fokon, örök dicsőséggel tündöklő költészeti, bölcsészeti, történetírási és államférfiúi irodalmi remekekre.

Erőtéljes vonásokban jelezte ezen hatalmas szellemnek döntő befolyását; jelezte álláspontját az újkor vajadásaival szemben. Jelezte a nehézségeket, melyekkel nemcsak hazánk, hanem a művelt világ küzd: gymnasium-e vagy reál irány? Nem lehetne-e a kettőt szerencsés sikerrel egyeztetni?

Szólt eredeti önálló felfogással az ókori irodalom tanításának tanódszeréről; szólt emelkedett hangon a tanoda alapítóihoz, előjáróságához, ifjúságához.

Utána Bodor Domokos, a mennyiség- és természet- tan rendes tanára lépett a szószékre.

Az előtte szóló nagyon megnehezítette feladatát. „A világ-egyetem erélyeinek különböző átalakulásairól“ szóló terjedelmes értekezését — a nagy közönség feszült figyelemmel hallgatta végig; mint szintén ezen értekezését megelőző és követő szövegét.

Isméltésekbe bocsátkoznánk, vagy a szaktanárok tudományát proponálnók, ha további részletekbe bocsátkoznánk ezuttal. Habár a közönség türelme fogyó félben volt.

Bodor Domokos ezuttal is fényes bizonyosságát adta annak, hogy ő nemcsak tudós szakember, hanem gyakorlati paedagogus és didacticus. Mint ezen szaktudományban avatatlan referens, nem méltányolhatjuk részletesen, sem egyik, sem másik tanár urak szakértekezését. Majd a saját terén napvilágot látnak. Mi ez alkalommal csak azt jelezzük, hogy a főgondnok úr zárbeszéde és a tanodai ifjúság ének-karának dala után, a szép közönség elégedetten, örömmel és édes reményekkel távozott el.

A „Mikó-tanoda“ Háromszék szeme fénye, a múlt dicsőségének élő oszlopa, a jövő reményeinek erős bástyája.

A közlekedés teremtette semmiből; a közérdeklődésnek kell örködni jövője fölött.

Ma, midőn ily két jeles, kipróbált buzgóságú szak-képzett tanár foglalta el ünnepélyesen tanszékét: legyen szabad remélnünk, hogy az új igazgató és tanvezető rendes tanárok alatt az intézet új virágzásnak fog indulni; hogy majd a második nagy alapító, gróf Mikó Imre inventioja szerint teljes gymnasiummá nőjje ki magát.

Hogy ez így lehessen, a mostani nyomorúságos időben, nem kérünk anyagi, csak erkölcsi támogatást. Örökös-jék hiven az előjáróság, örökös-jenek a tanoda alapítói és tanúgybarátai; de örökös-jenek elfogultság nélkül. Nyujtsanak erélyesen és eszélyesen segédkezet a tanároknak: így majd e szépreményű intézet lassan-lassan minden várakozásnak megfelelőend.

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1882. febr. 5.



elen voltak főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök, br. Bánffy Albert, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Szász Béla, dr. Jenei Viktor, Bodor Antal, titkár, Deák József, pénztárnok, Szabó Ádám, számvevő, Balogh György, ügyvéd.

Tárgyalatik Szabó Pál esperes jelentése, mely szerint a lecsméri erdőkülönítés alkalmával az ott lévő egyházközség részére 1 és 1/2 belső telek után kihasított erdő-rész 28 holdra kiegészítendő lenne. Esperes ajánlata elfogadtatik s közzétetik az egyházközséggel a kiegyezés megkísérlése végett.

A zsoboki templomépítés következtében fenforgó adósság ügyében értesítettik az illető egyházközség, hogy a tartozást az ig. tanács kifizette; a kiadott összeg és kamatai biztosítása végett foganatosított zárlatról az alispánt értesítette; a netán szükséges rendőri védelem tekintetéből zárgondnokul t. Gyarmathy Zsigmond egyházmegyei gondnokot nevezte ki.

Kolozsvárt, 1882 febr. 12.

Főtiszt. Nagy Péter püspök elnökléte alatt jelen van: 4 tanácsos, titkár, számvevő, pénztárnok.

Bejelentetvén az őralya-boldogfalvi papi állomás megürülése, az elnök kérdést intéz az ig. tanácshoz: nem látná-e helyesnek ezen állomás olyatén módon leendő rendezését, hogy mind nemzetiségi, mind népnevelési és vallási tekintetben való súlya és befolyása kellőleg biztosítható. Az illető esperes afia véleményes javaslatlételre hivatik fel.

Az államsegély kiosztására vonatkozó véleményes javaslat kiegészítésére bizottság neveztetik ki.

r. t.

KÜLFÖLD.

Szerbia. Egyházi viszály. A sok nehézségekhez, melyekkel a szerb kormány küzd, most hozzájárul még az egyházi viszály is. Mihály metropolita magatartásáért u. i. elmozdított s metropolita-helyettesnek Mózes püspök neveztetett ki. Most egyházmegyei gyűlést kellett tartani, de a püspökök kijelentették, hogy törvényes elnök hiányában nem vesznek részt a közgyűlésben. A kormány ugyanis az állam és egyház közti viszony szabályozása végett több rendbeli törvényjavaslatot készített, melyeket a törvény értelmében a szinodus által akart előzetesen tárgyaltatni. Mózes, helyettes metropolita, a püspökök magatartása miatt beadta lemondását. Az egyházi viszályt Risztics emberei szitják tovább is.

Németország. A porosz képviselőház összes pártáryalatait élénken foglalkoztatja a hirhedt májusi törvények revisiója. E törvények tudvalevőleg a kulturkamp hevében hozattak, s a legtöbb esetben feltétlen hatalmat vindikálnak az államnak a kath. papság felett. Míután azonban most Bismarck feltűnő módon közeledik a pápához, kormánya által javaslatot tétetett eme törvények revisiója, jobban mondván enyhítése felől. A képviselőházban e javas-

lat élénk vitát idézett elő, s egy 21-es bizottsághoz útasítottatott, mely azt, a legújabb hírek szerint, 11 szavazattal 10 ellenében elvetette. Ezzel a kérdés persze még nincs eldöntve, mert még hátra van a képviselőház szava, s ebben Bismarck az úr.

Fröbel-ünnepély. 1882. április hó 21-én lesz Fröbel Frigyes születésnapjának 100-adik évfordulója; ez alkalomból azon a napon Schweina-ban, Suhla mellett, ünnepély fog tartatni, melynek főpontját a Fröbel sirjánál felállítandó emlék leleplezése fogja képezni. Ezen emlék-homlokzata Fröbel arcképét mutatja bronzreliefben; csucsán a gyermekkerti elmélet jelvényei láthatók: a gömb, koczka és henger.

Olaszország. Tanfelügyelői vizsgálatok. Olaszországban törvényt hoztak, mely az elemi iskolák tanítóinak lehetővé teszi, hogy egy külön vizsgálat által a tanfelügyelői hivatalra képesítést nyerjenek. E vizsgálatot évenként tartják; idejét, helyét és a vizsgáló bizottságot esetről-esetre a miniszterium nevezi ki. A múlt évben a vizsgálatokat Bolognában, Rómában és Bari-ban tartották és összesen 100 tanító jelentkezett. A vizsgálathoz való bocsátás feltételei: az első fokú tanképesítői oklevél; a kerületi iskolatanács bizonyítványa a 6 évi gyakorlat alatt elért eredményekről, mely évekből hármat a vizsgálandónak a felsőbb osztályokban kellett töltenie; a lakóhely előljáróságának bizonyítványa az erkölcsi magaviseletről. A nyilvános vizsga tárgyai: olasz irodalom; a matematika, physika és természetrajz elemei; olasz történet; az újabb általános történet egyes fejezetei; elméleti és alkalmazott paedagogia; paedagogia történelme; iskolai törvényhozás és iskolaigazgatás. Írásbeli vizsgát csak az irodalomtörténetből és paedagogiából kell tenni. Gyakorlati képességét a vizsgálandónak akkép kell bizonyítani, hogy a vizsgáló bizottság jelenlétében ellátogat egy iskolába, s az itt észlelekről írásbeli jelentést tesz.

Az olasz elemi iskolai tanítók és tanítónők igen rosszul vannak fizetve; a 16,810 tanító átlagos fizetése 672 lira (270 frt); a 14,331 tanítónő átlagos fizetése 363 lira (145¹/₂ frt). Az olasz közoktatásminiszter minimális fizetésül egyelőre 600 lirát akar javaslatba hozni, mely javítás keresztülvitele másfél millió lirába kerülne, időnként azonban még emelni akarja ezt a minimumot, míg 1000 lirát (400 frtot) fog tenni.

Anglia. A királynő bibliái. Az angol királynő nagy kedvelője a könyvnyomtatás mesterségének. Évekkel ezelőtt Londonban Casloe Harry által, csupán e célra öntött betűkkel, lenyomatta maga számára a bibliát. A királyné minden reggel sajátkezűleg a biblia egyes példányai-ba egy-egy verset ír s aláírja Viktoria, regina. Az év végén, nemzeti ünnepnapokon, e könyvekkel ajándékozza meg mindazokat, kik iránt jóindulattal viseltetik. E bibliák Angliában a „királynő bibliái“ név alatt ismeretesek, s nagy kegyelettel őrzik azon családok, melyek hozzája juthatnak.

Ázsia. Zendülés a szent sirnál. A jeruzsálemi szent sir zendülés s csaknem véres jelenetek színhelye volt e hó 8-án. A konstantinápolyi örmény patriarchához és portához küldött jelentés szerint ugyanis említett napon mintegy 60 chaldaeus megtámadta a szent siron levő örmény oltárt, azt elpusztította, az örmény papot és hiveket szétverte s többeket meg is sebesített. A dühöngőket a katonai hatalommal személyesen megjelent kormányzónak csak nagy bajjal lehetett megfékeznie s további nyugtalanságoknak útját vágni.

Katholikus martyr. Tibetben a Dalai Láma Brioux katolikus hittérítőt agyon köveztetete.

Amerika. A mormonok többnejűségének szép napjai Amerikában megvannak számlálva. A senatus igazságügyi bizottsága egy jelentést terjesztett a senatus elé, melyben azt ajánlja, hogy mindenkitől, kinek több neje van, vonassék meg a szavazati jog s ezenfelül az illetők nem viselhetnek semmiféle hivatalt s nem lehetnek semmiféle jurynak tagjai. Valószínű, hogy a javaslat elfogadjatik, jóllehet erős ellenzék van ellene s ez esetben nem szenved kétséget, hogy a többnejűség Amerikában teljesen megszűnik.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —



Épviselőházunk e hó 7-én folytatta tovább félbeszakadt tanácskozásait s az 1882-iki költségvetés részletes tárgyalását. Eddig letárgyalta az ő felsége személye körüli, a horvát miniszterium, a belügy, igazságügyi költségvetéseit. Minden részletben a pénzügyi bizottság előterjesztését fogadta el a ház. A nagyobb főlészóalások a belügyi költségvetésnél kezdődtek. A szokatlanabb eszmekörben forgó beszédek közé tartozik Simonyi Iván függetlenségi párti képviselő beszéde, melyben a népképviselői alapon nyugvó törvényhozást támadta meg. Ugyanabból a pártból Irányi Dániel sietett kijelenteni, hogy e nézetek Simonyi Ivánnak magán felfogását tükrözik vissza. Irányi ezután a színházakban divatosá lett erkölcsstelen irányú darabokra hívta fel a belügyminiszter figyelmét és később indítványt is tett, hogy a miniszter utasíttassék törvényjavaslatot terjeszteni elő a színházak erkölcsisége fölötti örököséről. Az igazságügyi miniszterium költségvetésénél a ház jogászai nagy számban szólaltak fel, főleg a törvényesékek módosítását sürgetve. A közoktatásügyi minisztert Herman Ottó a budapesti egyetem miatt támadta meg, s visszaélésekről beszélt, melyeket a tanpénzzel követnek el. Irányi Dániel, mint minden évben, most is határozati javaslatot nyújtott be a lelkiismereti és vallási szabadság érdekében; Lükő Géza pedig a kötelező polgári házasságról. A minisztert klerikális érzelmekkel is vádolták, ki aztán hosszabb beszédben válaszolt, melyet tetszéssel fogadtak. A költségvetés tárgyalása még igénybe veszi e hónapot, mert még hátra vannak a közlekedésügyi, honvédelmi és pénzügyi miniszteriumok költségvetései. — A trónörökös újra Erdélybe jön vadászni és pedig ezuttal Hunyadmegyében lesz a vadászat zergékre. A trónörökös Teleki Sámuel grófnak nyilvánította nem rég Bécsben, hogy, ha csak valami rendkívüli eset közbe nem jő, leútatja augusztusban a Retyezátra. Senkihez sem fog szállani, hanem sátrait előre küldvén, a vasúttól egyenesen azokba vonul. Az októberben tartandó medvevadászatokra, hir szerint, a király is készül Erdélybe. — Kossuth nyolczvanadik évébe lépett, és ennek daczára mennyire megőrizte lelke ruganyosságát, mutatja az a levél, melyet közelebb Helfy Ignác orsz. képviselőhöz intézett. Kossuth előre haladt koráról emlékezik meg ebben, s többi közt így ír: „Soha nem hittem volna, hogy a folytonos nyavalgás, mikor az ember nem épen beteg, de magát soha egy perczig sem

érzi jól, oly zsibbasztólag hathasson az agg funkcióira s a munkaképességre. Igaz, hogy eddig még egész életemen át soha sem voltam 80 esztendő. Ez egészen új szituáció. Nehéz beleszokni." — Aradon az 1849-iki február 8-ikának évfordulóját az idén is kegyelettel ünnepelték meg. Harminczhárom éve mult u. i. e napon, hogy a város lakossága, egyesülve honvédekkel, az öreg Boczkó Dániel kormánybiztos és Asztalos Sándor honvédtiszt vezetése alatt, visszaverte a betörő ráczokat. Az akkor elesettek emlékére szobrot állítottak kilencz év előtt. — A déli szlávok lázadásai. A katonai műveletek egész erővel megindultak a föllázadt területeken. Krivoszciában a fölkelés főfészeke: Ledenicze és Dragaly erőde, heves ellenállás után, katonáink kezébe jutott, s ez alkalmasint döntő csapás a krivoszciai lázadásra. Herczegovinában Focsa körül voltak folytonos harcok. A katonaság mindenütt előnyben volt a lázadókkal szemben, de eddig csak kisebb fölkelő csapatokkal küzdöttek. Hivatalos jelentések szerint a lázadás ereje és kiterjedése az utóbbi időben sehol sem fokozódott. De a trebinyei kerület déli részein majdnem korlátlanul uralg a fölkelés, mert ott a herzegovinaiak együtt harcolnak a krivoszciaikkal. Általában a fölkelők arra szorítkoznak, hogy a falvakat megszállják; a városokba nem merészkednek. — Az uralkodó család magánvagyonára. Dr. Mayr udvari tanácsos, az uralkodó magánvagyonának és családi tőkék igazgatója, koholmányának nyilvánítja azon hirt, hogy az uralkodó család magánvagyonára és a családi tőkék a párisi krach alkalmával veszteséget szenvedtek. — Postarablás. A Baja és Szabadka közt közlekedő postát e hó 7-én délelőtt az almás-bikityi országúton kirabolták. A kocsi agyonütötték, a lovakat szabadon bocsátották s a kocsi Almás közelében egy kis erdőben feltörték és abból 17,000 frtot elraboltak. — Halottégetés babonából. Hunyadmegye borbátviz-maczesdi járásába tartozó Nuk-sóra községben egy idő óta himlőjárvány uralkodik. A falunépe, hogy megszabaduljon e járványtól, a babonához folyamodott s több ily járványban elhalt hulláját kiásták a sírból, megégették és újra eltemették, remélve, hogy ezáltal a járványtól megszabadulnak. Ezt, állítólag, már hat hullával tették. A járási szolgabírónak ez eset tudomására jövéen, az illetők ellen erélyesen föllépett. — Vörösmarty Mihály, elsőrangú költőnk, özvegye meghalt Budapesten 56 éves korában. — Panszláv izgatások. A Galicziában történt elfogatásokról azt írják, hogy azok jelentősége jóval nagyobb valami helyi esetről. Az elfogottak ellen felségsértési pürt indítanak. A most veszélyesnek fölismeret mozgalom első jele ez év elején mutatkozott, midőn Hnilicz galicziai község görög egyesült lakosai át akartak térni az orthodox hitre. Azóta kitűnt, hogy a mozgalom több községet is megragadott, nevezetesen az is, hogy itt nem közönséges áttéréstől van szó, hanem valóságos orosz propagandáról, és hogy az izgatásban előkelő ruthének vesznek részt, sőt közvetve a pétervári orthodox szinodus is. Az elfogatásokhoz újabbak járultak még Magyarországon is — Az angol parla-

ment új ülészaka e hó 6-án nyílt meg. A trónbeszédet a lord kancellár olvasta föl. Megemlékezik ez az egyiptomi kérdésről és igéri, hogy a királyné a nemzetközi szerződések által biztosított jogokat fentartja, az országra és a kormányra, valamint az intézmények bölcs fejlődésére nézve kedvező és jóakaró értelemben fogja befolyását gyakorolni. A trónbeszéd konstatálja, hogy Irország állapota kezd javulni. Végül több törvényjavaslatot sorol elő, melyek a parlament elé fognak terjesztetni. India belsejében és északnyugati határán helyreállott a béke. A Transvaalországgal kötött szerződésnek hihetőleg előnyös eredménye lesz. A trónbeszédre adandó felirati viták azonnal megkezdődtek. — A párisi krach. A „Union Generale“ ellen megindított vizsgálat eddig 20 millió oly passzívát tüntetett föl, melylyel szemben semmi egyéb nem áll értéktelen részvényeknél. Eddig Párisban és Franciaországban husz öngyilkosság történt a tőzsdéválság miatt. Szerbia igen sokat vesztett, legalább tíz milliót. — Hogy utazik a csár a koronázásra. Az orosz csár koronázása alkalmából Moszkvában a legszigorúbb intézkedéseket léptetik életbe. A koronázást július végére vagy augusztus elejére tervezik. A csár Szt.-Pétervárról Moszkváig az utat részint kocsin, részint lóháton fogja megtenni és az út mentén sűrű sorokban katonák lesznek elhelyezve. Moszkvába a bevonulás a Petrovszky-úton történik és azon utcákban, melyeken a menet végigvonul, csak azon ablakokat szabad kinyitni, melyek szigorú vizsgálat alapján kijelöltek s melynek nyitvatartására az engedély megadatik. Ezen ablakok mindegyikénél egy községi tanácsos köteles állani, ki felelős mindazért, a mi körülötte történik. A közönség csak a csapatok mögül nézheti a bevonulást és a fontosabb közlekedési keresztezőpontokon ezenkívül rácsozat vonatik, úgy hogy a nézők alig fognak látni valamit. — Harcias orosz hangok. A moszkvai panszláv vezér, Aksakov, kit a csár legújában előkelő kitüntetéssel tisztelt meg, lapjában az orosz kormányt a monarchiánk elleni háborúra hívja föl. „Ausztria csapatai — írja — elárastják a Balkán félszigetet; ez a háborút jelentti Oroszország ellen. Minden csöpp szláv vér a mi lelkünkre hull és boszura hív fel. Az orosz kormánynak nincs más választása, minthogy a nemzeti mozgalom élére álljon és megkezdje a harezot a herzegovinai testvérekért.“ Ilyen viszonyok közt nem valószínűtlen az, hogy monarchiánk s Oroszország közt háború fog kitörni. — Robbanó levél. Irország fővárosából, Dublinból sajtósági merényletről érkezett hír. E hó 9-én u. i. a dublini várakba, Forter irországi miniszterre czimezve, levél érkezett, de gyanus formája miatt a rendőrségnek adták át. A borítékban robbanó anyag volt, mely kevésbbé elővigyázó fölbontásra fölrobbant és az illető egyént agyonütötte vagy súlyosan megsebesítette volna.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 8 számához.

A „PROTESTÁNS KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

Luther a spanyol költészetben.

I.



Az a czime annak a könyvnek, melyet elég érdekesnek tartunk arra, hogy e helyen méltassuk. Egy spanyol költői termékről szól a német nyelven fentebbi cím alatt megjelent kis mű. A körülmények, melyek folytán az eredeti spanyol költemény létrejött, mindenestre különösen jellemzők. Egy spanyol első rangú lyrikus az, ki, daczára annak, hogy hazája a katholicismus erős vára, Luther választja egy elbeszélő költeménye tárgyául, s róla korántsem becsmérlőleg, sőt inkább nagyon is dicsérőleg szól. Nuñez de Acre Gáspár, e költemény szerzője, egyike a legkitünőbb spanyol lyrikusoknak, 1834, augusztus 4-én született. Már 1849-ben feltűnést keltett egy drámájával, 1874 óta a spanyol tud. Akadémia tagja, s „Márton fivér“ cz. költeménye valóságos irodalmi esemény, még a legműveltebb körökben is. Mint már fentebb is érintettük, e költeményt mi nemcsak mint olyant fogjuk fel, hanem benne a katholicismusra mért hatalmas vágást is látunk. Hiszen háromszáz éve annak, hogy épen Luther az, kit egész Spanyolországban úton-útfélen gyaláznak, s ime, most föllép egy költő, ki megérti, átérzi az új nemzedék magasra törni vágyó szellemét, s Luther Mártont teszi saját belvilágának, saját tisztult érzelmeinek szószólójává. A költő ugyan a mű előszavában a következőket mondja: „Nem volt szándékom egyházpolitikai művet hozni létre, mert munkám egy puszta lélektani tanulmány akar lenni, melyet a művészet fátyla burkol be, s nagyot tévedne az, ki munkámnak más czélt, más tendenciát tulajdonítana. Én e műben semmi fölött sem ítélek, nem panaszkodom s nem mentegetek semmit, hanem csupán arra szoritkozom, hogy egy átalakulásban vajudó szellem utolsó perceiben kiállott győtreimeit fessesem.“ Igen, így szól a költő, de ez nem az igaz meggyőződés, nem az önbeismerés hangja, ez csak elpalástolása annak a felvilágosodásra való vágyakodásnak, mely szellemén lassan-lassan mind korlátlanabbul vesz erőt.

Mert a költő teljes rokonszenve — s épen ez figyelemreméltó — a véleménye szerint elbukott, de mégis jobb ösztöneit követett barát felé fordul. A vallásos felháborodás méltatlankodó hangja tör ki kebeléből e szavakban:

„Oh mivé teted, Róma, Istenem'!?”

Nem az isteni kegyelem iránt kétséget tápláló Márton, az erfurti szerzetes az, ki előbb szoros kötelékbe lépett a kath. egyházzal s a pápával, nem Luther, a reformator az, kit Nuñez de Acre jellemez, mert az ama boldogító hitben, hogy Isten s az igazság pártolják, megindította rég a harcot, hanem a római egyház komor és rideg történetétől már-már visszariadó 19-ik századbeli spanyol szellem az, melyet a költemény Luther mezőben előnkbe tár.

A költemény egy téli éj festésével kezdődik a wittenbergi augustinus zárdában. A szerzetesek éjjeli misére indulnak. Csak egy, Márton testvér, marad hátra a kereszt előtt térdepelve; a lágyan zsongó orgona hangok őt is imára ösztönzik.

Mély meghatottság nélkül vaj' ki hallaná
E túlvilági, zsongó hangokat s a lágy,

A szép összhangba egybeolvadó zenét,
Mely szűzi, tiszta lelket égbe fölvezet,
Es a hiú világot lenn feledteti.
Kinek szemét ne áztatná forrón a könny,
S kinek testét ne futná át a reszketés,
Ha égi felhők rémes vad zúgásaként
Fölzúg a templom ives, boltos csarnokán
S csudát művelve zeng magasztos égi kar,
Mely átkozódik, s majd-majd halkan felzokog,
Es benne föl-fölsir a bánat s fájdalom,
A melyet a remény még hűn ölöl körül,
Mint meghalt nője testét férj karolja át,
Kit még halottan is forrón, forrón szeret.

Ezután a zsoldtárok jellemzése következik, s azoknak a hallgatókra gyakorolt hatása.*) A szerzetest is elragadtatásba hozzák. Imádkozni akar, de nem képes. Hasztalanul igyekszik imáját elkezdni. Utálatos s rosza csábító alakok tűnnek fel beteges lelkülete előtt. Gyerme kies hitét, mely az égre tör, elűzni törekednek a félelem, a gyűlölet s a bűn alakjai. A szellemek e vad tánca majdnem förrülté teszik a barátot; úgy tetszik neki, mintha kikelnének sirjaink mélyéből a halottak s őt kétségbeejtő kérdésekkel ostromolnák, s mintha az oltárt sötét árny földné be:

Igy áll ma a világ, fönn szédelgés tanyáz,
A zord enyészet lenn vadul uralkodik,
S oltárainkra is sötét árnyék borúl.

Végre egy csábító nőalak lebben elő s beleénekel a barátok karába, kik épen azt a zsoldtárt éneklék, mely az alázatos engedelmisséget dicsőíti. A jelenség így szól a megnémult szerzeteshez: „Légy hátor és erős! Roád hatalom s elismerés várnak!

Törd szét igád' és tépd le lánczaid'!”

Szemerjai Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 febr. 18 án.



JANCSÓ LAJOS



kolozsvári ref. főtanodánk tanári karának egyik ékessége, az erdélyrészi, sőt az egész hazai protestáns tanügynek egyik legbuzgóbb, leghivebb, legjelesebb munkása s bajnoka, a széles körű műveltségű, a mélyen gondolkozó s nemes érzelmű férfiú, ki szellemének egész erejét, szívének egész lángolását évtizedeken át, romlatag teste felett uralkodó törhetlen akarattal, fűnséges hivatásának betöltésére szentelte föl, a halhatatlanok hazájába költözött el. A gyógyíthatatlan kór, melynek nyilat évek hosszú során át testében hordozta, dialmaskodott végre felette s elszakítá őt szeretteitől, attól a tanodától, melynek javára élt, attól a tanuló ifjúságtól, melynek a szó legigazabb értelmében, barátja, vezére, lelki atyja volt. A kolozsvári főtanoda belélete fejlődésében ál-

*) E költői szépség tekintetében kitérő részletet adandó alkalommal lesz szerencsém közzé tenni. Sz. B.

dás munkásságának számtalan nyomait hagyta hátra s neve ott fog tündökölni ez intézet legnagyobb szellemi jóltevői sorában. Kiváló érdemet szerzett magának egyházkerületünk népoktatásügyének újabkori rendezésében; az erre vonatkozó egyházi törvények s szabályok megalkotásában az érdem oroszlanrésze, Gáspár János mellett, az övé. Haldoklása ágyáról megható búcsúleveleket intézett tanártársaihoz, a tanoda előljáróságához, három gyermekéhez külön-külön, özv. br. Bánffy Jánoséhoz, kinek gyermekeit nevelte, b. Kemény Kálmánéhoz s Debreczeni Józsefhez, rokonához. Családi szomorújelentését is megírta. Ravatala fölött, meghagyása folytán, Szász Domokos tart imát s a sirnál, a tanári kar megbízásából Szabó Sámuel mond búcsút. Az előljáróság gyászjelentése így hangzik: A kolozsvári ev. ref. főtanoda előljárósága és tanári kara mély megilletődéssel és szomorúan jelenti, hogy J a n c s ó Lajos, ref. tanár, életének 59-ik, tanári működésének 21-ik évében, folyó hó 15-én esti 10 órakor megszűnt élni. A megdicsőült, mint főtanodánknak hat éven át fáradhatatlan buzgalmú, a legsúlyosabb kór küzdelmei közt is törhetetlen erélyű és önzetlen lelkesedéstől áthatott igazgató tanára, előljárói és pályatársai közbecsülését és szeretetét teljes mértékben kivívta; husz éves tanári működése alatt a belső hivatás termékenyítő hatásával a mélyen érző kedély őszinte melegségét egyesítvén: tanártársai, tanítványai szívében feledhetetlen emléket hagyott hátra. Csöndes visszavonultságában a kötelesség teljesítés magasztos példánya és a halálos betegséggel több éven át végig küzdött tusa közepette is az emberiség hű bajnoka maradt mind haláláig. A kiszemelt porai f. hó 18-án d. e. 11 órakor fognak a 21 sz. tanári lakástól, fölöttük tartandó rövid ima után, a helybeli köztemetőbe elhelyeztetni. Legyen áldott emlékezte!

Gyász hírek. A gróf Teleki családot megrendítő csapás érte. Id. néhai gróf Teleki Domokosnak egyetlen fiú-sarja, G é z a, kinek nevéhez egy nagy mult emlékei s egy szép jövő reményei fűződtek, az életerősnek látszó, daliás férfiú időnek előtte kiragadtatott az élők sorából, s benne nemcsak családja, de egyházkerületünk is egyik leondott oszlopának kora kidőltét siratja. — O r b á n A n t a l, Sepsiszentgyörgy város 45 év óta közbecsülésben álló lelkésze, f. hó 11-én szívzselhűdésben hirtelen meghalt. A boldogult egész nemzedéket látott felnőni és megöszülni, melynek papja és tanítója vala; most megtért ő is abba a csendes országba, hová az élők el fognak járni a kötelesség mintaképének áldozni a kegyelet könnyeivel. Nyugodjanak csendesen porai!

— Az országgyűlés f. hó 15-én a vallás- és közoktatásügyi költségvetés rendőn tárgyalta s egyhangúlag helybenhagyta azon egyezséget, mely a kamarai járandóságok ügyében egyfelől az erdélyrészi egyházkerület perintező bizottsága s másfelől a magas kormány között, ő Felsője jóváhagyása mellett, mint olvasóink tudják, megkötöttet vala. E szerint a költségvetésbe, az említett czimen, egyházkerületünk javára az eddigi csekély összeg helyett 14,000 frt. lón felvéve s ez által egyházkerületünknek egy százados sérelme a perintező bizottság tapintatos eljárása s a kormány jóakarátú s méltányos közreműködése által az adott viszonyok közt kedvező megoldást nyert. Ugron Gábor, Kolozsvár egyik képviselője, jónak látta az országgyűlési tárgyalás alkalmával a perintező bizottság tagjaival szemben személyes gyűlölködésének s nemtelen bosszújának kitörést engedni a kérdésnek oly ágában, melyet csak az ő fajtaféle emberek hurcolhatnak, és pedig egészen elferdítve s hamis világitásba tüntetve föl, a parlament elé, hol az illetők a rágalmakkal szemben nem is védhetik magukat. E minősíthetlen eljárásra különben még visszatérünk s most

csak annyit jegyzünk meg, hogy a katolikus hitvallású képviselő úr, mielőtt a kalvinista egyház belügyeibe ilyen otromba módon betolakodott, jobban tette volna, ha az ország színe előtt a székely puccs alkalmával viselt dolgairól s pénzkezeléseiről adott volna számot. Hanem persze akkor sokkal jobban rentirozta magát neki számadás nélkül hősiiesen külföldre illanni, most pedig a protestáns marttyrok példájára hivatkozva s a honatyai immunitás leple alá búva, a moral örvé szegődni. Hja! ilyenek a mi modern prófétáink!

— A közoktatásügyi albizottság által meghívott szakférfiak kihallgatása még folyton tart. Lapunk szűk tere a tárgyalás részleteinek reprodukálását nem engedvén meg, csak annak jelzésére szoritkozunk, hogy eddigelő a reáltanodákról szóló fejezetek tárgyalattak. A f. hó 15-iki ülésen b. Radvánszki Antal kijelentvén, hogy bokros elfoglaltatása miatt a tárgyalásokban nem vehet többé részt, a bizottság engedélyével a törvényjavaslat V-ik és VI-ik fejezeteire, mint a protestánsokat legközelebről érdeklőkre, előzetesen tette meg a két felekezet nevében a következő észrevételeket: Kijelenti, hogy az iskolaügy a protestáns egyháznak kiegészítő része, annak önálló szervezése az autonómiából folyik, az állam csak azon irányban érvényesítheti jogait, miszerint megkivánja, hogy a felekezeti iskolák a cultura színvonalán álljanak; hogy a felekezet ezt mi úton-módon valósítja meg, az annak belső dolga. A törvényjavaslat részletes megállapításokat tartalmaz azonban a tanárképzésre, a tanárok számára, az osztályösszevonásra stb.-re nézve és a felügyeleti jogot részletesen szabályozza. A tanárképzés és tanári létszám tekintetében oly követelések érvényesülnek, melyeket maga az állam is aligha fog intézeteiben teljesíthetni s melyek az autonómiába vágnak. Eltér a gyakorlattól az is, hogy a tanárképző intézetek tanárainál tudori oklevél kívántatik. Megkülönböztetés tétetik az állami intézeteknél s a felekezeti intézeteknél alkalmazható tanárjelöltek közt, az pedig ok nélküli jogelvonás. A felügyeleti jogból rendelkezési jog nem folyik, s feltétlen jogok feltételesekké nem változtathatók. Az egy osztályba járó növendékek számára vonatkozó megszorító intézkedések is egyelőre kihivetetlenek lesznek. Nem helyesli a tanári létszámra vonatkozó meghatározást sem. A 87. §. intézkedik az állami főfelügyelet gyakorlásáról; az itt előirt jelentések csak az egyházi hatóság útján legyenek bekövetelhetők; fölösleges beavatkozás az alapok kezelésének oly ellenőrzése is, minőt a §. contemplál. A 91. §. végpontja is sérelmes, mely a bezáratásra rendelt iskolák vagyona és alapítványának hovaforításáról intézkedik. A 92. §. rendelkezése helyett csak birói eljárást fogadhatnának el. A megintés és nyilvánossági jog elvonása is a 91. §-al szemben (melyet szóló, végpontja kivételével, elfogad) fölösleges. Ezen nyilatkozatok jegyzőkönyvbe foglaltattak. Baross elnök ezután b. Radvánszkyhoz intézve szavait, kifejti, hogy a bizottság intentiója az volt, elhárítani a felekezetek részéről a törvényjavaslattal szemben felmerülhető nehézségeket, meggyőzni őket a kormány és törvényhozás jó szándékáról s elosztatni aggályait; köszönettel fogadja az egyházférfiak nyilatkozatait, melyeket a bizottság tisztelettel és méltánnyal fog tanulmánya tárgyává tenni.

— A Rákóczy-Geleji Graduál 8-ik példánya napvilágra jött; e példány a hajdu-böszörményi eccláé, most Kálmán Farkasnál van vizsgálatra, — az egyház most köteté be Dávidházi debreczeni könyvkötő által kiváló pompával.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIIDÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIIDÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Jerikó ostroma. Szász Domokos. — Az isteni tisztelet lényege és külső nyilatkozatai. (Vége.) Vén Mihály. — Emlékezés Lessingre. Gönczi János. — Külföld. — Irodalom — A világ folyása. — Tárca: Krisztus Pilátus előtt. Szász Károly. — Luther a spanyol költészetben. II. Szemerjai Béla. — Különfélék. — Körözvények.

JERIKÓ OSTROMA.

Kolozsvár, 1882 febr. 23.

I.

A „Sárospataki Lapok“ — úgy látszik — első sorban azért jött létre, hogy megkeresitse az egyházkerületek közt létrejött Unio mézes heteit. Eddig megjelent kilencz száma mindenikében, különböző variatiokban, fujja a harczi riadót s támadásokat intéz azon kőfalak ellen, melyeket a debreczeni zsinaton a magyar Sion építő mesterei, védelmül a külső és belső ellenségek támadásai ellen, emeltek. Jozsua szerepére vállalkozott, de részemről nem tartok attól, hogy ismétlődjenek a bibliai esoda s a trombiták harsonájára Jerikó falai romba dőljenek. A sárospataki vitézek azonban — a jelek szerint — biztatják magokat azzal a reménykedéssel, hogy ha nem is fog sikerülni nekik az egész várnak romba döntése, de itt-ott rést törhetnek rajta. A viadorok között azonban van egy, kit még merészebb álmok háborgatnak. Úgy hívják: Édes Ábrahám, de támadásainak szenvedélyességéből ítélve, úgy látszik, a lelke nagyon el van keseredve. Abból, a mit a zsinat alkotott, neki semmi se kell, még az összes alkotások fundamantoma, az Unio sem. Nyíltan bevallja, hogy „nem tud örülni az erdélyi-

eknek a többi négy egyházkerülettel történt egyesülése felett, mert ez a frigy nem önfeláldozó s nem minden esélyekre magát elszánó szeretettel köftetett; oly házassághoz hasonlítja, melyben az egyik fél, a nő, az élet megszokott járandóságait kialkudja, sőt többet mond, s oly jegyváltásnak tekinti, mely az örök hűségre kötelező házasságnak nem visszavonhatlan bizonyítéka, s mihelyt az első szívélyes ölekezés elragadó perceiben tett kecsgetető ajánlatok nem lesznek teljesíthetők, következik — a válóper.“ Igaz, hogy a katolikus atyafiak jóindulata (?) hirhedtté tette az erdélyi válópereket, de legyen nyugodt t. kollegám! ezt a válópert az erdélyi egyházkerület sem megkezdeni, sem lejártatni nem fogja, mert meg van győződve, hogy ez a frigy mindkét félre nézve áldásthó lesz. A tiszamelléki egyházkerületben sokkal több a veleítés a frigy felbontására, mint az erdélyiben. Remélem azonban, hogy e válópert ő se fogja sokáig sürgetni; ha kizsémbeli magát, belonyugszik ő is s lesz jó békesség, a mint illik.

A reménységnek e sugara csillog felém Mitrovich kedves barátom „Mit adott nekünk a zsinat“ című cikksorozatából. Az ő tárogatója már szelidebb hangokat hallat s nem akarja megrepszteni a kőfalakat. Bevallja, hogy ő nem tartozik azok közé, kik a zsinatot minden módon perhorrescalni akarják, mert az ilyen eljárást „egészen elkésett, időszerűtlen és ildomtalan törekvésnek tartja.“ Arany szavak! Mert valóban alig volna képzelhető áldástalanabb eljárás, mint recriminálni post festa s a helyett, hogy közös akarrattal munkára vetnök kezünket, az apostolként: „elfelejtvé azokat, a melyek hátunk megett vannak“, a Babel tornya építőinek példáját követnök.

Ellenék akkor ránk is a Krisztusi mondás „az alapot letévén, de nem birván bevégezni, a ki látja, mind csufolni kezdi“ (Luk. 14. 29.), mert „a ki azokra néz, a mik háta mögött vannak, nem alkalmas az Isten országára“. (9. 62.) A mi feladatunk az, hogy előre tekintsünk, hogy építhessük az Isten országát.

Mitrovichnak, bár kételyének szelidebb hangot ad, nincs nagy bizalma a zsinati alkotások életrevalóságában. Egész gondolatmenetén pessimistikus világnézet vonul végig. A történelem lapjairól azt tanulta, hogy a zsinatoknak soha se volt jó eredményük, sőt elfogadja azoknak állítását, kik szerint az egyháznak ügyei rendszeresen rosszabbul állottak utánuk, mint előttük, annyira, hogy minden zsinat csarnokának bejáratánál a vérengző oroszra vonatkozó eme szavakat látja följegyezve: „Vestigia terrent, principii obstata!“

A zsinatok fölött föltétlenül pálezzát törő eme ítéletet nem irhatom alá. Voltak jó s voltak káros eredményű zsinatok. E kérdésben Lechlerrel tartok, ki a többek közt ezt írja: „Krisztus egyetemes egyházának történetében a zsinatok kimagasló bogpontokat képeznek. A keresztyén ösmertet s hiteszmék fejlődése, a cultus alakulása, az egyházalkotmány szervezése egyes zsinatokhoz fűződik, melyek látható lépcsői az emelkedés vagy hanyatlás folyamatának. A zsinatok az egyházi közéletnek hatalmas érverései. Azokban nyer kifejezést, inkább, mint bármely téren, az egyházi korszakok uralkodó szelleme, azok egészséges erejének vagy betegségük jellegének mutatója. (Herzog Real-Encyclopedie für prot. Theologie u. Kirche 15-ik k. 374 l.)

E jellemzés igazságát számtalan adatokkal lehet igazolni. Csak egy párra szorítkozom.

Igaz, hogy oly zsinatok, mint p. o. a chalcedoni 451-ben, vagy a konstantinápolyi 553-ban, nem nagy di-csőségére szolgáltak a Krisztus egyháznak. De viszont ki tagadhatná azt, hogy p. o. a középkori u. n. reform. zsinatok az egyházi élet megújulásának hatalmas lökést adtak s a reformáció nagy mozgalmának útját egyengették? Ki tagadhatná, hogy a tridenti concilium a katólikus egyház megszilárdulásának korszakot alkotó tényezőjévé lett? S hogy a magyar protestáns egyház életéből közel fekvő példát hozzak föl, tagadhatja-e Mitrovich barátom, hogy p. o. a szatmár-németi zsinat századok viharait kiállott alapokat rakott le? A mi kicsiny Erdélyünkben pedig a reformáció korától kezdve, leszámítva az erőszakos megszakításokat, egészen 1871-ig minden évben zsinatok tartattak, s legnagyobb részük egyházi életünk fejlődésére, jogaink s szabadságunk megszerzésére és biztosítására a legidvesebb befolyást gyakorolta.

Különben Mitrovich is, belátva ítéletmondása egyoldalú voltát, ezikke későbbi folyamán elismeri, hogy „le-

hetségesek a kivételek“ s kész elhiuni, hogy „csak azért, mert az eddigi zsinatok nem sikerültek, egy azért mégis sikerülhet.“ Jó, hogy legalább ennyit elősmer s legalább egyre, a debreczenire, nem mond anathemat, sőt ki is jelenti, hogy felállított tételének logikai következményét erre az egyre nem alkalmazza.

De kifogásai ez ellen is vannak. A téréből azonban kifogytam, s így kénytelen vagyok az ostrom részletei fölötti szemlémet félbeszakítani.

Szász Domokos.

Az istenitisztelel lényege s külső nyilatkozatai.

(Folytatás és vége.)



z isteni ige hirdetéséhez, mint a vallásos kedély szőben való nyilvánulásához sorakoznak a cselekvények. Ilyen szent cselekvény protestáns istenitisztelelünkben kettő van: a keresztség s az urvacso-ra. Nem célom a sakramentumok dogmatikai jelentőségére kiterjeszkedni, csak annyiban vélem tárgyalandónak, a mennyiben az istenitisztelel lényeges alkatrészeit teszik.

A keresztség a maga történeti jelentőségében a keresztyén egyházba való felvételnek symboluma, s épp ezért eleinte a felnőtteken hajtották végre, a mennyiben a keresztyén községbe való felvételre a keresztyén elveknek bizonyos előismerete kívántatott meg. De már ebben a külsőben is meg van annak mélyebb jelentősége. Az illető, a ki felvételt a keresztség által a községbe, biztosítva lett a felől, hogy azon ígéreteknek részese, a melyek a község számára Istentől a Krisztus által tettek, s ebből kifolyólag a megkeresztelt kötelezi magát arra, hogy ezen üdvígéretnek elnyerésére, biztosítására törekszik szelleme egész erejével s ezért régi életével felhagyva az új elvben új életet fog élni. Így tehát a keresztség később csakis a kiskorúakra terjesztetett ki, mi által el lett ismerve az, hogy a keresztyén községbe nemcsak az tartozik, a ki annak elveivel ismeretes, arról vallomást képes tenni, hanem, miután az üdvrendbe beletartozik az egész község, minden egyes kezdettől fogva növelő, erősítő hatalma alatt áll, a melyet neki a szellemi fejlődés haladtával csak elsajátítania kell. Ebből kifolyólag van kimondva azon elv, hogy a keresztség, ha egyszer végrehajtatott a szentháromság nevére, többet nem ismétlendő. A kisdéd nem tud számot adni meggyőződéséről a keresztség alkalmával, hanem azért felvétetik a keresztyén községbe, mint olyan, ki abba beletartozik, ki fejlődésében a község szellemében és hatása alatt növekedik, erősödik s a község számára tett üdvígéretnek megnyerésére fog törekedni. A keresztyén elv ünnepeles elismerése felnőtt korában, a konfirmációkor történik, a mikor fogadást tesz arra, hogy azon elvben, a melyben eddig növekedett, gyarapodott, továbbra is meg fog

maradni s erősödni. A konfirmáció azonban, mint ilyen, nem sakramentum.

A másik sakramentum az urvacsora. Az urvacsora történeti jelentőségében az emlékeztetnek vacsorája, a mennyiben általa azon vacsorára emlékeztetünk, a midőn Jézus tanítványaival halála előestéjén utoljára volt együtt. Azonban az urvacsorának más, mélyebb jelentősége is van. Midőn Jézus megtörte a kenyeret, vette a poharat és tanítványainak adta, ezen szavakat mondva: „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.“ Ezt cselekedjük annak emlékezetére, hogy ő érettünk felfeszítettet, vére kiontatott. Itt tehát az urvacsora az ő halálára emlékeztet. Halála által pedig ki lettünk békítve Istennel, a mennyiben nekünk feladatunk mimagunkban szellemileg Jézussal együtt meghalni a bűnök s vele feltámadni új életre. És ezért az urvacsora a megszentelődésnek sakramentuma, a mennyiben biztosítva vagyunk általa a szentléleknek olyan munkásságáról mi bennünk, mely által a Jézusban nyilatkozó szeretetet és engedelmességet elsajátítva részesei legyünk Isten Krisztus által nyilatkozó kegyelmének, szeretetének s ennélfogva az üdvök. Nema külső az, a mi itt munkás, hanem a szentlélek, mely arra ösztönöz, hogy mimagunkban Krisztussal egyesüljünk s vele végrehajtsuk szellemünkben azt, a mit ő életével és halálával megvalósított. S éppen ezért, a midőn hittel élvezzük az urvacsorát, annak adunk kifejezést, hogy mi bennünk Krisztus él, részt veszünk halálában, szenvedésében, midőn töredelmesen megbánjuk bűneinket, fogadást teszünk, hogy azokkal szakítunk és új, szent életet igyekszünk élni. Ehhez hozzájárul még az is, hogy a midőn az urvacsorában részesülünk, midőn annak áldásait akarjuk élvezni együttesen a község tagjai kivétel, rang, elsőégi különbség nélkül: tanúságot teszünk azon szeretetről, melylyel egymás iránt viseltetünk, mintha egy és ugyanazon község tagjai, melynek egyedüli feje a Krisztus. A Krisztusban nyilvánuló, az egész emberiségre kiterjedő szeretet egyesít itt minket.

Isteniszteletünkben fontos szerepet játszik az ének. A vallásos ének arra van hivatva, hogy általa a vallásos buzgóság emeltessék, s ez által mintegy előkészítve legyünk az istenisztelet többi részeinek kellő kifejezésére, elfogadására. Benne és általa szívünk összhangzatát, a vallásos emelkedettség egyöntetű ébresztése által azon óhajunkat fejezzük ki, hogy egy szívvel, egy lélekkel akarunk közeledni Istenhez, midőn előttte hálánkat, hódolatunkat bemutatjuk a közös isteniszteletben, midőn szívünket a tisztaság érzetével hozzuk áldozatul atyánknak. Valóban alig van emelőbb Isten igéje elfogadására, az imára előkészítőbb, mint egy gyülekezetnek összhangzó éneke. Alig van valami hatásosabb a vallásos érzület felélesztésére, mint azon ének, mely egy vallásos község ajkairól, de a szív mély érzetéből eredve száll az Isten házából ég felé. A hívők ez által kölcsönösen ébresztik egymásban a buzgóságot, fokozzák a vallásos hangulatot, készítik az öngondolkodásra, a szív mélyébe merülésre, hogy mindenki itt, a szívben, a bensőben keresse fel azt, ki nem lakik kézzel csinált tem-

plomokban, hanem az emberiség keblének rejtekében, s kit nem az égben egy meghatározott helyen kell keresnünk, hanem mindenütt s legfőképpen mimagunkban. Hogy egy gyülekezet éneke mennyire magában hordja a vallásos buzgóság emelését, csak az érezheti valódiilag, a kinek van alkaloma, egy oly gyülekezet isteniszteletében résztvehetni, a mely gyülekezet a közös éneklést is ép annyira az istenisztelethez tartozónak tartja, mint a közös imát. S ha a közös éneknek nagy fontosságot tulajdonítok az isteniszteletben, az egyszerűen kimagyarázható azon okból, hogy itt hetenként van alkalmam tapasztalni annak hatását az isteniszteletek alkalmával. Bár szorosán tárgyamhoz nem tartozik, még sem tartom helyenkivűlinek felemlíteni azon dicsérendő szokást a német isteniszteletben, hogy mindenki, a ki templomba megy, kivétel nélkül magával viszi énekeskönyvét s ténylegesen részt vesz az éneklésben. Nincs az egy emberre bizva, kinek mintegy kötelességévé van téve a gyülekezet helyett elvégezni, hanem a közönség jogot formál hozzá, mert hiszen benseje indítja, hogy maga fejezze ki érzelmét Isten iránt s ne engedje azt által másnak, ki érte megtegye talán — kötelességből. Maga teszi meg azt, mert önmagának van szüksége a buzgóság fölébresztésére. Csendesen, összhangzatban foly az végig s mintegy annak kinyomatát hordozza magán, hogy ez éneklés nem a szokásnak eredménye, hanem a vallásos áhitatnak következménye. És egy gyülekezet éneke, ha szívből jön, legyen bármily csendes, mégis oly erős, hogy képes felhatni az egekig. Hallgassuk meg csak egy népes gyülekezetben egy embernek énekét, legyen bármily szép az, mégis oly üresnek tetszik, míg egy gyülekezet éneke megtalálja az utat a szívhez s azt vallásos áhitatra, a véges világból elvonva a végetlenhez való fölemelkedésre ösztönzi, hogy Istenben találjon megnyugvást, erőt, bizalmat, békét.

Ezekben véltem megadhatónak az istenisztelet lényegét s annak gyakorlatban való nyilvánulásait. Korunkban a megdöbbentésig szokássá vált kicsinylőleg beszélni róla, mint a melynek egy időben volt értelme, most azonban teljesen felesleges. Felesleges azok előtt, a kik abban csak a külsőt keresik, a kik gyönyörködés, multság végett mennek Isten házába. Reformált egyházunk templomaiban semmi sincs, a mi az érzőkre hasson, de nem is ez a célja. A vallás nem külső valami, hanem benső, szellemi jelenség, az isteniszteletnek is értékét a benső, a szellemi, a lényeg adja meg. Éppen ezért nem mulató helyül, nem „hivalkodásnak okáért“ vannak templomaink építve, hanem azért, hogy abban a közös isteniszteletben együttesen közeledjünk Istenhez, együttesen fejezzük ki hálánkat Isten iránt, magasztaljuk jóságát, szeretetét, kérjük kegyelmét, megsegítő erejét, hallgassuk igéjét és vegyünk részt kegyelmi ajándékaiban. E végre nincs szükségünk külső dolgokra, szívünkben keressük fel az arra ösztönzött, itt keressük Istent s itt meg is fogjuk találni. Éppen ezért, a míg lesznek lények, a kikben a vallás lángja élénken ég — már mindig hogy lesznek, arról a keresztyénység magasz-

tos elve biztosít — a míg a Krisztus szeretete az atya s az emberiség iránt ott lebeg az emberi szem előtt — e szeretetet pedig el nem enyészik soha — addig nem félhetünk attól, hogy az istenisztelet veszít valamit létezési jogából, sőt a vallásos élet újra ébredésével magasabb, szellemibb lesz, s mind többen lesznek azok, a kik nyugalmaikat, boldogságukat, Isten szeretete felől meggyőződésüket, békéjüket, bizalmukat itt, az Isten házában, az isteniszteletben fogják megtalálni. Adj a Isten!

Jóna, 1882 febr. 3.

Vén Mihály.

EMLÉKEZÉS LESSINGRE.

Koronka, febr. 15.



Százegyedik éve telik most annak, hogy az ide címűl jegyzett nevet nagygyá tevő ember a lázas nyugtalansággal űzött munka között az örök álom párnájára hajtotta le fáradt fejét. És pedig a nélkül vált meg az élettől, hogy érezte volna azt az osztatlan elismerést, melyet egy sokoldalú munkásságban nyilvánuló szellem-nagysága megérdemel, mert míg voltak, kik tisztelték, bámulták, addig nem hiányoztak olyanok is, kik vagy félre, vagy éppen meg sem értették. Bizony az elismerés koszorúját ritkán veheti úgy el valaki, hogy azt valamerről meg ne tépjék, mert a gáncsolás nem igen szokott elmaradni onnan, a hol az érdem feltűnően kezd mutatkozni. Így volt az régebb is, így van most is, s talán így lesz örökké.

Lessing nagy alakja megérdemli, hogy százados sirja felett az emlékezet mécsét meggyujtsuk. Mindig méltó a nagy nevezetre az, ki egy egész korra, melyben él, batást tud gyakorolni és azt a fejlődés magasabb fokára segíteni képes. Éppen oly tiszteletre méltó magasságban áll mások fölött ez, mint a minő neveltségessé válik az, ki oly szerepre vállalkozik s oly munkában akar Gigás lenni, melyhez sem ereje, sem képessége nincs. Lessing az előbbiek között való volt. Valamint nagy képet kis keretbe szorítani nem lehet, úgy túl haladná egy cikkkecske körét Lessing egyéniségének kidomborítása. E néhány töredék vonás nem is akar egyéb lenni egyszerű megemlékezésnél Lessing halálának százegyedik évfordulóján.

Mélység az eszmékben, merészség a szókimondásban, szilárdság az elvekben, sokoldalúság az ismeretekben párosult benne, s ezekhez járult még az az élet és emberismeret, mely meséiből és drámáiból kilátszik. Nem gyönyörködött az erőltetett föllengzésben, nem elégedett meg a puszta elmélettel, nem szentimentaliskodott, még a költészetéről is azt kívánta, hogy legyen férfias. Nem akarta kirugni lába alól a földet, hanem benne élt magában az életben. S mint a magában erőt érző harcos mindig kész volt a küzdelemre az eszmék mezőjén. Természetes, hogy az animozitásnak nem kis foka kívántatott ahhoz, hogy tehetőségét, erejét a munkára mindig készen, hogy úgy mondjam, feszültségben tartsa, mely nélkül a legszebb tehetség is ér-

téktelenül vész el. Jó hangot, a legjobb hangszeren is, csak feszített húr ad, nagyot tenni nagy embereknél is csak feszített erő képes.

Mint a bűvész ugyanegy edényből különböző nemű és ízű folyadékokat tud elővarázsolni, úgy Lessing egymaga is különböző tudományágakat, soknemű szakismeretet volt képes produkálni. Ezeknek megszerzése sok irányú munkába került. Ezért munkált különböző mezőkön, ezért látszik munkácsága olyannak, mintha az nem volna egyéb erre arra bolyongásnál, mintha folytonosan keresne valamit, a mire még szüksége van. S rendkívüli tehetsége egyetlen egy téren sem haladt át nyom nélkül a sok közül. A mihez fogott, belemélyedt, kutatta s úgy ment tovább, mint a méh, más meg más virágra száll, de mindenikből kivieszi a magáét, a feldolgozni valót s azt nem is hagyja haszn nélkül elveszni. Kötészet (mese, epigramm, dal, dráma), aesthetika, kritika, filologia, theologia azak a mezők, melyeken elágazott e rendkívüli ember óriási munkássága, de nem úgy, hogy felületes szobaturóssá törpült bennök, hanem kimagaslott mindannyiból, mint tekintély, mint irányadó, ki nem másokat utánoz, hanem inkább mások utánozzák őt. Mintha otthonos akart volna lenni mindenben, mintha fel akarta volna ölelni az egész emberi tudás széles körét! Az elsősorlatk között mindenikben elsőrendűnek ismeri el kortársai közt a kritika, csak a költő nevezetet tagadta meg tőle. Pedig Lessinget a Parnasusson is meg lehet tűrni. És itt önkénytelenül is fölmerül a kérdés, hogy vajjon, ha óriási munkásságát egy térnek szenteli e rendkívüli ember, úgy lett volna-e nagyobb szerű, vagy tán így, munkájának sokfelé ágazásában látszik meg inkább ereje?

Soha senki sem ezáfolta meg fényesebben, mint Lessing, azt a vádat, hogy a dogmák bilincsbe verik a szabad kutatást s nem igazolta jobban az írás eme szavait: az ész mindeuiket vizsgál, még Istennek mélységeit is. Pedig ő a theologia terén sem munkált hamar átfutó műkedvelőként, hanem belomélyedéssel, tanulmánynyal. Erre különben utalva volt a korszellemtől is, mely a vallást oly melegen ápolta s oly nagy fontosságra juttatta, hogy a műveltség mintegy ebből látszott kinőni; ennél fogva egy oly elsőrendű tekintély, mint ő, a theológiát érintetlenül nem hagyhatta. Föllépése a theológiában is fontos, elvei mintegy átalakítólag hatottak az emberek akkori világnézetére, tétellei között nem egyet lehet a theologiai tudomány alapjaihoz sorozni. A vallásról szabadon gondolkozik, iránya az orthodoxiával nem fér össze. Szerinte, valamint a betű nem szellem, úgy a biblia nem vallás; a vallás nem betűkben rejlik, hanem a kedély mélységében, éppen ezért a vallás régiebb, mint a biblia; a szív meg nem írott vallása már rég meg volt, mielőtt a kijelentett vallás írott okmányai létrejöttek volna. A keresztyén vallás nem azért igaz, mert az evangelisták tanították, hanem azért tanították, mert igaz. S dacára reformáló irányának, egyéniségével szépen összefér a vallási türelmesség, sőt ismeretes „Bölcs Nánán”-jából ennek költői dicsőítése csillan elő. Szabad kutató,

mondhatni reformátor, eleven, mint a tűz s mégis türelmes is.

Saját beismerése szerint, művei nem valamely szerencsés perczek könnyen adott szüleményei, hanem azokhoz fáradsággal jutott. S ha számbavesszük, hogy mily sokféle tőren munkált és mindenütt elsőnek küzdte fel magát, fogalmunk lehet arról, hogy mily megszakadás nélkül kellett dolgoznia. Munka volt egész élete. Ez nem is lehetett másképp, mert értékest hozni elő csak munkával lehet, olyan munkával, melyet kellő megfontolás előzött meg. „Munkájának célja az igazság keresése és terjesztése s gondolkodásának főalapja a humanitás volt.“

De a nagy munkában a nagyok is elfáradnak. Végre ő is elfáradt, s törődött teste megérdemelte a nyugalmat, mely egy század előtt keblére ölelte, megérdemelte épp úgy, mint emléke a fenmaradást.

Gönczi János.

KÜLFÖLD.

Poroszország. Egy kis statistika. Poroszországban jelenleg 3271 nyugalmazott néptanító van. Ezek közül még csak 189-nek van 500 márkánál kevesebb nyugdíja (171 frt) évenként, 744 kap 300—450 márkát; 816 kap 450—600 márkát, 676 kap 600—750 m. 167 kap 750—1000 m. és 679 1000 márkánál több nyugdíjt kap évenként.

Olaszország. A pápa újabb encziklikája. A pápa encziklikát intézett az olaszországi püspökökhöz. Azon csapások elősorolása után, melyek az egyházat sújtják, a pápa azt mondja, hogy a katolikus kérdésre nézve legfőbb érdekel bir az, hogy a pápat az egyház kormányzatában veszélyek, elnyomások és bílnesek ne fenyegetsenek. Ezen eredmény elérése végett a püspökök akcióit fejtsenek ki és a törvény határai közt mindent elkövessenek, hogy tényleg helyreállítsák a pápa szabadságát, melylyel az egyház jólléte, Olaszország gyarapodása és a keresztény népek békeosszege van összekapcsolva. Az encziklika végül ajánlja a katolikus sajtó terjesztését és tiszteletet érdemlő papok képzését.

Belgium. Új vallásfelokozet. Brüsszelben egy methodista egyházból kilépett lelkész, Hocart, ki most a sivár rationalismusnak hódol, egy „szabadelvű protestánsok szabad egyháza“ cz. felekezet megállapítását próbálja; de erre nézve a belga népben, mely részint a vastag ultramontanizmusnak hódol, részint a minden vallási dolgok iránti közönynek engedte át magát, nem találhat alkalmas talajra, ámbár a szabadelvű lapok eléggé kürtölik az ő vállalatát, s mint méltót, igen melegen ajánlják.

Franciaország. Tanügyi intézkedések. A közoktatásügyi miniszter azon tervvel foglalkozik, hogy az elemi tanítók fizetése tetemesen felemeltessék, oly mértékben, hogy a fizetés minimuma 900 frank legyen, a maximum pedig 3000 frank. Ez által az illető költségvetés (jelenleg 80 millió) emelkedne. Azt mondják, hogy ezt a reformot három év alatt fogják keresztülvinni. Ugyancsak az oktatásügyi miniszter egy köriratban felhívta a praefecteket, hogy örködjenek a felett, hogy a gyülekezeti iskolákban (Congregations schule) díjtalanul működő szerzetrendi segédtanító, ha nincs állami oklevele, tovább ne tanítson ott.

Spanyolország. Rendreútasított pápai nuntius. A madridi pápai nuntius, Satanderi püspököt, ki három szabadelvű lapszerkesztőt, kik t. i. a római kath. papságot megtámadták, excommunicált, Madridba hívták és ott azt a tanácsot adták neki, hogy onnan mielőbbi áthelyezését kérje.

Oroszország. Tanügyi dolgok. Oroszországban a tanügy nem fejlődhetik a kormánynak a felvilágosodástól való iszonya miatt. A kormány a fejlesztés helyett nyílt harcban áll az iskolázással szemben. Az előtti közoktatásügyi miniszter, Tolstói, valóságos megsemmisítő rendszabályokhoz nyúlt az oktatás ellen. A gymnasiumoknak humanismus-ellenes tantervet adott, korlátozta az egyetemet, derék néptanítókat üldözött politikai ürügyekből, az iskolafelügyeletet mivoltelen, durva s művelődést nem szerető hivatalnokokra bízta, ravasz esellel bezárattott létező s beállított felállítandó iskolákat. Az új miniszter, Nikolai, körutja, beszédei, körirata új reményeket ébresztettek. A lapok cikkeket irtak a keletkező új soráról, az iskola-ügy feléledéséről sat. s a régi tanügyi szervezet részletesen megbiráltatott. Azonban a társadalom rövid időn meggyőződhetett, hogy még mindig Tolstói s a reactio szelleme uralkodik s megköti Nikolai kezeit, ha tán akarna is tenni. Innen van, hogy az egyetemek vagy túlvannak halmozva tanulóval vagy üresek. A gymnasiumok és reáliskolák bihetetlenül túlnépesek, mert a társadalom kezdeményezésének új iskolák létesítésében, a kormány következetesen ellene szegül s maga sem segít. A népiskola pedig valóságos nyomorúság: el van hanyagolva, bántalmazva, üldözve és félnek tőle. Javító törekvés nincs semmi. A tanító folytonos gyanúsításnak, zaklatásnak, gyötülésnek van kitéve. A Szt.-pétervári kerületben a múlt évben 8 iskolát szüntettek meg, mert a parasztság a rossz aratás miatt nem tudta fentartani s az állam nem segített. Az idén a helyzet még rosszabb. A volhyniai kormányzásban a tanítók 8—9 rubel (15 frt) fizetést alig kapnak és gyakran nagyon rendetlenül azt is s nedves, sötét lyukakban laknak. Az iskolaköteleseknek $91\frac{2}{3}\%$ -a nem jár iskolába. 3000 személyre esik egy iskola s 82-re egy iskolába járó, holott még Japánban is 100 személyre esik egy iskola s 17-re egy iskolába járó. A kormány a 600 millió rubel évi bevételből 17 milliót költ művelődési czélokra s ebből a népoktatásra jut $1\frac{1}{2}$ millió.

Amerika. Tanügyi czélokra tett adományok. Az észak-amerikai egyesült államokban, többnyire végrendeletileg, az utolsó 15 hónapban összesen 19 millió dollárt ajándékoztak egyesek nevelési czélokra.

Strausz keringője s a mormonok. Mint amerikai lapok írják, a mormon fiatal emberek és lányok elkecseregett harcot vívnek a mormon egyház vénei ellen, kik sehogy sem akarják megengedni, hogy a mulatni vágyó mormon fiatalság a farsang alatt Strausz keringőinek fülbemászó dallamai mellett járják a táncot. A fiatalok a szigorú tilalom daczára erősen „keringtek“ az „An der schönen blauen Donau“ zenéje mellett. A mogorva vének megakartván óvni tekintélyüket, büntetést szabtak a fiatalokra. Erre ezek gyűlést tartottak s elhatározták, hogy ezentúl már csak azért is táncolnak keringőt, mert — így indokoltak nagy bölcseséggel — John Smith, a mormonok prófétája, a vallási czikkelyekben nem emlékszik meg a keringőről, Brigham Young sem tiltotta meg, ennél fogva nem kell semmibe sem venni az egyházatyák tilalmát.

IRODALOM.

A hit temploma. Alig egy éve annak, hogy Könyves Tóth Kálmán e kitűnő s általunk bővebben is méltított művének első kötete a sajtót elhagyta, s ime az már második kiadást ért. E körülmény már maga is tanúskodik a munka életrevalóságáról s hézagpótló voltáról. Az első kötet ezen második kiadásának ára 2 frt. s Kókai Lajosnál kapható. Mi óhajtjuk s reméljük is, hogy a második kötet is ily hamar második kiadást ér.

A tisztántúli ref. középiskolai tanáregyesület 1881—82-iki évkönyve, mint rendesen, úgy most is változatos s érdekes tartalommal jelent meg. Az egyesület belügyeit tárgyaló közleményeken kívül érdekes olvasmányul szolgálhatnak e füzetben: Visszapillantás a hazai s külföldi iskolák múlt évi tanügyére (Bihari Pétertől); Adatok a mező-túri gymnasium történetéhez (Bodolai Lászlótól); Miként lehet a természettan tanítását minél egyszerűbb elvek és kísérletek alapján szemléltetővé tenni (Nagy Páltól). Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Vettük a Kókai Lajos kiadásában megjelenő „Ifjúsági és népkönyvtár“ 12-ik füzetét, mely Bánfi János „Püpos Pista“ cz. elbeszélését tartalmazza. Népies nyelvezeten írt, oktató-mulattató irányú, eléggé nem ajánlható kis munka ez, melynek egy jóra való magyar földműves asztaláról sem volna szabad hiányoznia, s egy népkönyvtárból sem. A mű találónan ostorozza a babonás népszokásokat és előítéleteket, s egyetlen hibájául csak azt lehet felróni, hogy rajta többé-kevésbé katolikus szellem vonul végig, jóllehet az ilyen fajta munkák ép úgy szánvák a protestáns, mint a katolikus néposztályoknak. Egy füzet ára 50 kr.

Lampel Róbert megrendelési ívet bocsátott ki Rudolf trónörökös ő cs. és kir. fenségének „Utazás a Keleten“ című művére. Az „Utazás a Keleten“ két kötetben (32 nyomtatott iv) finom angol velin papíron, díszesen kiállítva fog megjelenni. Ára a két kötetnek 7 frt. A megrendelt példányok utánvétellel küldetnek meg. E ritka megfigyelő tehetséggel s meglepő irodalmi jártassággal írt munkát a fenséges író eredetileg német nyelven írta s az nem is jutott a könyvpiacra. Most, felsőbb engedély folytán, a mű, Brankovics György fordításában, magyar nyelven is megjelenik.

A bánfi-hunyadi áll. iskolák ifjúsági szegényalapja javára Boga Károly és Szentgyörgyi Lajos „A jótekonyság könyve“ czim alatt, 10 ivnyi terjedelmű egy füzetet fognak kibocsátani. Előfizetési ár 1 frt. bolti ár 1 frt. 50 kr. lesz. A kiadók gyűjtőknek 10 példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgálnak. Az előfizetési pénzek, legkésőbb márczius 10-éig, hogy az előfizetők névsora a nyilvános számadás végett a füzetben közölhető legyen, Pál Károly igazgatóhoz, a szegény-alap pénztárnokához küldendők be. E műben az előfizetők legnevesebb íróink s íróink munkáit veszendik s ha még hozzátesz-

szük, hogy tiszta jövedelme jótékony célra fordítottatik, úgy alig tartjuk szükségesnek azt bővebben is ajánlani.

Két kis füzet küldetett be szerkesztőségünkhez: az egyik Koós Ferencz brassómezei tanfelügyelőnek Apáczai Csere János felett tartott emlékbeszédét tartalmazza s ára 10 kr. Megrendelhető a brassómezei hivatalos tantestületnél. — A másik egy egyházi beszéd, „A hamis és igaz próféták“ czimű, melyet a nazarénusok vándorapostolainak bujtogatása alkalmából Ilyés Bálint, kis-újszállási lelkész írt és mondott el. A sikerült kivitelű, de, kiállítását tekintve, kezdetleges nyomdai viszonyokra valló füzet ára nincs kitéve.

Miért vagyok evangéliomi protestáns keresztyén? Az evangéliomi és római katolikus egyház tanítása közt való különbség. Irta Stiller Erich, harburgi városi lelkész és az ebermergeni káptalan seniora Bajorországban. A huszonegyedik kiadás után fordította és a magyar prot. egyház történetének főbb eseményeivel bővítette Rácz Károly, evang. reform. lelkész tanító. Ára 16 kr. E kis füzet célja nem egyéb, mint hogy a katolikus hitre áttérteket vagy áttérni akarókat ősi hitökben megtartsa, fel-tüntetvén, hogy az ev. prot. egyház mennyire túlszárnyalja a katolikus. Hogy céljának mily mértékben felel meg, bizonyítja, hogy minden művelt nemzet irodalmába át van már ültetve s 100,000-nél többre megy elvelt példányainak száma.

A „Protestáns Pap“ cz. gyakorlati szakközöny februári száma a következő tartalommal jelent meg: A III-ik zsoltár. Az egyházi adó végrehajtásának ügyéhez. Egyházi beszéd. Az első bűn. Harangszentelés. Keresztelési beszéd. Egy kis csöndes polémia. Irodalom. Különlék.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —



Ép viselőházunkban a költségvetési vita még nem ért véget. A pénzügyminiszterium költségvetésének tárgyalása alatt szóba jött a különféle adók közt a fegyvertartási adó is, melyre nézve a pénzügyminiszter megígérte, hogy nemsokára módosítást fog előterjeszteni. Jelentékeny a hadmentességi díjál történt felszólalás. Ez adó ellen az ország számos törvényhatósága felszólalt, panaszolva, hogy ez adó már is mennyi ferleséget és igazságtalanságot okozott. A miniszter is bevallotta, hogy ezt az adót úgy, a hogy most van, fentartani nem lehet, de megváltoztatására nézve nem tett ígéretet. A ház többsége azonban terminust szabott a pénzügyminiszter elé, a mikor kötelessége lesz ezen adó megváltoztatására szolgáló törvényt előterjeszteni. Új adóra nézve is történt indítvány, még pedig a függetlenségi párt részéről, t. i., hogy a fővárosban 100 frtnyi évi adót vessenek ki minden üzletre, a mely idegen nyelvű fölliratú táblákat függeszt ki. A főváros magyarságára célzó emez indítvány ellen azonban nagy többség szavazott. A dohánymonopólium kérdése szintén foglalkoztatta a házat. Onody Géza tett indítványt a monopólium eltörlésére, de a jelenlegi pénzügyviszonyok közt erről szó sem lehet. A házban múlt szombaton került elő Vasmegye

egyik katolikus esperességének az a kérvénye, hogy a zsidó emancipációról szóló törvény törültsék el, a zsidók és keresztények közti polgári házasságról szóló törvényjavaslat pedig útasíttassék vissza. Istóczy Győző tartott a kérvény mellett és a zsidók ellen nagy beszédet. Főlemlítette, hogy ő volt az első, ki hét év előtt a törvényhozási teremben fölemelte szavát a zsidók ellen, s most már odáig jutott a zsidó kérdés, hogy annak veszedelmes tüneteivel mind általánosabban foglalkoznak. Erős, válogatatlan kifejezésekkel élt a zsidók ellen, s egy ízben az elnöki közbeszólást is magára vonta. A miniszterelnök válaszolt e beszédre. A ház nem hallgatta meg a vas megyei kérelmet. Herman Ottó érdekes interpellációt tett a kormányhoz. Németországban a magyarországi szászok lármájára egy egyesület kezdett meg oly nemű működést, hogy röpiratokkal folyvást izgat Magyarország ellen. Azt hirdetik, hogy Magyarországon a legerőszakosabb elnyomatás igája alatt szenved minden német. A röpiratot megküldik Magyarországra is a németek közé, s az egyesület tagjai közé tartoznak az erdélyi szászok. Herman tehát kérde, hogy van-e tudomása a kormánynak ez izgatásokról és mit hajlandó az ellen cselekedni? A miniszter már válaszolt a kérdésre. A honvédelmi miniszter benyújtotta azt a törvényjavaslatot, mely intézkedést foglal magában a mozgósításkor behívottak gyámoltalan családjainak segélyezéséről. Tudvalevő, hogy a hadmentességi díj egy része e célra fordítatik. — A déli szlávok lázadásai. A harcztéri hivatalos jelentések nevezetesen eseményről nem tudósítanak, de elég figyelemreméltó, hogy most már rendszeren több százra menő fölkelő csapatokat találunk katonáink, a mi arra mutat, hogy a guerilla hábrú voltaképen most szervezkedik s hogy egyhamar nem is fog véget érni. A lázadók csapatjai most már a katonaság közvetlen közelében is megjelennek, sok fosztogatást és rablást követnek el s gyakran oroszva támadják meg az úrjáratokat. Az okkupált tartományokban a helyzet a tavasz közeledtével csak komolyabbá válik. A megbízhatatlan szomszédság, az egész Balkán-félsziget izgatottsága olyan, hogy nagyon kétségessé teszi az eddigi rendszabályok hatását. Montenegró magatartása egészen döntő a fölkelésre. Tény az, hogy a fölkelők Montenegró felől érintkeznek támogatóikkal, Montenegró felől kapnak fegyvert és segítséget. A montenegrói kormány természetesen tiltakozik minden részvétel ellen, tesz is hivatalos intézkedéseket, de olyan rendezetlen országban, a hol a hegyeket csupa kecskepásztor és baromtolvaj lakja, a hol az egész lakosság rokonszenvez a fölkelőkkel, a hol nemzeti hagyomány, hogy Hercegovina Montenegrót illeti, ott a hivatalos hatalom vajmi csekély értékű, mikor úgy is csak kényszer vezet. A lázadók sokszor megszakítják a közlekedést Szerajevó és Mosztár közt, s a csapatok mozgalmairól igen jól vannak értesülve. A legújabb katonai intézkedések szerint Szerajevóba senki sem mehet, se onnan el nem távozhatik, ha csak igazoló írása nincs. Szerajevóban tehát alkalmasint ki kell hirdetni az ostromállapotot. Másfélóránnyira Szerajevótól egy pópát fogtak el, kit épen bajtógató és felizgató szónoklat közben találtak. A kapitány, ki elé a papot négy társával vezették, mind az ötöt halálra ítélte s az ítélet megerősítéséért sürgönyözött Szerajevóba. Midőn az itteni püspök a pápa életéért könyörgött, kérésére Dahlen altábornagy kereken ezt válaszolta: „A pápa halált érdemelt s meg fog halni, de ha magára a püspökre is hasonló vád súlyosodnék, úgy egy percig sem haboznám a halálos ítéletet megerősíteni!“ A szerajevói lakosság hangulata csakugyan igazolja a legnagyobb szigort. — Munkácsy Budapesten. A főváros lelkes ünnepélyek színhelye már napok óta. Munkácsy Mihály, a nagyhirű művész

e hó 17-dike óta ott időzik nejével együtt, és ugyanakkor megérkezett „Krisztus Pilátus előtt“ című nagy festménye is, melyet a külföld kritikája a század legnagyobb festészeti remekének mondott. A nagyhirű magyar művészt a főváros minden köre ünnepli és festményét bámulva nézik. A művész tiszteletére egymást érik az ünnepélyek. Művésztársai, egyesületek ezüst babérkoszorúkkal tisztelték meg; az egyetemi ifjúság tiszteletére fáklyásmenetet rendezett. Mindenütt kifejezést nyer a tisztelet és büszkeség, hogy ily művész közülünk emelkedett s a művész mindenütt megőrizte nemzeti érzületét. Szülővárosa, Munkács, is ünnepélyességekkel várja. Mozgalom indult meg, hogy festményét megszerzezzék a nemzeti múzeum képtára számára. A remekmű nagy értékű, ma még tudni sem lehet igazi árát, mert tulajdonosa egy párisi műáros. (Mondják, hogy a kép ára legalább is százezer forint.) Adakozások már is történtek, több főpap részéről is, de valószínű, hogy a nagy összeget közadakozás útján nem lehet előteremteni; van remény azonban, hogy a legfelsőbb helyről s az országgyűléstől szintén nem fog hiányzni a támogatás. — A montenegrói fejedelem kincsei. Azt a regényes hírt terjesztik, hogy a montenegrói fejedelem kincsei eltűntek, még pedig a fölkelők segélyezésére és hadikészülődésekre. — Tűzvészek. Szegeden e hó 13-án Varga József asztalos műhelye, egész nagy telep, leégett, a kár 22,000 frt. Tamasvárt e hó 16-án a gyár városban nagy tűz dühöngött. A sörház, a hajó utcában két nagy épület és a Béga mentén a kis utca nagyobb része, körülbelül 8—10 épület, pusztán rommá lett, s a kár 100,000 frt. körül lehet. Szász tüntetés. A brassói szász választók f. hó 12-én ülést tartottak. Az ülés azon módozatok megállapításával foglalkozott, hogy mikép tüntethetné ki a szász nemzet Zay Adolfot, a képviselőházban tartott magyar-ellenes beszédéért. Indítványozták, hogy a gyűlés hálafeliratot intézzen Zayhoz. Ezután felolvastatták a felirat, melyet Obert ág. hitv. lelkész fogalmazott. E szerint szászoknak meg kell mutatniok, hogy a föld az övék. Zayt második Huettnek nevezi, a ki a 16-ik században védte a szászok jogait. Az ülés elhatározta, hogy Zay számára a szászok közadakozásból birtokot vásárolnak. — Szenzációs eset foglalkoztatja a bécsieket. Bécsben 1878-ban meggyilkoltak egy Balog Kati nevű leányt. A gyilkosság gyanúja alatt befogták a meggyilkolt társnőjét, Steiner Katalint, a ki tagadta a gyilkosság elkövetését, de annyi körülmény szólt ellene, hogy a törvényszék halálra ítélte, s csak a legfelsőbb bíróság változtatta meg a halálos ítéletet hat évi fogságra. És most, négy év múlva, Znaimban előáll egy jó családból való fiatal ember, ki a katonaságnál szolgál, s önként jelentkezik, hogy ő a gyilkos. Neve Waschauer Nándor, a znaimi államügyész fia, kit vallomása következtében e hó 18-án Bécsbe szállítottak. Waschauer azt vallja, hogy ő ölte meg Balog Kati. Waschauer vallomása nagyon meggyezik a gyilkosság körülményével, s az orvosok az elmezavarnak semmi jelét sem fedezhették föl rajta. — A szász képviselőház komikus vita színhelye volt. A ház 14 veréb gyűlölő tagja u. i. javaslatot nyújtott be, mely szerint a „veréb-pusztítási tilalom“ felfüggesztessék. Egy tudós tanár (Richter) emelte fel legelőbb szavát a javaslat mellett s a verébek ellen. Kifejtette, hogy a verébek mennyi kárt okoztak gyümölcsben és veteményben, a mióta (1876) csak tudományos célokból szabad őket megölni; a ház, hosszas vita után, egy külön 3 tagú „veréb-bizottság“-ot küldött ki e tárgyban.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

KRISZTUS PILÁTUS ELŐTT.

— Munkácsi képe. —

(1882. február hó 19-dikén.)

Ott áll! — Az isten-szív fájdalma
Kinban vonaglik ajakin:
Hogy ellene ez a nép vall ma,
Mely pálmát hinte odakinn.
Tegnap: „Hozsánna!” Ma: „Feszítsd meg!”
Töviset hajt a pálma-ág,
S keresztre kéri im az Istent
Gaz söpredéked, oh világ!

Kezét csontig maró kötéllel
Hohéri összekötözék.

— Minek? hisz úgy sem emelné fel
E nagy tűrő, szelid kezét.
A szenvedés az ő hatalma.
Köpd arczúl őt, hitvány tömeg!
Mig él: lebirod; győz meghalva,
S bűnöd vérével váltja meg.

Hah! mint agyarkodik, hogy tombol
Körüle a vad csócsalék.
— Csitt, csak egy perczig, irgalomból!
Nem, még a kin nem volt elég!
Mi emberben rossz szenvedély van:
Önzés, irigység, gyűlölet,
Mind rátör — mig lerogy alétan,
De megbocsát s áld és szeret!

Vád, szidalom, gúny omlik rája,
És átok, ütleg, mint özőn.
S ki megmenthetné őt: bírása,
Kezét mosó hideg közöny.
Oh milyen iszonyú bűnhalmaz,
Melylyel föld és pokol tele!
— S a kit mindenki ver, szidalmaz,
Ah, csak egy lény órez vele!

Egy nő! — Jeruzsalem leánya.
Az Isten érthetlén nekéd;
A szenvedő ember látványa
Fakaszt szemedbe könnyeket.
Könyöd, orczádon végig futva,
Kis gyermeked keblébe hull —
S a gyermek, sejtve, mit se tudva,
Fölérez angyal-álmibúl.

Ránéz a Krisztus. A jövő ez,
Mit diadalmas szeme lát.
Mig itt bűn, romlás, pokol környez:
Az ott a megváltott világ!

Váltságát a szeretet adja,
A szeretet fogadja el
S elhal az átok vad zsvivajja
És a kereszt lesz béke-jel.

Oh művész, a ki mindezt láttad
Álmaidban — s fölöcsudva, im',
Igy elbeszélte a világnak
A néma színek hangjain
Dicső műved világra szól bár,
És milliókat elragad,
Dús volna véle bármely oltár:
-- Mienk az csak, mint ten magad!

Szász Károly.

Luther a spanyol költészetben.

II.



látomány megnevezi magát. Ő a Kétely. Felső-
litása annyira hat a szerzetesre, hogy az eszmélet-
lenül a földre rogyik. Mialatt testét a többi barát
szánakozva czellájába viszi, lelke kiröppen s a Kételylyel
együtt egy csodálatraméltó sziklára száll, melynek alját és
tetejét megpillantani emberi tekintet nem képes:

A szikla lába lenn

Befödve van a borzalom kódétől és
Fönn védi ormát dics- és fény sugar, a mely
Öröktől fogva ég és mindig égni fog.

Az istenség e sziklájára tekintenek föl a Kétely s a
kiröppent lélek:

Tekintetök a mérhetlen világ felé
Merész röptében fönn csapongva szállva-szállt,
Látták a szikla oldalán alá miként
Gördültek zúgva, lombán évek s századok,
Mint vad robajjal s habzón zúgó vizesés,
Erzéktelen magukba mint omoltak ők,
Látták s Ádám nemét, pályáján mint haladt.
Fárasztó volt az út nekik: tépő tövis,
Majd keskeny ösveny, s szédítő mélység s a sok
Nagy sziklatömb gátolta mentüket nagyon.
Csörgő patak nem volt, enyhíteni szomjukat,
Nem enyhadó földél, hol megnyugodjanak.
Az út kanyargott s rajt' az emberek raja
Özönlött fölfelé lassan s az út porát,
Megsebzett lábbal, vérrel dúsan öntözé,
Szúró tövis fájón megtépte testüket.
A raj eléhaladt; meg-megcsúszott, de majd,
Bár támolyogva, újra fölfelé hatolt,
Szemét, csodálva, folyton ott legelteté,
Hol, fönn az ormon, égi fény derenge szét.

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 9 számához.

Majd megpillantják a cultura haladását, a történelem fejlődését, az őskortól fel az új-korig, s a vallások előállítását és eltűnését. A spanyol költő észleli s élénken is válaszolja a világra az emberi élet árnyoldalait, de korántsem mutatkozik pessimistának, mert úgy vélekedik, hogy az emberek törekvése nem hiábavaló. Új modorban, meglepően s meghatóan dicsőíti azt az életet, a melyben a modern bölcsészet ósdi bölcsessége nem vél egyebet föltalálhatni, mint egy tökélytelen világnézet otromba művét:

Halvány s titokteljes arczával a halál
S hideg lehelével bizton fölfelé haladt
Harczolt az étellel s a tiszta lég körét
Mégmérgezté. Nyomát követve gyermeki
Előtolúltak: a ragály, az éh s viszály.
Körülzsibongta mind e szörnyű raj vadúl
Az emberek nemét, mint vad kesely-csoport,
Mely éhezébe' dögpre szállva ront alá.
Az élet ellen dühvel küzd e bösz sereg,
Ráront egy kis parányra is, de hasztalan,
Mert vak dühébe' hűába küzd, hiszen miként
Az elvetett mag új életre kél, habár
Befödte őt a föld kemény rögcé el, úgy
A lény, a melynek oltiprója lón e raj,
Szülője lész' egy új és szebb alaknak; így
Mint Antáus új létre kél az ő anyag.
Légy üdvözölve lét, te, ki a sir gyászos honát
Minduntalan lágy bölcsővé változtatod,
S te, ki a zord enyészet vasfogának át
Csak a mulandó testi porhüvelyt adod.
Az űrt betöltöd számtalan világgal és
A lények millióival, melyek alakja mind
Különböző. Te áthatod a kis parányt, a mint
Az óriási nagy világot s az eget
Légy üdvözölve élet: Istenünk lehe!

Szemerjai Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 febr. 24-én.

— **Kérelem.** Az új év harmadik hónapja közelít s a t. előfizetők nagy többsége az előfizetési összegeket nem küldötte még be, holott mi velök szemben köteleességünknek, ígéretünkön felül, lelkiismeretesen eleget tenni igyekszünk. Kérjük: tegyenek hasonlóképp s az esedékessé vált csekély összegeket sziveskedjenek törleszteni.
A kiadóhivatal.

— **Személyi hir.** Id. Zeyk Károly, egyházkerületünk s enyedi főtanodánk nagy érdemű főgondnoka, a n.-szobeni egyházmegye főgondnoki állomásáról lemondott.

— **Gyászhir.** Kezheley József, kolozs-dobokamegye volt tanfelügyelője, ez érdemekben megőszült kiváló

tanfőrfő, hosszas szenvedés után, f. hó 21-én megszünt élni. Legyen a csapások mérhetlen súlya alatt meggörnyedt derék férfőfnak nyugalma csöndes!

— **Paptársaink figyelmébe!** Egyházunk egy, magát megnevezni nem akaró, barátja 50 példányt bocsátott szerkesztőségünk rendelkezésére Stiller Erich Rác Károly ref. tanító által átdolgozott s mai számunk „Irodalom“ rovatában méltatott, ily című füzetéből: „Miért vagyok ev. keresztényen?“, azon czélból, hogy e füzetek ott osztassanak ki, hol nagyobb vagy kisebb számmal fordulnak elő áttérések a prot. egyház kebeléből a katolikuséba. Felhívjuk tehát azon paptársainkat, kik egyházukban ilyes jelenségeket vesznek észre, hogy forduljanak szerkesztőségünkhöz, mely készséggel rendelkezésükre bocsát bizonyos számú füzeteket.

— **A sepsi-szent-györgyi Székely-Mikó tanodát** érzékeny csapás sujtotta a 78 éves korában kimult Bátor-sziv Nagy Ferencz halálában, ki a tanoda iránt táplált érzelmeinek fényes tanúbizonyságát adta az által, hogy annak idejében 500 darab arany örökalepítványt hagyott maga után a kollegiumnál elévülhetetlen emlékül. Törő emlékezettel s halálával fog a nemes férfi emlékének szívesen és példaadólag adózni a tanoda s annak ifjúsága. Legyen nyugalma csöndes!

— **Kitüntetés.** Fiók Károly, debreczeni papnövendék, a Kisfaludy társaság pályázatán dicső elismerést aratott. Firduzi, persa költő Sah Namé-jából a Szorab című epizódot fordította le az eredetiből. Ő -- mint a pályázati jelentés mondja -- „új név az irodalomban, de ismeretessé válhatik, mert jól fordít.“ Őszintén kívánjuk, hogy a pályabírák reménye valósuljon s a nemes példa lelkesítőleg hasson minden papnövendékre.

— **Nazarenusok Dél-Magyarországon.** Elleméren (Torontálmegye) a napokban népes nazarénus közgyűlés volt, melyen kizárólag szerbek jelentek meg. Érdekes a föl- említésre, hogy e szerbek azért lépnek ki a gör. kel. egyházból, mert lelkeszeik életmódljával nincsenek megelégedve, miután az nem felel meg a kanoni törvényeknek, s nem értik egyházi nyelvüket, a cyrill nyelvet. A nazarenusok hitparancsolatai a következők: a templomba járás tilos, minden nazarenus köteles példás erényes életet folytatni, felebarátját testvéreként becsőlni, segíteni stb, az iszákosság szigorúan tiltatik, a törvényeknek föltétlenül engedelmeskedni kell, lelkeszek nem engedendők be házba, mindenki otthon imádkozzék.

— **Alsó-Fehérmegye népiskolai közoktatásáról** Gáspár János tanfelügyelő részletes jelentést nyújtott be a közigazgatási bizottsághoz. A megye területén volt 1880—81-ben 6—12 éves életkorú mindennapi iskolaköteles gyermek 17,090, köztük 9039 fiú, 8051 leány; 13—15 éves ismétlő iskolaköteles 7955, köztük fiú 4334, leány 3621. A tankötelesek összes száma tett: 25,045-öt, a megye lakosságának 14.1%-át. A tanköteles gyermekek közt vallás szerint volt 1880—81-ben római katolikus 1455; görög

katholikus 8751, görög keleti 10,504, helv. hitv. 2834, ágostai hitv. 880, unitárius 147, izraelita 474; nyelvre nézve magyar 4840, német 891, román 19,314. Volt a megyében összesen 262 népoktatási tanintézet. Ezek közül állami volt 11 (szaporodás ez évben az asszonynépi); községi 2 (a nagyenyedi polgár fiú- és leányiskola); felekezeti jelleg nélküli magán-leányiskola 3; a többi 246 mind felekezeti, még pedig róm. kath. 16, gör. kath. 81, gör. keleti 83, e két felekezet által közösen fentartott 16, helv. hitv. 33, ág. hitv. 13, unitárius 1, helv. hitv. és unitárius egyház által közösen fentartott 1; wózes hitű 2. Iskola nem volt, honnan más községbe nem járhattak a tankötelesek, 8 községben. A tanítási nyelv magyar volt 64, magyar és német 4, magyar és román 1, német 13 és román 180 iskolában. A nem magyar ajkú iskolák közül a magyar nyelvet csak 11 iskolában tanították, melyek közül a tövisi g. kath. román iskola tanítója, Crissán István 100 frt, a magyar-bagói szintén g. kath. iskolai tanító Martin Vazul 50 frt. jutalomdíjat nyert a vallás- és közoktatási magyar királyi minisztertől. Csekélyebb eredménnyel (egyszerű olvasástanítás) 65-ben, minnek részben oka, hogy ezen iskolákban csak 24 tanító bírja oktatóképességgel a magyar nyelvet; másfelől az is, hogy az illető egyházi felügyelet még eddig csak lanyhán tett eleget ebbeli kötelezettségének. Még leginkább a r. kath. részről tapasztaltatott nagyobb buzgóság és némi siker is; a görög keletieknek, legalább e megyében, a népnevelésügy (egy pár havasi község kivételével) különben is mostoha gyermeke. Az ág. hitv. egyházi főhatóság pedig éppen ellenséges állást foglal el e tekintetben.

— A helybeli tanintézetek — a járványbizottság mai ülésében kelt határozata szerint — márczius 15-ikéig zárva maradnak. A közelebbi hét folyamán 143 járványeset fordult elő.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK UR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

185—1892. A gy-fehérvári egyházmegyében a borbereki kántor-tanítói állomás. Fizetése: tisztességes lakás 1 h. 288 ö l veteményes és gyümölcsös kerttel; 8 h. 1045 ö l szántó; 1 h. 399 ö l kaszáló, ezek adóját fizeti az egyházközség; 12 frt kamatpénz, a jelenlegi lelkész a míg él dézsmakárpótlásából fizet évenként 40 frtot; tandij minden gyermektől 1 frt; temetésért 50 kr; az egész fizetés 200 frtra tehető. Pályázati határnap: márcz. 1. Folyamodványok t. Tókos Sándor esp. aához Vajasdra (u. p. Tövis) küldendők.

196—1882. A v-hunyadi egyházmegyében a rákosdi lelkészi állomás. Fizetése 103 kal. búza; 21 1/2 kis véka búza; 125 veder must; fa váltásában 26 frt 8 kr; 1 drb kenderes föld és a czintárem 2/3 részének haszonélvezete; tisztességes lakás gazdasági épü-

letekkel. Összes javadalom pénzértéke a lakáson kívül 260 frtra tehető. A megválasztott köteles első évi fizetésének 10 % -át az özv.-árvai gyámintézet pénztárába befizetni. Pályázati határnap: márcz. vége. Folyamodványok t. Bartha Lajos esperes aához Tordosra (u. p. Szászváros) küldendők.

226—1882. Az udvarhelyszéki egyházmegyében a farczádi lelkészi állomás. Fizetése: 88 kal. búza; 88 kal. zab; 8 véka szemes búza; 53 szekér fa; 66 tenyeres napszám; készpénz: a nyugalmazott lelkész életében 40 frt. kepe-pótlás és 2 frt 66 kr. kegyalapítványi kamat; 1 h. 580 ö l I., 1 h. 360 ö l II. és 2 h. 1040 ö l III. oszt. szántó; 1435 ö l II. oszt. kaszáló haszonélvezete; szép lakás gazdasági épületekkel, gyümölcsös és veteményes kerttel. Jogyzás: a nyugalmazott lelkész halála után a 40 frt. kepe-pótlás megszűnik, s e helyett az illető a 88 kal. búza és 88 kal. zab kétszeresét fogja kapni. Pályázati határnap: márcz. 20-ika. Folyamodványok t. Solymosi István esperes aához Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

230—1882. A görögnyí egyházmegyében a pókai 4-ik oszt. lelkészi állomás. Fizetése: minden egész dijköteles fizet: 2 kal. vagy e helyett 2 v. búzát; 2 v. zabot; 10 frt. fapénzt. A lelkész által vásárolt fát — élelmezés mellett — az egyháztagok vágják le és szállítják haza; minden marhas gazda köteles a lelkész élelmezése mellett tavaszi ugarlás és őszi vetéskor 1—1 eke-napszámot tenni; 7 h. 554 ö l can. portio egy tagban, és egy 800 ö l területű széna-fű haszonélvezete; keresztelésért: 20 kr; temetésért: 40 kr; esketésért: 1 frt 5 kr; tisztességes lakház gazdasági épületekkel. Tájékoztató! az egyházközségben van jelenleg 10 birtokos-nemes-egyháztag, ezenkívül 93 egész bérfizető; 21 fél bérfizető; 4 özv. asszony vászonnal fizet.

Ugyanezen egyházmegyében a disznajói segőd orgonista-kántor-tanítói állomás. A megválasztott a 80 éves nyugalmazott életében fél fizetést kap. Az egész fizetés: minden egész bérfizető (jelenleg van 186) fizet egy véka búzát; egy véka zabot; garas-pénz czimén 7 frt; az egyhközs. erdejéből egy szekér fát; a félbéresek (22) mindezeknek felét; 6 h. 1118 ö l can. portio, melyen terem 16 sz. széna, 8 sz. sarjú, ezt az egyháztagok kaszálják és szállítják haza a tanító által adandó élelem mellett; tandij czimén: 80 frt. az egyhk. pénztárából, temetésért: 20 kr; tisztességes lakás gazdasági épületekkel. Az összes javadalom pénzértéke 403 frt 30 kr-ra tehető. Pályázati határnap mindkét állomásra: márcz. 20. Folyamodványok nt. Benkő János esp. aához M. Péterlakra (u. p. Sz. Régen) küldendők.

236—1882. A szszolnoki egyházmegyében a zsiói első osztályú lelkészi állomás. Fizetése: a) a migs. br. Wesselényi udvartól: 50 frt. 4 részletben; 40 v. bor; 40 kal. búza; szombati vámváltságba 30 véka tiszta-búza; 10 v. elegy-búza és 40 v. rostált kukoricza négy részletben; 2 drb. 1/2 éves sertés, ennek hizlalására 20 v. (30 liter) szemes kukoricza; mely fizetés 373 frtban van megállapítva. b) az egyhközs.től. tisztességes lakhely gazdasági épülettel és kerttel; az egyhközs.től 8 frt 40 kr; 2+3 v. szemes gabona, melyből 50 v. tiszta, 50 v. elegybúza és 145 v részben kukoricza, részben rozs; különböző váltság díjban: 100 frt. 5 h. 1428 ö l szántó; 5 h. 437 ö l kaszáló, keresztelésért; 20 kr. esketésért 3 singes kendő; temetésért: templomban 2 frt., háznál 3 frt, mely fizetés becséltéke: 486 frt. 68 kr. Jogyzat: A megválasztandó a felsorolt fizetésnek a ny. lelkész életében a fele részét élvezi. Pályázati határnap: márczius vége, folyamodványok t. t. Szabó Pál esp. aához Diószadra küldendők.